ମଥଭୁଲୀ

ଟାଠୁଆ ଲୋକଙ୍କୁ ପଚିବା ମନା
ଘର ପୋଢ଼ଗଲ୍ଲ ପଛକୁ ଅନା ।
ଧୋ ରେ ବାସ୍ଥା ଧୋ,
ଯେଉଁ କଅଁରରେ ଗନ୍ଧଲ ଧାନ
ସେହ୍ନ କଅଁରିରେ ଶୋ ।

[illegible]

Digitized by srujanika@gmail.com

ନଅତୁଣ୍ଡୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ

ପ୍ରଣୀତ

ଓ

ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ।

Printed By B. S. DAs
Mukur Press,
CUTTACK.
1925.

ମୂଲ୍ୟ ଠ ୧୯ ମାତ୍ର ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭୂମିକା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କନିଆଖୋରଣୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । ବିଲାତି "Katherine the shrew" ମଧ୍ୟ ପାଠୁଆଙ୍କ କଡରେ ପରିଚିତ । ଆମ ନଅନୁଣ୍ଡୀ ଗୁଛା ଓଡ଼ିଆଣୀ, ମଫସଲିଆଣୀ; ତାର ନଜର କିଛି ଗୁଣ ଥିଲେ ଆଦର ପାଇବ । ନୋହିଲେ ଝାଡୁ ପାହାର ।

କଥାରେ କହନ୍ତି:—

ବାଳ ଥିଲେ ବାନ୍ଧି,
ଗୁଣ ଥିଲେ କାନ୍ଦ ।

କିନ୍ତୁ ନଅନୁଣ୍ଡୀ ନିତାନ୍ତ ନିର୍ଗୁଣୀ, ସେଥିପାଇଁ ସଭିଏଁ ହସିଲେ, ସେ ଖୁସି ହେବ ।

"ହସ ଅପାଠୁଆ ହସ !
ପାଠୁଆ ! ଦୋଷ ଖୋଜିବୁଲି ବସ !"

୧ । ୪ । ୨୫ ।
କଟକ

ପ୍ରଦେଶୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନଅତୁଣ୍ଡୀ ।

" ପହିଲି କଥା ।"

ମାଳଣାଆଡ଼େ ବଢ଼ଆର ଘର । ଖଣ୍ଡେଇତ ଘର ପୁଅ । ଲୋକଟି ବଡ଼ ଗରିବ, ମୂଳଆମୁଣ୍ଡ, ଓଳିଏ ଖାଇଲେ ଆର ଓଳିକି ଦାନା-ନାହିଁ । ତହିଁକି ପୁଣି ନପଟ ଓଲୁ । ତୁମେ ଯେବେ ଟଙ୍କାକର ପଇସା ଗଣିବାକୁ ଦେବ, ଆଉ ଟଙ୍କାକେ କେତେ ଅଣା ପଚାରିବ, ବୁଢ଼ା ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଟେ ତୁନି ହେଇ ଖିବ ଚନ୍ତ୍ର ଜବାବ ଦେବ, କେବେ ଷୋଳ ଅଣାତ କେବେ ସତର ଅଣା । ବୁଢ଼ା ଘଟରେ ବୁଦ୍ଧି ବୋଇଲେ ଏତିକି, କିନ୍ତୁ ତା' ଘରଯା ଗେଲ୍ହା ଆଉ ଝିଅ ରତନୀ ଦାଁ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାକରେ ବିଖ୍ୟାତ । ସେମାନେ ମସ୍ତ କଜିଆ ଖୋରଣୀ, କଣ୍ଟା ବାଡ଼ରେ ଲୁଗା ପକାଇ କଜିଆ କରନ୍ତେ । କଳି ବୋଇଲେ ଦାନା । ଗାଁ ମାଇପେ ତାଙ୍କ ଜ୍ଵାଳାରେ ଅଥୟ । ପର ଘର ଭାଙ୍ଗିବା ତୁଣ୍ଡାକୁ ତୁଣ୍ଡା ହୋ' ମନ ତାତି ତା' ମନ ହାତି ବରସେଇବା, ବୋହୂ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶାଶୁକୁ, ଶାଶୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବୋହୂକୁ ମତେଇ କଣ ଯେ କଳିକନ୍ଦଳ ତିଆଣ କରନ୍ତି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ହେଲେ କହିବ କିଏ ? କାହା ଜିଭରେ ହାଡ଼ଟା' ଅଛି ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲୋକେ କହନ୍ତି ଗେଲ୍ହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଧାନଘର ଝିଅ । କୁଆଡେ ଆଗ କାଳରେ ତାଙ୍କ ଘର ପୁଅମାନେ ନଟେଇକି ଯାଇ ଖାରପଣିଆ ଦେଖେଇ ଶାଢ଼ି ଶିରପା ପାଇଥିଲେ । ଆଜଯାଏ କନା ତା' ବାପ ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଦନ୍ତୁଡ଼ା କଠାସୂଠା ପୂଜା ହୁଏ । ସେ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଅମଳ କଥା । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷେ ରଜାର ମଉଡ଼ମଣି ଥିଲେ; ସେତେବେଳେ ସ୍ୱାର କୋଉ ତା' ବାପ, ତା' ବାପ, . ତା' ବାପର ଚଉଦପୁରୁଷ ଆଗର କହେଇ ପଧାନ ପଠାଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧକରି ତାଙ୍କୁ ହଟେଇ ଦେଇଥିଲା, ଆଉ ରଜା ପଦ ଦେଇଥିଲେ ଗଡ଼ନାୟକ । ଆଜ ଯାଏ ଗଡ଼ନାୟକ ଘର ଝିଅ ବୋଲି ଗେଲ୍ହାର ଠାଣ କିଏ ଦେଖିବ ।

ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଶୁଣିବ ତା' ବଖାଣ । ସେଠି ଦାନ୍ତ ଘସୁଥିବ, ପିତ୍ତଳ ଖଡୁମୁଠାଟା ମାଜୁଥିବ, ନଇଲେ ଆଣ୍ଠିଏ ପାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଡ ଘସୁଥିବ, ଆଉ ଗାଉଥିବ ନିଜ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ! ବେଶି ପୁଣି ଯେଉଁଦିନ ବଦଆ ବୁଢା ସାଙ୍ଗେ କଜିଆ ଲାଗିଥିବ, ସେ ଦିନ ସ୍ୱାମୀ ବଂଶର ମାତ ପଣିଆ ସାଙ୍ଗେ ନିଜ ବାପ ଜେଜେଙ୍କ ବାପର ବଡ ପଣିଆକୁ ଉଲୁଖା ଦେଇ ବକୁଥିବ । ଶୁଣିବା ଲୋକେ ବି ମିଳନ୍ତି ଅନେକ ।

କିନ୍ତୁ ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ, ବଦଆ ବି ଉଣା ଘର ପିଲା ନ ଥିଲା; ଆଜ ସିନା ଗରିବ ହେଲା । ତା' ବାପ ମାଁ ଥିଲେ ବଦଆର ଏ ଦଶା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ବିଚରାଟିର ବଡ ଅଭାଗ୍ୟ କପାଳ, ତିନି ମାସର ହୋଇଥିଲା ବାପ ମଲା, ତିନି ବର୍ଷ ନୋହୁଣୁ ମା ମଲା । ବଦଆକୁ ଆଉ ଦେଖିବ କିଏ ? ଖୁଡ଼ୀ ଖୁଡ଼ୁତା ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମାଇଲେ । ଗାଁଆର ସାହାଲାରେ ତାଙ୍କ କୋଠାବାଡ଼ୀ । ଖୁଡ଼ୀର ଅତ୍ୟାଚାର

Digitized by srujanika@gmail.com

ସହି ନ ପାରି ଝିଅଟା ଘର ଗ୍ରାଣ୍ଟ କେତେ ବର୍ଷ କୁଆଡେ ପଳେଇ ଯାଉଥିଲା । ଫେରି ଅଇଲାବେଳକୁ ଖୁଡ଼ୀର କାଳ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଖୁଡ଼ୁତା ଭାକୁ ଆରଗାଁ ପଧାନର ଝିଅ ଟେଲ୍ହୀ ସାଥିରେ ହାତକୁ ଦିହାତ କରି ଦେଲା । ହେଲେ କଣ ହବ, ଟେଲ୍ହୀର ତ ମା' ନଣନ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଦିନ ରାତି କଳି କରି ସ୍ୱାମୀକୁ ଘିଚେଇ ଭିନ୍ନ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଝିଅଟାର ବି ବୟସ ଥିଲା । ଦୋଟି ପୁଅ ହୋଇଥିଲେ ।

ଈର୍ଷ୍ୟା ଶିଖାରେ ପଡି ଭିନ୍ନ ହବାର କୋଡିଏ ବର୍ଷ ହବ । ହେଲେ ସ୍ୱାମୀକୁ ହାତ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେଇ ଟେଲ୍ହୀର କିଛୁ ଯଶ ହେଲା ନାହିଁ । ହଇଜାରେ ପୁଅ ଦୋଟିଯାକ ମଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଉତନ ଜନମ ହେଇଥାଏ । ପୁଣି ଥରେ ବୈଶାଖ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଆଡ଼କ ଝିଅଆକୁ ବଡ଼ ଶୂଳା ପୋଖରୀ ଧଇଲା । କିଛିରେ ଯୋଉଠୁ ଭଲ କୋହିଲା ଗାଁ ବଇଦ ମାଗୁଣି ମିଶ୍ରେ ବତେଇଲେ, ଅଧଲିକର ଆପୁ ଖା' । ବୁଢ଼ା ଅଧଲିକର ଆପୁ ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ କଲା । ମହାପୁରୁଙ୍କ କଇଲଣରେ ରୋଗଟା ତ ଭଲ ହେଲା, ଆପୁ ଗ୍ରାଣ୍ଟବା ଦୂରେ ଥାଉ, ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଆଜିକାଲି ଦଶ ପଇସାରେ ଠେକିଲାଣି । ଅଫିମ ଖାଇଲାଦିନୁ ଝିଅଆର ଆଗ ମତ ଗତ ନାହିଁ । ସେମିତ ଚଞ୍ଚଳ, ସେମିତ କାମିକା, ସେମିତ ଗୁଝଙ୍କଡଣିଆ କୁଆଡେ ଗଲାଣି । ରୋଗ ବଇରାଗ, ନିଶାପଣିରେ ସବୁ ଗଲାଣି ! ଅଛି ଖାଲି ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା ଘର ଖଣ୍ଡିକ । ସେହିଟାକୁ ଏ ବରଷ ଛୁଆଣି ହେଲାପରି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା କାହିଁ ଯେ ହବ ।

ଘର ଚଳାନ୍ତି ଟେଲ୍ହୀ ଆଉ ତା' ଝିଅ । ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରି, ଧାନ କୁଟି, ଧାନ ଉସେଇଁ ପର ଘର ପାଞ୍ଚପାଇଟି କରି ମା ଝିଅ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଚଳନ୍ତି । ମା ଝିଅ ଯୋଡକ କିନ୍ତୁ ବଡ଼ କର୍ମଶୀଳ । ଗାଁ ଗୋଠା-କରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସେଇ ଗୁଣରୁ ଏକା ପାଖରେ ପୂରାନ୍ତି । ଯେତେ ଭିଡ଼ କାମ ହେଉ, ସେଲ୍‌ହା ରତନର ଡ଼ର ନାହିଁ । ପୁଅ ମଲା ଦିନୁଁ ସେଲ୍‌ହାର ଟିକେ ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ରତନୀ ସବୁଥିକି ଆଗୁସାର ।

ରତନୀ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ସତ, ବର୍ଣ୍ଣିବା ମସିଆ ନୁହେ । ଉଉଲ ଡାଉଲ ଗୋଲଗାଲ ଦେହେରା । ହେଲେ ନାକଟା ଟିକେ ଚେପ୍ଟା । କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ତାକୁ କିଏ ଭରସି କରି କହିବ; କେଜାଣି କଥାରେ ତୁମ ଅନ୍ତପିଣ୍ଡ ଦୁହିଁ ଦବ । ତା' ପରି ସାହସୀ ଆଉ ଜବରବୁଲି ଝିଅ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଉ ଦୋଟି ନ ଥିଲେ । ଆଖପାଖ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ମଧ୍ୟ ତା' ନାଁ ପଡୁଥିଲା । ପାଣିରେ ପହଁରିବାକୁ, ଗଛ ଚଢ଼ିବାକୁ, ବଲବାର ହଣାମରା କରିବାକୁ, ଧାନ କୁଟିବାକୁ, ଧାନ ଉସେଇବାକୁ ରତନୀ ଯେମିତି ପାରେ ଆଉ କିଏ ସେମିତି ପାରିବ ? ପାଣିକଡ଼ାରେ ସେ ସଭିଙ୍କି ଜିତେ । ଦୁଣି ଖୋରଣୀ ପଣରେ ତହିଁକି ବଳି ।

ଘର କଜିଆଖୋରଣୀ କହିଲେ ବି ତାଙ୍କ ଗୁଣକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କୁ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ବୁଢ଼ା ସଭିଏଁ ଭୟ କରନ୍ତି । ଥରେ ବାଉଆ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଚୋର ପଶିଥିଲା । ତା' ଘରେ ବା କଣ ଅଛି, କଁସା ଥାଳ ପଟକ । ଚୋରର ଖଡ଼ଖଡ଼ରେ ରତନର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ମାକୁ ଠେଲି ଉଠେଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଫାରସା ଧରି ଚୋରକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗଲା । ଚୋର ତ କାନ୍ଥ ଡେଇଁ ପାର । ମା ଝିଅ ହାଉଳିରେ ଗାଁ ଲୋକେ ଧାଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ବାଉଆ ତ କୋଣରେ ବସି ଥରୁଥାଏ ସେତେବେଳକୁ 'ଚୋ' 'ଚୋ' କହି ତା' ପାଟି ପଡ଼ି ଗଲାଣି । ଲୋକେ ଆଜଯାକେ ଏ କଥା ଗପ କରନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ରତନକୁ ଆସି ହେଲାଣି ଷୋହଳ ବର୍ଷ । କିନ୍ତୁ ବାହା ସାହାରନାଁ ନାହିଁ । ତାକୁ ବା ବାହା ହେବ କିଏ ? ସେ ତ ପକ୍କା କଜିଆଖୋରଣୀ । ରତନା ନାଁ କିଏ ଶୁଣିନାହିଁ ଯେ ତାକୁ ଭରସି ବୋହୂ କରିବ । ବିଧିଆର ବା କଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ? ହେଲେ ଥରେ ରତନା ଭାଗ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବର ଘଟଣା ହୋଇଥିଲା । ତା' ନାଁ ଭାଲୁଆ, ଭାଲୁଆର ଜାତି ବି ଭଲ ନୁହେଁ, କି ତା' ଗୁଣ ବି ଭଲ ନୁହେଁ । ଗଞ୍ଜେଇ ଖିଆରେ ପାଞ୍ଚ । ଦିନେ ଆଖଡ଼ାରେ କଣ କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ନବଘନଆ ତାକୁ ଥଟ୍ଟା କରି ରତନର ବର ବୋଲି କହିବାରୁ ସେହି ସତକୁ ସତ ରତନାକୁ ବାହା ହେବାକୁ ମଙ୍ଗିଲା । ଗାଁ ଯାକ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ରତନା ମା ଯେମିତି ଖୋରଣୀ, ତା ଝିଅ ସେମିତି ଖୋରଣୀ । ଜାଣି ଜାଣି ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଲଗାନ୍ତି । ଭାଲୁଆ ପରି ଦୁଷ୍ଟ ସେ ଖଣ୍ଡକରେ ନ ଆନ୍ତି ।

ଦିନେ ଗେଲ୍ହୀ ଗାଧୋଇ ଆସୁଥିଲା, ମାରକଣ୍ଡିଆ ତା' ପଛଟେ ତାଳି ମାରି ମାରି କହିଲା, "ଭାଲୁଆ ଶାଶୁ ! ଭାଲୁଆ ଶାଶୁ !" ଗେଲ୍ହୀ କାନରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ମାରକଣ୍ଡିଆକୁ ଧରି ନିର୍ଘୁମ ଛେଚିଲା । ମାରକଣ୍ଡିଆ କାନ୍ଦି ବୋବେଇ ଯାଇ ତା' ବାପ କତିରେ ଗୁହାରି କଲା । ବାପ ମଦନା ଏ କଥା ଶୁଣି ସେହିକ୍ଷଣି ଗେଲ୍ହୀ ଦୁଆରେ ଯାଇ ହାଜର । ଗେଲ୍ହୀର ତାରି ଆଚ୍ଛା ଦି'ପଟା କଜିଆ ଲାଗିଗଲା । ଗାଁର ପାଞ୍ଚ ଭଲଲୋକ ମିଶି ନିଷାପ କଲେ । ଗେଲ୍ହୀ କଜିଆ କଲା, ବିଧିଆ ଦେଲା ୫ ୦ ୨ ପଇସା ଜୋରିମାନା ! ବିଧିଆ ଦଉଲୁ । ଜାତି ଭଲ ଲୋକ ଗନ୍ଧରୁ ଗେଲ୍ହୀକି ଶୋଧିଲେ । ସେଠୁ ତାରି ଗେଲ୍ହୀର ଘର ଅଧରେ ଭାରି କଜିଆ ଲାଗିଲା । ସାଇ କମ୍ପିଲା । ଘରେ ବିଧିଆ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଉଠି ଖୋରଧା ପଡ଼ୁଥିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଆଉ ପନ୍ଦର ଦିନଯାକେ ବିନ୍ଧିଆର ଦେଖା ନାହିଁ। ଗାଁରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ମାନେ ଭିତରେ ଭିତରେ ବିନ୍ଧିଆ ଆଉ ଗେଲ୍ହି କଥା ଫୁଟୁରୁ ଫୁଟୁରୁ ହେଲେ। ଗେଲ୍ହି କାନରେ ପଡ଼ିଲା। ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ସାଢ଼ ପାଞ୍ଚ ମାଇକିନା ଗାଧୋଉ ଥିଲେ। ବେଳ ବୁଝି ଗେଲ୍ହି କଥାଟା କାଢ଼ିଲା। ନଇଖଣ୍ଡା ଝରଣା ସେଥିରେ ପଦେ ଦିପଦ କହିଲା। ନବଘନିଆ ମାଁ ସେଥିରେ ମିଶିଗଲା। ଭାଲୁଆ ମାଁ ଥିଲା ଥିଲା କହିଲା। "ହଁ, ଚେପଟୀ ନାକୀ, କଠଉଗୋଡ଼ୀ କି ବୋହୂ ନ କଲେ ମୋ' ଦିନ ସରୁ ନାହିଁ। ଝିଅର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ଗେଲ୍ହି ବାରୁଦ ପରି ଜଳି ଉଠିଲା। ସେ ଏକାବେଳେ ଯାଇ ତା' ଉପରେ ପଡ଼ିଲା। ପିତଳ ଖଡ଼ୁରେ ଖୁବ୍ ମାଇଲା, ସେଦିନ ଭାଲୁଆ ମାଁ ତା' ହାତରୁ ମାଡ଼ ଖାଇ କେତେଦିନ ତା' ପିଠି ପରାସ ହୋଇ ରହିଲା। ବାରଦିନ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ପାରିଲା ନାହିଁ। ଗାଁ ଲୋକେ ପୁଣି ନିସ୍ପତ୍ତି କଲେ।

ତାଙ୍କ ଗାଁର ପଧାନ ବେହେରା ନାଁ ବାଇଧର ଜେନା; ସେ ପୁଣି ଗେଲ୍ହିର ଦେଢ଼-ଶୁର। ସେ ତାଙ୍କର ଜମିବାଡ଼ି ସବୁ ମାଡ଼ି ଥାଏ। ଗେଲ୍ହି ଦାଉଁ କେମିତି ନବ ଉଣ୍ଡୁଥାଏ। ଘରରେ ତା' ହାଡ଼ କଡ଼ କଡ଼ ଡ଼ାକୁଥାଏ। ଥରେ ତାଙ୍କର ଜାତିସଭା ବସିଥିଲା। ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁ ବଇ-ଥିଲେ ନ୍ୟାୟ ନିଶାପ ହଉଥିଲା। ଗେଲ୍ହି ଯାଇ ହାଜର। ସେ ଦିନ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତା' ପ୍ରାଣପଣେ ଶୋଧିଲା। ତାଙ୍କ ଘରେ ଯାହା ଯାହା ହୋଇଥିଲା ସବୁକଥା କାଢ଼ିଲା। ପରର ଛିଦ୍ର ଖୋଜି ବୁଲିବା ଥିଲା ତା' କାମ। ଗାଁ ପଞ୍ଚାଏତର ବାଉରୀ ବନ୍ଧୁ ସାହାଣୀର ଝିଅ କଲ-କତା ଚାଲି ଯାଇଥିଲା, ନଡେଇ ପଧାନ ବୋହୂ ଅଫିମ ଖାଇ ମରିଥିଲା, କିଏ କାହାର କିଁସା ଚୋରି କରିଥିଲା ଏସବୁ ବଖାନ କଲା। ସେଠୁ ଭାରି କଜିଆ ଗୋଳ ଲାଗିଗଲା। ଚେମୀ ମାଁ ସଇତା

ଘରୁ କେତେ ଗୌଣୀ ଧାନ ଚୋରି କରିଥିଲା । ଗେଲ୍ହା ତାକୁ ଧରି ପକାଇଦେଲା । ସବୁ କଥା ଇନସାଫ ହେଉଁ ହେଉଁ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ଲାଗିଲା । ହେଲେ କଜିଆ ଥମିଲା ନାହିଁ ।

ସକାଳେ ଉଠି ଶୁଣ ସେ ଗାଁରେ କଜିଆ ଲାଗିଛି, ସଞ୍ଜେ ଶୁଣ ସେ ଗାଁରେ କଜିଆ ଲାଗିଛି । ଗେଲ୍ହା ନିଜେ କେବଳ କଜିଆ କରେ ତା' ନୁହେଁ, ଲଗେଇ କୁଟେଇ ଢେର କଜିଆ ଭିଆଣ କରେ । ଗେଲ୍ହା ସାଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି କେତୋଟି ବୁଢ଼ି ସେ ଗାଁରେ ଥାନ୍ତି । ଗେଲ୍ହା ଥାଏ ତାଙ୍କ ସରଦାର । ଗୋବରି ପିଣ୍ଡାରେ ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ସଭା ହୁଏ, ଗେଲ୍ହା ହୋଇଥାଏ ସଭାପତି । ସେ ବର୍ଷ ମୋଟେ ଖେତ ହେଲା ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦରି ନାହାକ ବାଇଧର ଜେନାର ଜମି ଧରିଥାଏ । ଗେଲ୍ହା ଓରବୁଝି ବାଇଧର ଜେନାଘର ଗୃହଲକ୍ଷଣୀ ସୋଝ ଆଗରେ ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ଦିନେ କହିଲା, "ସୁନ୍ଦରି ନାହାକ ବାଇଧରର ଦି' ଭରଣ ଧାନ ଖାଇ ଯାଇଚି ।" କଥାଟା ବାଇଧର କାନରେ ଉଠିଲା । ସେ ଭାରି ସନ୍ଦେହୀ ଲୋକ । ଗଲା ସୁନ୍ଦରି ନାଁରେ ମକଦ୍ଦମା କରି । ମକଦ୍ଦମା ଲାଗିଲା ଛମାସ ! ଖୁବ୍ ଥୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହେଲା । ଖୋରଧା କଚେରିକି, ଆଉ ପୁରୀକି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ରୁ ପାଣି ମଲା । ଗେଲ୍ହାର ହିଂସା ଲାଗିଥାଏ । କଣ୍ଡ୍ରିଆ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଚୋରି ହେଲା, ସେ ବିଚାରି ଜାଣି ନାହିଁ । ଗେଲ୍ହା ଯାଇ ସକେଇ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇ ଆଇଲା । ମହାପାତ୍ରେ ସେହିକ୍ଷଣି ଧାଇଁ ଆସିଲେ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହେଲା, କ୍ରିୟା କର୍ମ ହେଲା, କଣ୍ଡ୍ରୁରିଆ ଥୋଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ବୁଣିଲା, ଝାହା ପାଇଲା ।

ଦରଜୀ ସାହିରେ ଧୋବ ମହାରାଣା ଘରେ କୁଷୁନିଆ ନିଆଁ ନଗେଇ ଦେଇଥିଲା । ଏକଥା ଗେଲ୍ହା କୋଉଠୁ ଖବର ପାଇ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଇ ଧୋବ ଆଗେ କହିଲା । ସେଠୁ ସେ ସାହିରେ ଖବର ଗଣ୍ଡ-ଗୋଳ ଲାଗିଲା ।

ଏମିତି ବସ୍ତବର ହେବାରୁ ଲୋକେ ଗେଲ୍‌ହା ସାଙ୍ଗେ କାରବାର ବନ୍ଦକଲେ । ତା' ଦୁଆର ପଇଲା । କେହି ଆଉ ତାଙ୍କ ଘର ପାଖ ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କଲେ ନାହିଁ । ଗାଁ ଟୋକାଏ ଗେଲ୍‌ହାଙ୍କ ନାଁ ଦେଲେ 'ଏଗାର ତୁଣ୍ଡୀ' ଗେଲ୍‌ହା ସାଙ୍ଗଙ୍କୁ ରଚନା ହୋଇ ଆସିଲା ସେଠ ତା' ନାଁ ହେଲା 'ନଅତୁଣ୍ଡୀ ।'—

ସମସ୍ତେ ଗେଲ୍‌ହା ଦୁଆର ମଡ଼ା ଗୁଡ଼ିଲେ ସତ, ଏକା ଲୋକ ମହାରଣା ଘର ଗେଲ୍‌ହା ସାଙ୍ଗେ ବରାବର ଚଳି ଆସିଲେ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ଆଉ ସାଙ୍ଗ ସରଷା ମିଳିବେ ନାହିଁ । ଲୋକ ବାପ ନାଁ ସତୁରୀ । ତାର ଆଉ ବନ୍ଦଆର ବଡ଼ ସାଙ୍ଗ । ପିଲାଟି ଦିନୁ ଏକାଠି ଖେଳା ବୁଲା, ଗୁହାଳୀ ଯିବା ସବୁ ହୋଇ-ଥିଲା । ଦୁ'ଜଣଙ୍କର ଯେମିତି ଏକା ପ୍ରାଣ ।

ଯେତେବେଳେ ଖଇ ଭଗାରୀଙ୍କ ହାଁସାରେ ବନ୍ଦଆ ଉଭା ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସତୁରୀ ତାକୁ ଆପଣା ଘର ପାଖ ଉହ୍ଲା ଘର କରି ରହିବା ସକାଶେ ଦେଲା । ସତୁରୀ କୋଉକାଳୁ ମଲାଣି, ଅଛି ଖାଲି ଲୋକା । ଲୋକା ପୁଣି ଭଗବାନପୁର ସାଉଡୁରୀ ଘରେ କାମ କରେ । ଭଗବାନପୁର ସାଉଡୁରୀ ବଂଶକୁ କିଏ ନ ଚିହ୍ନେ ? ତାଙ୍କର ସାତପୁରୁଷିଆ ଜମିଦାର ଘର, ନାଁ ଡାକ ଜାତରେ ଚଷା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଧନ, ମାନ ସକାଶେ ଆପଣାକୁ ମାହାନ୍ତି ବୋଲାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧାନଜମି କଜାଣି ଶହେ ବାଟି ଉପରେ । ବୁଢ଼ା ଜମିଦାର ଯଦୁମଣି ସାଉଡୁରୀଙ୍କର ଦୁ'ସଁସାର

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୁଅ ଛଅଟାକୁ ଝିଅ ପାଞ୍ଚଟା । ଗଣ୍ଡାଏ ଝିଅ ମରିଛନ୍ତି । ସାନଟା ବାଲୁବିଶି ଆଡ଼େ ବାହା ହୋଇଛି । ବୁଢ଼ାଙ୍କର ୧୦ ବର୍ଷ ହେଲା କାଳ ହେଲଣି । ସାନ ଭାରିଯା ବି ସବାସାନ ପୁଅ ହବାର ଜନ୍ମବାସିଦିନ ମରିଛନ୍ତି ।

ବଡପୁଅ ଶିବଚନ୍ଦ୍ର ଜମିଦାରୀ ବୁଝନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାରିଯା-ଙ୍କର ପିଲାପିଲି ମୂଳରୁ ନାହିଁ । କୋଠାବାଡ଼ି କଥା ବୁଝନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦ । ପୁରୀରେ, କଟକରେ ସ୍ୱାଙ୍କର ଅନେକ କୋଠା-ଥାଏ; ଭଡ଼ାଲାଗି ଥାଏ । ମଧୁବନ, ମାଳଣାଆଡେ ଅନେକ ଜମି ଆଉ ଆମ୍ବ ତୋଟାଥାଏ । ଘର ତ ଯାଜପୁର ଆଡେ ଓକିଲ । ନଗୀନ ଘରେ ଥାନ୍ତି; ସେ ଭାରି ଦେଶଭକ୍ତ । ତାଙ୍କଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ଖଣ୍ଡେ ବିଦେଶୀ ଜିନସ । ହାତକଟା ସୂତାର ମୋଟ ଲୁଗା ଯେତେ ଗରମ ଦିନ ହେଉପଛେ ପିନ୍ଧି ବୁଲୁଥିବେ । ମାଁ ମାଉଣୀ ଗାଳି କଲେ ବି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ହସି ହସି କହନ୍ତି, "ଆପଣା ଦେଶର ଖଦି କପଡା, ଗୁଡ଼ିଲେ ହବଟି ସାଇଜ ଛଡା ।" କଣ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ଦେଢ ଗୋଡିଆ, ଆମର ହାତେ ଓସାର ଖଣ୍ଡେ ଲମ୍ବ ଲୁଗା ହେଲେ ବି ଚଳେ । ଲୋକଟି ଭାରି ନକଲିଆ । କଥାରେ ମଣିଷକୁ ହସେଇ ହସେଇ ପେଟପରାସ୍ତ କରିବେ । କନ୍ନୁ କାମିକା ମଣିଷ । ପ୍ରଜାଙ୍କର ଭାରି ଭଲ ଗୃହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଗାଁରେ ଅନେକ ଭଲକାମ ହେଲାଣି । ଗାଁରେ ପୋଖରୀମାନଙ୍କରେ ଦଳମାଡ଼ି ତୁଆକୁ ତୁଆ ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ବଡ ମେଲେରିଆ ଜର ଧରିଲା । ଲୋକେ ଗ୍ରାମଅ ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି କଲିକତା, ରେଙ୍ଗୁନ ଆଡ଼େ ପଳେଇଲେ । ଅନେକ ବି ମଲେ । ପୁଣି ବଡ଼ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ନବୀନବାବୁ ବଡଭାଇଙ୍କି କୁହାଯୋଗ୍ସ କରି ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖଜଣା ମାଫି କରେଇଲେ, ଆଉ ପୋଖରୀରୁ ଦଳକାଢିବାରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ । ଦଳ କିନ୍ତୁ କମାରୁ ମରୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷକୁ ବାଧ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଯୋଡଏ ପୋଖରୀ ବୁଢାକ ପୋତ-ଦେଇ ତିନଟା କୁଅ ଖୋଳେଇ ଦେଲେ । ଜମିଦାରୀର କଣ ଊଣା ତହବିଲ ଖରଚ ହେଲା ? ବଡଭାଇ ଗାଳି କଲେ ! ଏମିତି ପ୍ରତିବର୍ଷ କଲେ ଭିକ ମାଗିବୁ କହିଲେ । ନବୀନ ସବୁ ଶୁଣନ୍ତି, ଘଛବନ୍ତି ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ପ୍ରଜାଏ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନବୀନ ଭାଇଙ୍କୁ ଭାରିମାନ ଚଳନ୍ତି । ଦେଶ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଷୋଳପଣି ଘେରିଥାଏ । ଦେଶର ଆଦର୍ଶ କେମିତି ହବ, ସାଧାରଣ ଲୋକେ କେମିତି ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷା ପାଇବେ, ଆମ ଦେଶ ଝିଅମାନେ କେମିତି ପଦାକୁ ବାହାରିବେ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚଟା ଭଲକାମରେ ମିଶିବେ; ଆଜକାଲି ଯେମିତି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଜ୍ୱର ଗୁରିଆଡେ ମାଡିଗଲାଣି ସେସବୁ କେମିତି ଯିବ ଏସବୁ କଥାର ତଦନ୍ତରେ ହିଁ, କୃଷ୍ଣ ଆଉ ନବୀନ ଏ ତିନଭାଇ ଯାକ ବରାବର ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣର ଲୋକନାଥ ବଡ ସାଙ୍ଗ । ଲୋକନାଥ ଜାତରେ ଦରଜି । ହେଲେ କଣ ହବ କୃଷ୍ଣ ହବ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ଅଭେଦ ପ୍ରୀତି । ସେ ଆଗରେ କଟକରେ କୋଉ ଅଫିସ୍‌ରେ କିରାଣୀକାମ କରୁଥିଲା । କୋଉଠି କୋଉଠ ଟିଉସନ୍ ବି କରୁ-ଥିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବୟସ ଅଳ୍ପ, ଘୁଣି ସାଙ୍ଗ ପୁଙ୍ଗା, ହସ ଖେଳ କଉତୁକରେ ଦିନଯାଏ । ଜାଣ ତ ଆଜକାଲିକାର ଟୋକାଙ୍କର ଢଙ୍ଗ । ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ କୋଉ କଥାଟା କଠିଣ । ମନକାମନ ତାଙ୍କର ଶୁନ୍ୟରେ କୋଠା ହେଇଁ ଯାଏ । ମନକାମନ ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ପକାନ୍ତି । କଥାଟା ହଉଚି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଖାଲି ଆଗ୍ରହ ଯୁବା ଲୋକ କି ନା, ପ୍ରାଣଟା ଫୁର୍ତ୍ତିରେ ପୂରିଚି । କୃଷ୍ଣ ହରି ଆଉ ଲୋକନାଥର ଠିକ ଏଇପରି ସ୍ୱଭାବ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଗୁରୁଚରଣ ମିଶିଥାଏ । ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର ହଉ ନ ହଉ ଆଗ ଥୋଡ଼ାଏ ହୋ' ହା' ହେଇ ଗଲେ । ହନାକେତେ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଇସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲେ; ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଅରଟରେ ସୁତା କଟା, ଲୁଗା ବୁଣା, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ପିଲାଙ୍କ ସକାଶେ ପାଠଶାଳା କରି, ଗାଁ ଗାଁ ପଞ୍ଚାୟତ ବସା ଏସବୁ-କାମରେ ଲାଗିଗଲେ । ଛ ମାସ ଆଠ ମାସ ପରେ ପୁଣି ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ବାପ ଭାଇ ଗାଳି କଲାରୁ ପୁଣି କଲେଜରେ ପଶିଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଭଲ, ହେଲେ କେମିତି କଣ କରିବେ ସେତେ ଠିକଣା କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ବାପ ଭାଇଙ୍କ ଗାଳିରେ ବି ଚପି ଯାଉଥିଲେ ।

କଞ୍ଚା ଉମର, ସଂସାର କଥା ଜାଣନ୍ତି କଣ । କେତେ କଷ୍ଟରେ ଯେ ପଇସାଟିଏ ରୋଜଗାର ହୁଏ, ତା' ତାଙ୍କୁ କି ଜଣା । ଯାହା ଭଲ ବୁଝିଲେ ସେଇଥିରେ ମାତି ଗଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ହଠାତ୍ ଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମରିଗଲେ । ବଡ଼ଭାଇ ମଲାରୁ ଘରଟି ଭାଙ୍ଗିଲା । ମାଁ ବିଧବା ଲୋକ, ତାଙ୍କୁ ଯେ ଯାହା ବତେଇଲା ସେ ସେଇଥିରେ ଭୁଲିଲେ । ଘର-

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାବୁ ଥାନ୍ତି ଯାଜପୁରରେ, ସେ ଓକିଲ । ପଇସାପତ୍ରକୁ ଖଇ ଚହଟନ୍ତି । ସାନ ଉନଖାଇଙ୍କ କାଣ୍ଡ କାରଖାନା କ ତାଙ୍କ ଦନ୍ଧ ସନ୍ଦେହ ! ବାପର ଭଳିଜମାଲ ସମ୍ପତ୍ତି ବେଶ ଥିଲା । ଶିବବାବୁର ପୁଅ ପଢ଼ କଟୁ ନ ଥିଲେ । ମାଁ ଥିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ । ବଡ଼ ମଝିଆ ଗୋବିନ୍ଦ ଯେମିତି ହିସାବୀ, ତାଙ୍କ ଖରଯାଣ୍ଟି ସେମିତି ଘରଣୀ । ଶେଷକୁ ଭାଇ ଭାଇର ଭଜିଆ ଗୋଳ ହେଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଲେ । ଯେଝା ସମ୍ପତ୍ତି ବାଣ୍ଟ ବଣ୍ଟା ହେଲା ପରେ, ଜଗାନ ଚାଲିଗଲେ କାଶି । ତାଙ୍କର ଦେଶ ସେବାରେ ମନ ଥାଏ ଛୋଟପଣ, ଆଉ କାମଟି କରୁଥିଲେ ପକ୍କା ।

ସେତେବେଳେ କାଶିଆଡ଼େ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଜାଗନ୍ତି ମହାସଙ୍ଘ ହେଉଥାଏ । ଜଗାନବାବୁ ଯାଇଥିଲେ ପ୍ରତିନିଧି ହେଇଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କଣ ମନ ହେଲା, ସ୍ୱାମୀ ଭୋଳାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ସେ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି, ସଂସାରର ସବୁ ଛାଡ଼ ଛୁଡ଼ ଦେଇ ସେଠି ରହିଗଲେ ।

ସାନ ଦ ଖାଇଙ୍କି ଭାଗ ମିଳିଲା । ହରି ଆଇ. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ବି. ଏ. ରେ ପଶିଥିଲେ । ସେ ଆଉ ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର-ଙ୍କର ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ କଲିକତା ଯିବାର ଥିଲା । ସେ ବି ଆଉ ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଲୋକନାଥ ବି ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଲେ ।

ସରଦେଇପୁର ଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୋଠା ଥାଏ । ଦ'ଖାଇ ଆଉ ଲୋକନାଥ ମିଶି ସେଇଠି ରହିଲେ । ସେମାନେ ଗାଁ ଜମିଦାର ସହିତେ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କର କଥାରେ ଚାଲିଲେ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖଜଣା କମିଲା । ଫସଲ କେମିତି ଭଲ ହେଲେ 'ପ୍ରଜାଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମୁଠାଏ ସୁଖରେ ଖାଇ ପିନ୍ଧି ରହିବେ ଏ ଆଡ଼କୁ କୃଷ୍ଣବାବୁର ଖର ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ । ସବୁ କଥାରେ ସେ କହନ୍ତି"ଆଗେ ପେଟ,ପରେ ସବୁ କଥା । ଉଦର ନ ପୂରିଲେ ମଣିଷ, ମଣିଷ ହବ କୋଉଠୁ । ପେଟ ପୂରି ଦେଲେ ତ ପାଞ୍ଚକାମ ଆଦାୟ ହବ ।"

ସରଦେଇପୁର ମସ୍ତ ବଡ଼ ଗାଁ । ଛତିଶପାଟକ ଜାତିର ବାସ । ତନ୍ତି, କମାର, ଧୋବା, ତେଲି, ଗୁଡ଼ିଆ, ପଠାଣ, କିରସ୍ତାନ, ଆଦି କରି ସବୁ ଜାତି ଆପଣା ପାଖ ପଡ଼ଶା ପରି ଏ ତା' ଭାଇ, ସେ ତା' ଦାଦି, ସେ ତା' ମଉଶା ହୋଇଁ ଚଳନ୍ତି । ଆୟ ଅଳପ ହେଲେ ବି ହେଥା ସୁଖରେ ଚଳନ୍ତି । ପାଠପଢ଼ା ଲୋକ ସେଗାଁରେ ବେଶି ପାଇବ ନାହିଁ । ଟୋକାଙ୍କର ମିଡ଼ିଲ ଇସ୍କୁଲ ଆଉ ଝିଅଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲୋଅର ଇସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେଠା ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଢ଼ିବା ଥାନ । ହେଲେ କେତେଟା ଅବଧାନୀ ଗୁହାଳି ଥିଲା । ସେଠି ବି ପିଲାଏ ପଢ଼ୁଥିଲେ ।

ସବୁ କଥା ଭଲ ଥିଲା । ଏକା ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ତାଡ଼ି ଖଟି ଥିଲା । ସେଠି ଗୁପ୍ତେ ୨ ଲୋକେ ମଦଭ ଗୁଲି ବି ଖାଉଥିଲେ । ଆଖଡ଼ା ଦଳର ପିଲାମାନେ ଆଗ କାଳରେ କୁସ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଏବ କାଳକୁ କୁସ୍ତି ଫୁସ୍ତି ନାମମାତ୍ର, ଥିଲା ଟୋକାଙ୍କର ତାସ ବଜାରିଆପଣ, ଗୀତ, ନାଚ ତାମସା, ଆଉ ଗଞ୍ଜେଇ ଟଣା ।

କୃଷ୍ଣବାବୁ ଆସି ଆଗ କଲା ଏ ତାଡ଼ି ଖଟିଟି ଉଠେଇଲେ । ଲୋକେ ଖର ଆପତ୍ତି କଲେ । ଅନେକ ଦରଖାସ୍ତ ପଇଲା । ତାଙ୍କ ଉପରେ କେହି କେହି ବିରକ୍ତ ବି ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗାଁ ଦଳବେହେରା ବୈରାଗୀଚରଣ କାନୁନ୍‌ଗୋ ହନେ, ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାକରି ଏ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । କୃଷ୍ଣ ବାବୁ କହିଲେ "ଦେଖ ମଉସା, ତେମେ ସିନା କହୁଛ; ଟୋକାଏ ତାଡ଼ି ମଦ ଖାଇ ଖରାପ ହେବେ, ଆଗ୍ର ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କୁ ଆମ ସମାଜ୍‌ଟା କଣ ହବଟି ! ଏଇ ତାଡ଼ଅଲ୍ ଏଇ ମଦୁଆ ମଦତିଆ କଣ ଆମ ସମାଜର ହେବେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚୁ ଦେଶଟା ଉଚ୍ଛନ ଯିବଟି । ଆମ୍ଭ କଥା କହୁଛ, ସତ, ଲୋକଙ୍କୁ ତାଡ଼ ମଦ ଖୁଆଇ, ଦଙ୍ଗାହାଙ୍ଗମା କରେଇ ମାଲିମକଦ୍ଦମାରେ ଯୋଉ ଆସୁଟି, ସେଥିରେ ବରକତ ଅଛୁ ! ଆପଣେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ତ ପିଲା ଲୋକ । ଦଳ ବେହେରା ବା କଣ କହିବେ । ଆଗରେ ତ ପାଟି ଫିଟେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପଛରେ ବଡ଼ର ବଡ଼ର ହେଁଇ ହେଁଇ ଘରକୁ ଗଲେ । କଥା ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଲାଭଟି ମୂଳରୁ ମଲା । ମାଲିମକଦ୍ଦମା ନାଗନ୍ତା, ପାଞ୍ଚ ପଚିଶ ପାଆନ୍ତେ, ଏବେ ତ ଲୋକେ ହେବେ ସୁଧୀର, ହାତ ଗୁଞ୍ଜା ଅଣ୍ଟା ଗୁଞ୍ଜାଟା ମିଳିବ କୋଉଠୁ ?

କିନ୍ତୁ ଟୋକାମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ସକାଶେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଥିଏଟର ଦଳ ବସିଲା । ଜମିଦାରବାବୁ ସେଥିରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହୀ । ଗାଆନ୍ ବାଜଣା, ମାଛଧରା, ଦେଶ ଦେଖି ଯିବା ଏମିତି କେତେ ଭଲ ଭଲ ମଉଜିଆ କଥାମାନ ଠିକଣା ହୋଇଥାଏ । ଶନିବାର ଉପର ଓଳିଠୁ ରବିବାର ଦିନ ଗୋଟାକ ଯାକ ଲୋକେ ଖୁବ୍ ଫୁର୍ତ୍ତିରେ କଟାନ୍ତି । ଆନନ୍ଦକୁ ଆନନ୍ଦ ବି ହୁଏ, ଶିକ୍ଷାକୁ ଶିକ୍ଷା ବି ହୁଏ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଦୁସୁର କଥା ।"

ଲୋକନାଥ କଥା ପକାଇ ଆମେ ଏତେ ଦଳ ଆଉ ନଅରୁଣ୍ଡୀର ଖବର ରଖିନୁଁ, ଏଇଟା ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ । ହଉ ଆଜି ଚାଲ, ମାଁ ଝିଅ କଣ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖିବା । ଆଗରୁ କହୁଛୁ ଲୋକନାଥ ଘର ମଙ୍ଗଳପୁରରେ । ତା'ମାଁ ଦୁଲି ସାଙ୍ଗେ ଗେଲ୍‌ହାର ଭାରି ଭାବ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ହବ, ଗେଲ୍‌ହାଙ୍କ ଦୁଲୀ, ନାଁକୁ ନାଁ ପଡ଼ୁଛି, ପୁଣି କାହାକୁ କାହା ଜାଗିଚ । ଦୁଲୀ ବଧବା । ପିଲା ଝିଲା ଭିତରେ ପୁଅଟିଏ ଝିଅଟିଏ । ପୁଅର ଲୋକା, ଝିଅ ନାଁ ଯତମା । ରଭନଠୁ ବର୍ଷେ ସାନ । ରତମା ନାଁକୁ ନାଁ ପକେଇ ଗେଲ୍‌ହା ଦେଇଥିଲା ଯତମା । ରତମା ଯତମାର ଭାରିସାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ଅଥୟ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ଆଉ ସାଙ୍ଗ ସବୁସା ମିଳବେ ନାହିଁ ? ଯତମା କନ୍ତୁ ସ୍ୱଭାବରେ ମୁଷ୍ଟାଟିଏ । ମଲ୍ଲମାନ୍ଙ୍କୁ "ମ" କହୁବ ନାହିଁ । ଯତମା ମାଁ ଦୁଲୀବି ବଡ଼ ଧୀର ।

ଥରେ ତା' ଯା' ସାଙ୍ଗରେ ଭାରି ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଲା । ଦୁଲୀ କଣ କହୁବ । ଗେଲ୍‌ହା ତା' ପଟ ହେଇ ଶରଧାବୋଉକୁ ଏମିତି ଶୋଧନୀ ଦେଲା ଯେ ସେ ଆଉ ଦିନେ ଭରସି କରି ତା' ଯା' ପିଣ୍ଡାରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ । ଗେଲ୍‌ହା ଚଦଥାଏ । ଗୋଡ଼ ଗ୍ରେଟା କରିବ ବୋଲି ।

ଲୋକନାଥକୁ ରତମା ଭାଇ ବୋଲି ମାନ ଥାଏ । ଖୋରଣୀ ହେଲେ କଣ ହବ ଲୋକା ଭାଇକ ଖାର ଭାରି ଶରଧା । ଗେଲ୍‌ହାଙ୍କ ଲୋକାକୁ ପୁଅଠୁ ବଳି ମାୟା ମମତା କରେ । ତାର ସବୁ ଅର୍ଦ୍ଦଳି ସେ ସହୁଛି । ଆପଣା ପୁଅ ହୋଟି ମଲାପରେ ଏଇ ଲୋକାଟି ଜାଣି

Digitized by srujanika@gmail.com

ତା' ଦୁଃଖ ହଉଛି । ଆପଣା ପେଟରୁ କାଟି ଯାହା କିଛି ଭଲ ଚିଜ ଗେଲ୍ହା ଲେକା ପାଇଁ ଛଡ଼ି ଥିବ; ରତମାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖେଇବ ନାହିଁ । ରତମା ଥରେ ଥରେ ରାଗହେଇ ମାଁକୁ ଗାଳି କରେ । ମାନ ମାର କାନ୍ଦେ । ହେଲେ ଲେକାକୁ ସେବ ବଡ଼ ଖାଇ କର ମଣିଥାଏ । ଲେକା ଯେତେବେଳେ ଆସେ, ଜମିଦାର ଘରୁ ବହୁତ ଚିଜ ଆଣେ, ସେ' ସଙ୍ଗାତ ବାଣ୍ଟି କୁଣ୍ଟି ନଅନ୍ତି । ଥରେ ଗୋଟାଏ ମାଣିଆବନ୍ଧ ଶାଢ଼ୀ ଆଣିଥିଲା, ଦବ କାହାକୁ ଯତମା କି ଦେଲେ ରତମା ନିଷ୍ଟେ କଜିଆ କରିବ, ରତମା କି ଦେଲେ ଯତମା ମୁହଁ ଫୁଲେଇବ । ଲେକା ବସ୍ତୃରରେ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଯତମା ଆଗରୁ ତା' ବୁକୁଟୁ ଘିଣ୍ଟି ଶାଢ଼ୀ ଟି ନୁଚେଇ ଦେଲା । ରତମାକୁ ସ୍ୱା ସହେ, 'ଦଣ୍ଡେ ନ ଯାଉଣୁ ରତମା କାନରେ କଥାଟି ବାଜିଗଲା । ସେ ଦିନ ଆଉ ରତମା ବଡ଼ ଖଇକି ମାନୁଛି । ଶାଢ଼ୀ ପାଇଁ ଯେତେ ଝଗଡ଼ା କଲା, ଶେଷକୁ ଲେକା ଶାଢ଼ୀ ଦବା କରାର୍ କଲାରୁ ଯାଇ ରୁନ ହେଲା ।

ରତମାର ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଦେଖି ଦୁଲୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ କହିଲା, "ଏ କାହା ଘର କରିବ ଲୋ ବାପା ମାଇକିନା ଝିଅଟା, ସ୍ୱାର ପାଟି କେଡ଼େ ।" ଲେକା ମାଁ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, "ଆଉ ଆମ ରତମା ପର ମଲା ମୁଷା ! କେହି ଦଶ ଗୁପଡ଼ା ଦେଲେବି କଥା ଫିଟିବ ନାହିଁ ।" ଦୁଲୀ ଟିକେ ଢାଛୁଲାରେ କହିଲା, "ଯେମିତି ଜାତି ସେମିତି ଗୁଣ, ଜାତି ଢାଙ୍ଗୁଣୀ, ଆଉ ଖୋରଣୀ ହେବେ ନାହିଁ ତ ଆଉ ହବ କଏ ? ମାଁ ଲୋ ! ମାଇକିନା ଝିଅର ଏଡ଼େ ପାଟି ! ଝିଅ ଅଛନ୍ତି ଯେ କଥା କହିଲେ କାନକୁ ଶୁଭିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱାକୁ ବଦଆ କୋଉଠି ବାହା କରିବ କିଜାଣି । ବଚରା ବୁଢ଼ାଟା ମାଇ ନୁହେଁ କି ବାଇ ନୁହେଁ । ଏ ମାଁ ଝିଅ ଦି'ଟା ଯାକ କଣ ହେଉଛନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

କଥାଗୁଡ଼ାକ ଅବଶ୍ୟ ରତ୍ନମା ଶୁଣି ନ ଥିଲା । ସେ ଘରକୁ ଯାଇ ସାରିଥିଲା । ନୋହିଲେ ସେଦିନ ଦୁଲୀର ମାଉଶି ପଣିଆ ସରିଥାନ୍ତା । ଦୁଲୀ ବିଧବା ଲୋକ, ପୁଣି ଆଗରେ ଯା' ନଣନ୍ଦ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଦେଉଥିଲେ । ଟିଲ୍କା ସାନ ସାନ ହେଉଥିଲେ ସ୍ୱାମୀ ମରିଗଲେ । ଗେଲ୍ହି ତାର ବଡ଼ ଉପକାରୀ । ତା' ଯୋଗୁଁ ଲୋକା ଯତ୍ନମା ମଣିଷ ହେଲେ, ବୁଢ଼ୀକି ପୁଣି ଆଜିକାଲି ବାତ ମାରେ; ଟାଣ ପାଇଟି ଏଇମାନେ ତୁଲାନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଦଶପଦ ଠାଣରେ କହିଲେ ବି ବୁଢ଼ୀ ଆଉ କିଛି କହି ପାରେ ନାହିଁ । ମୁହଁ ବୁଜି ସବୁ ସହେ । ପଛକେ ଭୁଲିଯାଏ ।

ଲୋକା କିନ୍ତୁ ଗେଲ୍ହିକି ମାଁଠୁ ବଳି ଭଲ ପାଏ । ରତ୍ନମାର ଖୋରଣୀ ପଣକୁ ଘର ସୂକ୍ଷ୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । କହେ ମାଇକିନାଁ ଝିଅ ହେଲେ କଣ ହେବ, ମରଦ ପୁଅର ସାହସ ତା'ଠି । ମାଁ କଥା ଶୁଣି ସେଇଠିପାଇଁ କହିଲା, "ବୋଉ ତୁ ଜାତି ଚାଷୁଣୀ ବୋଲି କହିଲୁ ଭଲ କଲୁ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଜାତିଠାରୁ ଥିଲା ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି । ଏଇମାନେ ଥିଲେ ବୀର, ଖଣ୍ଡାଇତ ପରି ଖଣ୍ଡା ଥିଲା ତାଙ୍କ ବେଉସା, ଜଡ଼ିରେ ଏଇମାନେ କରୁଥିଲେ, ରଜା ଜମି ଖଞ୍ଜି ଦବାରୁ ହେଲେ ଚଷା । ଯାଙ୍କ ଘର ଝିଅମାନେ ସାହସୀ ନ ହେଲେ ଆଉ କାହା ଘର ଝିଅ ହେବେ । ରଜାକୁ ରେ କହିଲାବାଲା ଏମାନେ ।"

ଲୋକନାଥର କଥା ନ ସରୁଣୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଦାମା ବାରିକ ଆସି ଡାକ ଦେଲା, "ଲୋକନାଥ ବାବୁ ଅଛ କି ?" ହଠାତ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରର ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକା କାହିଁକି ଆସିଛି ଜାଣିବାକୁ ଲୋକନାଥ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଦାମା ବାରିକ ଓଳଗି ହୋଇ କହିଲା, "ବାବୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖବର ପଠେଇଛନ୍ତି, କାଲି ବଡ଼ ଭୋରୁ ଏଠି ପହଞ୍ଚିବେ, ତମ କଦଳିଆ ଗଣ୍ଡରେ ମାଛ ମାରିବେ ଆଉ ପକ୍ଷୀ ଶିକାର କରିବେ । ହର ବାବୁ ମାଁ ସାଆନ୍ତାଣୀ କଟକ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାବୁ ଏକା ଆସିବେ, ତମ ଗାଁବି ଦେଖିବେ । ତାଙ୍କପାଇଁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଥିବନ୍ତି ।"

ଜମିଦାର ବାବୁ ଆସିବେ, କଥାଟା ଦଣ୍ଡକରେ ଗାଁଯାକ ରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇଗଲା । ଜମିଦାର ବାବୁ ନାଁ ଶୁଣିଲେ ପ୍ରଜାଏ ବଡ଼ ଡରି ଯାନ୍ତି । ଜମିଦାର ଆଇଲେ ଜାଣ ଖରଚ ବଢ଼ିଲା । କାହା ବାରି କଦଳୀ କାନ୍ଦି, କାହା ଗୁହାଳର ଗାଈ, କାହା ତୋଟାରୁ ଆମ୍ବ ନଡ଼ିଆ ନ ନେଲେ ଆଉ ଠାରୁ ଉଠିବେ । ଯଦିଚ ଆମ କୃଷ୍ଣବାବୁ କାହାଠୁ କିଛି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ହେଲେ ଲୋକେ ତ ସେ କଥା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭାଇମାନେ ବରାବର ନେଉଥିଲେ, ସେ ତ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ମୋଟେ ଆସି ନାହାନ୍ତି ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ବଦଆ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ଭାବୁଛି । ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ଖଜଣା ଦବାକୁ ନାହିଁ । କାଲି ତ ଜମିଦାର ବାବୁ ଆସିବେ । ବରଷେ ବନ୍ଧୁ କଷ୍ଟରେ ମାଫି ହୋଇଥିଲା, ତା'ପରେ ବି ଖଜଣା ଦେଇ ପାରି ନାହିଁ । ଆସି ଏ ବଇଶାଖକୁ ତିନି ପୂରିବ । ଏଥର ତାଟି କବାଟ ଉଠିଲା ପରି ! ହେଲେଣିରେ ତାର ଦିନଯାକ ମନହା ଭରି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ସେଦିନ ପୁଣି ଘରେ ଚାଉଳ ଦାନାଏ ନାହିଁ । ଦିନଯାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ମୂଲଟିଏ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଟୋକିଟାକୁ ହେଉଛି ଜ୍ୱର । ରଡମା ବା କଣ କରିବ ? ଯୁବା ଝିଅ, ଖୋରଣୀ ହେଉ ଯା' ହେଉ ତାରି ତ ଆଉ ପର ଘରେ ପାଇଟି କରିବା କଥା ନୁହେଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

କାଠଯନ୍ତ୍ର ପିକାଣ୍ଟି କଳରେ ଯା'କ ବଦଆ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଘର ଭିତରେ ଥାଇ ଗେଲ୍‌ହା ପଇସା ମାଗିଲା । ବଦଆର ତ ମନ ସେଦିନ ସୁଖ ନ ଥାଏ, ପୁଣି ଅଫିମ ଝୁଙ୍କ । ରାଗରେ ଦ'ପଦ ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ଗେଲ୍‌ହାକୁ ପାଏ କିଏ । ତା' ତୁରୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ଉଠି ବସି ସ୍ୱାମୀ ସାଙ୍ଗେ ପାଟେ କଜିଆ କଲା, କ୍ରୋଧକୁ ଦମନ୍ତ ଯାଇ ଖଡ଼ୁମୁଷାରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଧ ପାହାର ଦେଲା । ସେ ତ ପିତଳ ଖଡ଼ୁ, ବାଜି ମୁଣ୍ଡ କଣା ହୋଇ-ଗଲା । ରକ୍ତ ଧାର ଧାର ଛୁଟିଲା । "ଇଲୋ ମୋ' ବୋପାକୁ ମାରି ପକେଇଲ ଲୋ ।" କହି ରେଣମା ଆଉ ଅଗଣାରୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ମାଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ତିନିପ୍ରାଣୀ ଉପାସ । ବଦଆ ମା ଝିଅଙ୍କ ଜାଲାରେ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳେଇବାକୁ ବସିଲା । ଗାଁ ଦି ଘରକ ଲୋକେ ଏ ଘରକୁ ଆସି ସବୁ ଶୁଣି ସେହିକ୍ଷଣି ବଜାରରୁ ଜଳଖିଆ ଆଣି ତାଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ । ବଦଆ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା, "ବାପା ! ମୁଁ ଆଗଙ୍କଠୁ ମରୁ ନାହିଁ କି ଏମାନେ ମୋ'ଠୁ ମରୁ ନାହାନ୍ତି । କି ଜିଦ୍ କି ଈର୍ଷ୍ୟା ! ଯାଉଛି ମୁଁ ଛାଡ଼ିକରି କୁଆଡ଼େ ପଳେଇବି । କୁଲି କାମ ତ ମିଳିବ ।" ମାଁ ଝିଅ ଭୟ ମାଡୁଥାନ୍ତି ।

"ନଇଲେ ତୁ ଆମକୁ ଘର ପୋଷୁ ! ଯା' କୁଆଡ଼େ ପଳା । ମୁଁ ତ କାଳକନାକ ଚୋଟେ ପୋଷିଲି, ହଇରେ ଅରକ୍ଷିତ, ଆହୁରି କଥା କହୁଛୁ । ଈର୍ଷ୍ୟାର କଥାରେ ଅନ୍ୟ ଦିନ ହୋଇଥିଲେ ବଦଆ ଡରଥାନ୍ତା; ଆଜି ଲୋକଜନ ଥ କତରେ ଥିବାରୁ ତା' ସାହସ ବାଢ଼ିଲା । ସେ ବି ସମାନରେ ଉତ୍ତର କଲା—"ହଁ ଏଥର ବାହଦ୍ୱାର ଶୁଙ୍ଘିପିଣ୍ଡା ତ ହବ । ଯେମିତି ତିନିବରଷ ଖାଞ୍ଚଣା ଦିଆ ହୋଇ-

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାହିଁ, ଜମିଦାର ତ ତାଙ୍କ କବାଟ ଉପରେ କହ ନଥ । ମାଁ ଝିଅ କାହା ଚୁଲି ଗୁଳରେ ଡାଳି ପାଇବେ କି ! ଯେମିତ ଯୋଗଣୀ ଥାକ । ବିଦାଅର ପାଣ୍ଡି ବନ୍ଦ କୋହୁଥୁ, ସେତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଖୋଧି / ଧରି ସଙ୍ଗୀ ହୋଇଗଲା । ଜ୍ୱର ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରେ ବୁଣି ଏ ଉଠ.ଧ । ଲୋକନାଥ କେତେ ମନା କଲା । ତେଣୁ ଦେହ ଦଶ ହୋଇ ମୋହିଗଲା । ରତମୀ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ମାର ହେବା ବସୁଥାଏ, ଅନ୍ନ ପାଣି ତେତା କରମକୁ ନାହୁଥାଏ । ସେତ୍ଖର ତେତା ବହିଲା ପରେ ଲୋକନାଥ ଘରକୁ ଗଲା । ସେ ବନ ତାର ଅବିଚ୍ଛା ଦଶା ହେଉ ନ ଥାଏ । ରତମୀ କଥା ଶୁଣ ତା' ମନ ବଡ ଦୁଃଖ । ପ୍ରତେ ରତମୀ ପର କରିବ ? ତା' ସାଙ୍ଗରୁ ସେ ଆଉ ନନନୀ ବାହା ହଇଲେଣି । ଆଉ କେତେ ଦିନରେ ଜ୍ୱର ନେଇ ରତମୀ ଶଶୁଘର ଜରଯିବ । ତା' ବୋହୂ ବି ଏଇମାନଙ୍କରେ ଅଛିବ । ସକୁଥ ହବ, କିନ୍ତୁ ଏତେ ଉଦକାରୀ ସେତ୍ମା ଝୁଅଟି ହାତକୁ ପ ହାନ ନୋହିଲା । ଲୋକନାଥ ଠିକ ଜାଣେ ରତମୀର ଆଟପାଖ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାକରେ କେହି ବାହା ହେବେନାହିଁ, ତା' ମୁହିଁ ସକାଶେ ପୁଣି ବାପମାର ବ କ ସମ୍ଭଳ ଅଛୁ । ବୁଢ଼ୀ ତ ଧନକୁବେର କମ୍ପମୀ ହେଲା । ଗେଲ୍ହୀକ ତ ଡୁଆକୁଡ଼ୁଆ ବତର ଧରିଲା । ସେହି ହିବା ପାଞ୍ଚ ପାଇଚି କର ମ୍ହାଙ୍କୁ ଚଳାଏ । ରତମୀ ବା କାହା ପରେ ମୂଲ ଲାଗିବ ।

ସେ ଦିନ ବହି ଖେଳୁ ଲୋକନାଥ ଉଠି ଦାନ୍ତ ଘଷର କର ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ପାଖ୍ରେ ଅଣିବାକୁ ବ ହାର ଗଲା । ରତମୀ କଥା ଆଉ ସେତେବେଳକୁ ତା' ମନରେ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏଣେ ରତନା ବସି ବାସି ପଂଇଟି ସାରୁ ଥାଏ, ଧନାବୋହୂ ଆସି ଦୁଆରେ ହାଜର। ଧନାବୋହୂର ଏମାନେ ଟଙ୍କାଟିଏ ଧାରିଥାନ୍ତି ତା' ପୁଅକୁ ହୋଇଛି ଜର। ସେ ଦ'ଦିନ ମୂଲ ଲାଗି ଯାଇନାହିଁ। ବାରି ପଟେ କଂସା ମଜା ଶବଦ ଶୁଣି ଦାନ୍ତ କାଠିଟା ହାତରେ ଧରି ଆସି ସେ ରତନା କତରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା। ରତନା ଠିକ ଜାଣେ ପଇସା ମ.ଗିବାକୁ ଆଇଛି ସେ ବା କାହାକୁ ଲିହାଜ କରେ। କଂସା ଘସର ଘସର କରି ମାଜୁ ମାଜୁ ତଳକୁ ଅନେଇ ଯେମିତ ତାକୁ ନ ଦେଖି କହିଲା, "ମ ସଇଜ ଛୁଡ଼ିତ ପକେଇନୁ, ଅଧୁଆ ମୁହଁରେ ଆସି ଟଙ୍କା ଗୋଟାଏ ପୁଣି ମ'ଗି ବସିଲାଣି। ମଣିଷ ସକାଳୁ ଉଠି ଏଇ ଅଲକ୍ଷଣୀର ମୁହଁଟା ଚାହିଁଲା। ଦିନଟା ଭଲରେ କଟିଲେ ହୁଏ।" ଧନାବୋହୂ ବି ଊଣା ନୁହେ। ସେହିକ୍ଷଣି ଉତ୍ତର ଦେଲା। ଶେଷକୁ ରତନା କଂସା ମଜାରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲା। ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗାକୁ ଭିଡ଼ିଦେଲା। "କଣ କହିଲୁ," କହି ଧନା ବୋହୂର ଚୁଟି ଝିଙ୍କି ପୋଷାଡ଼ି ଆଣି ଦୁମକନା ତା' ମଝି-ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ ବିଧା ବସେଇଲା। ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ଆରଘରୁ ଯତନା, ଦୁଲି ଆଉ ଗେଲ୍‌ହୀ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ। "ମୋ ଝିଅକୁ ମାରି ପକେଇଲା" କହି ଗେଲ୍‌ହୀ ବି ତାକୁ ବାରଅନା କରି ଗାଳି ଦେଲା। ପାଖ ପଡ଼ିଶା ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ଧାଇଁ ଆସିଲେ। ଏ ତାକୁ ମାରୁଥାଏ, ସେ ତାକୁ ମାରୁଥାଏ; ରତନା ଯୁବା ଲୋକ ବଳ ବି ଯଥେଷ୍ଟ, ଧନା ବୋହୂଟା ବୁଢ଼ୀ ମଣିଷ, ସେତେବେଳକୁ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ତା' ଦେହ ଫାଟଗଲାଣି। ସାଇବାଲା ମିଶି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କଲେ; ଗେଲ୍‌ହୀ ରତନା ଗୁଣ ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି। କେହି ତାଙ୍କୁ ପଦେ କହିଲେ ସେ ଦଶପଦ ଶୁଣାଉଥାନ୍ତି। ଶେଷକୁ ବଡଘ ବଢ଼ଆ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଡ଼ହାତ ଧରି ମାଁ ଝିଅଙ୍କୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ତୁନତାନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ କଲା । ଧାରଠଙ୍ଗାଠା ସକାଶେ ଦାନା ଦୋହୁ କଂସା ଖଣ୍ଡିକ ଦେଇଗଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆସି ହେଲାଣି । ଘରେ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ନାହିଁ । ଗେଲ୍ହି ବେମାରି ମଣିଷଟା, ତାର ବି ପଥ୍ୟ ହେଉନାହିଁ । ରାଗରେ ନାଗଦାପ ପରି ହଁ ଫଁ ହୋଇ ରତନା ଗାଁଧାଇ ଗଲା । ସେ ଦିନ ଗାଁକୁ ଯେ ଜମିଦାରବାବୁ ଆଇଛନ୍ତି ଏକଥା ତା'ର ଜମାକୁ ମନରେ ନ ଥାଏ । ବଟା ହଳଦି, ଗିନାଏ ଷୋଳଶତେଲ ଧରି ଗାମୁଛା କାନ୍ଧରେ ଟେକେଇ ବେଶ ଗୁଳି ଯାଉଛି । ପୋଟଳି କଚ୍ଛି ଘରକଢରେ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଅଧମାଇଲ ଦୂରରେ । ବାଟରେ ଜଜାଙ୍ଗ ଡାଳଟିଏ ଭାଙ୍ଗ୍ ଭାଙ୍ଗୁ ହଠାତ୍ ଦେଖିଲା ପଞ୍ଚାଏ ଲୋକ ତା' କଡକ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ଏକେ ମାଇକିନା ଲୋକ, ସେଥିରେ ପୁଣି ମଫସଲି-ଆଣି । ଲୋକ ଗୁଡ଼ାଏ ଭାବିଲେ ଏ ଅମଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ କଜାଣି ବଣ ବୁଦାଭିତରେ ଲୁଚିଯିବ 'ଯଗ' । ସମସ୍ତେ ଧୋବ ଧାଉଳିଆ ଟିଙ୍କିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଠୋକା । ରତନାର ତାଙ୍କୁ, କ ଖାତର । ସେ ଖଣ୍ଡେ ଡାଳ ଭାଙ୍ଗିଲା । ବଲ ବଲ କରି ତାଙ୍କୁ ଥୋଡ଼ାଏବେଳ ଅନେଇଲା । ସେମାନେ ବି ମଉଜ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାକୁ କଣ ପଚେଦ କହୁଦେଲେ । ରତନା ତ ସକାଳୁ ରାଗିଥିଲା । ଖୁବ୍ ଚଡ଼ ପାଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଶୋଧିଲା; ତା' ପାଟି ଶୁଣି ଲୋକେ ଆଠ-ପଚାଳ ପଛ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ଜଣେ ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କହିଲା, "ହଇଲୋ ଆମେ ଜମିଦାରବାବୁର ପାଖଲୋକ ଆମକୁ ଚୋର ଖାତର ନାହିଁ । ରତନା ଆହୁରି ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଧରି କହିଲା "ରଖ୍ ତୋ' ଜମିଦାରବାବୁକୁ ତୋ' ଘରେ, ମୁଁ ତୋ' ଜମିଦାରର୍ ଖାଏ, ନାଁ ଧାରେ, ମୁଁ ସେଇଟାକୁ କଅଁ ଡରିବି ।" ଜମିଦାର-ବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଥିଲେ । ମାଇକିନା ଲୋକର ପାଟି ଶୁଣି

Digitized by srujanika@gmail.com

କଟକ ଆସିଲେ । ଆପଣା ସାଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗାଳିଦେଲେ ।
ହଠାତ୍ ଲୋକନାଥ ରତମାକ ଦେଖି ସରମରେ ତା' ମୁଣ୍ଡ
ତଳକୁ ହୋଇଗଲା । ରତମା ବି ଲୋକନାଥକୁ ଦେଖି କାନ୍ଦି
ପକେଇଲା । ମାଗୁଣିଆ, ଖିମା ହରକା ତାକୁ ବିରକ୍ତ କରୁଥିବାରୁ
ସେହିକ୍ଷଣି ଜମିଦାରବାବୁ ତାଙ୍କୁ ସଜା ଦବାର ହୁକୁମ ଦେଲେ ।
ରତମା ଆଉ ଗାଧୋଇ ଗଲାନାହିଁ । ଘରକୁ ଫେରି ଆସି କବାଟ
କିଳି ଶୋଇଲା ।

ରତମାର ସାହସ ଦେଖି ଜମିଦାର ବାବୁ ଖୁବ ହରଷ
ହୋଇଥିଲେ । ନିର୍ଜନରେ ଲୋକନାଥକୁ ପଚାରିଲେ, " କୁହ ତ
ସଙ୍ଗାତ ସେ ଝିଅଟି କିଏ ? ସତେ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ।"
ଲୋକନାଥ ହସି ହସି କହିଲା, "ସେ ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ନାଁ ହଉଛି
ନଅତୁଣ୍ଡୀ ତା'ପର ଖୋରଣୀ, ତା'ପର ସହାସୀ ଝିଅ ସେ
ଗାଁଭିତରେ କେହି ନାହିଁ । ଆଉ ବି କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି
ଜଣା ନାହିଁ । ତା' ମା ଯେମିତି ସେ ସେମିତି, ତାଙ୍କର କାହାକୁ
ଖାତିରି ନାହିଁ । ଦେଖିଲ ତ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ କେମିତି
ମାରି ଗୋଡ଼େଇଲା । ଡରଭୟ କଣ ସେ ଜାଣେ । କୃଷ୍ଣ ବାବୁ
କହିଲେ—"ସାବାସ୍ ଝିଅଟି ଏକା । ଏମିତି ଝିଅବି ଆମଦେଶରେ
ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁ ଜାଣି ନାହିଁ ।" ଏମାନେ କଜାଣି ନଡ଼େଇ କରି
ପାରନ୍ତେ । ଆଗ କାଳରେ ଏଇମାନେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଚଢ଼ି
ଲଢେଇକ ଯାଉଥିଲେ । ଲୋକନାଥ କହିଲା ସେମାନେ ସେଇ
ଜାତିର ଝିଅ, ତାଙ୍କର ଆଗ ଅମଳରେ ସଭିଏଁ ଯୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟା ଶିଖୁ
ଥିଲେ । ତା' ମାଁ ନାଁ ଡାକ କହେଇ ଗଡ଼ ନାୟକ ବଂଶର ଝିଅ ।
ତା' ବାପ, ଶୁଣିଥିବ ପଦ୍ମଲଭ ଜେନା କଥା ତାରି ପୁଅ । ଏତ-
କାଳକୁ ସେମାନେ ଗରିବ ହୋଇଗଲେ । ଆଗ ସମ୍ପତ୍ତି, ଆଗ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।" କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମନରେ ଟିକେ ଦୁଃଖ କଲେ । କହିଲେ, "ଏମାନେ ଆମର ଜାତିର ଲୋକ, ଆମ ଜାତିଟା ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ଡାହାଣ ବାହା ଥିଲୁ । ଯୁଦ୍ଧ ପଡ଼ିଲା ଆମକୁ ଡାକ ଦସ୍ୟୁ ରାଇଜ ଲୁଣ୍ଠି କଲେ ଆମକୁ ଡ଼ାକ । ଆମର ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଆଉ କୁଆଡୁ ହେଲା କି । ରଜା ଜମିବାଡ଼ି ଖଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ । ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ସେହି ରଜା ଦେଇଥିବା ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ନା ରାଉତରା ।

ସେ ଦିନ ଦୁ' ସାଙ୍ଗ ନଅତୁଣ୍ଡୀ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଘଷା ହେଲେ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ ନକଲିଆ ମଣିଷ, ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେ, ନଅତୁଣ୍ଡୀକି କହିବ, ସେ କେମିତି ଜମିଦାରକୁ ଖାତିର କରେନାହିଁ, ଜମିଦାର ତାକୁ ଖୁବ୍ ସଜାଦେବେ, ନଇଲେ ଜେଲ୍ ଦେବେ ।

ସଞ୍ଜ ବଳିତା ନ ଲାଗୁଣୁ ଲୋକନାଥ ଥୋଡ଼ାଏ ମାଛ ଆଉ କାର ଚଢ଼େଇ ଆଣି ଦରେ ଗଦାକରିଗଲା । ରତମା ଘରକୁ ଦଖିଲା ରତମା କବାଟ କିଳି ଶୋଇଛି । ଗେଲ୍ହା ଭୁଜା ମୁଠାଏ କନ୍ଦ ଝଣ୍ଟେ ଧରି ଚୋବାଉଛି । ଲୋକନାଥକୁ ଦେଖି ଗେଲ୍ହାର ପାଟି ଫିଟିଲା । "ତୁ ଜମିଦାରର 'ପାଖରେ ଅଛୁ । ମୋ' ଝିଅଟାକୁ ତୋ' ଜମିଦାର ଘର ଲୋକେ ମାଡ଼ ମାରିଲେ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ମରିଯାଇଥିଲୁ, ପିଠିରେ ପଡ଼ିଲୁନାହିଁ । ତୋତେ ପୁଅପରି ପାଳି ଏତେଡ଼ୁରୁ ଏତେଡ଼ଟା କଲି । ଛୁଡକା ଝାଡ଼ାରେ ମାଁ ମରିଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳ କଥା ପାସୋରି ଗଲା, ଏବେ ବାବୁ ହେଲ ପାଞ୍ଚ-ପଇସା ରୋଜଗାର କଲୁ ।" ଗେଲ୍ହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାଭାରତ ବାହା-ରିଲା । ଲୋକନାଥ ସେ କଥାରେ ଭରସି କରି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଇ ରତମା ଦୁଆରେ ଥୋଡ଼ାଏବେଳ ଟୁକ ଡାକଲା । ରତମା ସବୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ଲୋକନାଥ ଉପରେ ଆଜ ତାର ଭାର ରାଗ । ସେ କ ସହଜରେ ଦୁଆର ଖୋଲେ । ଶେଷକୁ ଗାଳଦେଇ ଦେଇ କବାଟ ଖୋଲଲା । ତା' ମୁହଁ ଶୁଖି କଳାକାଠ ପଡ଼ି- ଯାଇଛୁ । ଏପନ ହେଲା ଦାନା ନ ପଶିଲେ ଯାହା ହେଇଥାଏ । ବୁଲା ଯତମା ପ୍ରବୋଧ କର ଶେଷକୁ ମାଁ ଝିଅଙ୍କ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ରାତ ହ' ଘଡ଼ି ବେଳକୁ ଘରକୁ ଗଲେ ।

ଲୋକନାଥ ଆଣିଥିବା ମାଛ ପାଖଗ ହେଲା । ରତମା ହାଳଧା ବେସର ବାଟି ଝୋଳ କର ବସିଲା । ବାପଘରେ କ ଥିଲା । ଧନରତମାନ ସେବୁଲ ବୁଲ ମୂଲ ଖୋଜୁଥିଲା । ଠଙ୍କାଏ ମଖାଏ ହେଲେ ଜମିଦାରକୁ ଖଜଣା ପଦ । ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଉ ଗାଁରେ ଘର- କୁଆଣି ମିଳଗଲା । ମାଁ ଝିଅର କଣ ଦଶା ହେଇଥାନ୍ତା ସେ କ ଜାଣେ ?

ଲୋକନାଥଠୁ ସବୁ ଶୁଣି ତା' ହାଲକ ଶୁଖିଲା । ଜମିଦାର ଏଥର ସାଇଳରେ ରଖିବେ କ ନାହିଁ କଏ ଜାଣେ ? ଝିଅକୁ, ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ମନେ ମନେ ଗାଳ ଦେଇ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଲା ।

ଉପସଂଗ୍ର କଥା ।

ଜମିଦାର କଚେରୀ ଆଡ଼େ ଲୋକ ଆଠପଠାଳ ଲାଗି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କଏ ଘିଅ ଭାରେ ଆଣିଛୁ, କଏ କଡ଼ଆ ଭାରେ, କଏ ଛେଳା,

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗୁଡ କଦଳୀ, କଏ ଆମ୍ବ ତରଭୁଜ । କଏ ଭଲ ଭଲ ଛେଳୀ ପୁଞ୍ଜାଏ, କିଏ ଗାଈ ଗୋଠାଏ । ଜମିଦାରର ସଲାମୀ ଏତକ । ଲୋକେ ଦାଣ୍ଡପାଖେ ଜମା । ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଚାଡ ଜମିଦାରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା । ନୂଆ ଜମିଦାର, ଲୋକେ ଭାବିଥିଲେ କୋଟ ପେଣ୍ଟାଲୁନ ପିନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ ଟଲମଠା ଘୋର ହୋଇଥିବେ ପରା । ଶୁଣିଥିଲେ ଖବର ପଢ଼ାକ ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଜମିଦାର ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଖଦି, ସେ ପୁଣି ଅଣ୍ଟୁ ଲୁଚିବାକୁ ନାହିଁ, ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଚାଦର, ଗୋଡ଼ରେ ପୁଣି ସେଇ ଅମଳର ଚଟି । ହାତରେ ସୁନା ମୁଦିଟି ଜକ ଜକ ଦିଶୁଥାଏ ଏକା । କିନ୍ତୁ ଯେତେହେଲେ ହାକିମ, ଲୋକେ ଲମ୍ବଲମ୍ବ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ସଲାମୀ ଭେଟି ଥୋଇଲେ । ହେଲେ ଜମିଦାର କିଛି ଛୁଇଁଲେ ନାହିଁ, ସବୁ ଜିନିଷ ଫେରେଇ ଦେଲେ । ପ୍ରଜାଏ ମହାଖୁସି । ଜମିଦାରଙ୍କ ନାଁରେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଦିନ ଉପରବେଳା ଆମ୍ବତୋଟା ମେଳ ଜାଗାରେ ଗୋଠାଏ ସଭା ହେଲା । ଲୋକେ କେମିତି ଭଲ ହେବେ, ଆପଣା ଦେଶର ଜିନିଷରେ ମାୟାମମତା କରିବେ ଏ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଜମିଦାର କହିଲେ "ଧର ଗୋଟିଏ କଥା, ଆମେ ହେଲୁ ଓଡ଼ିଆ, ପଖାଳ-ଖିଆ, ଆମର ବାପ ଜେଜେବାପ ଅମଳର ଲୋକେ କଣ ମୋଟା ଖାଇ ମୋଟା ପିନ୍ଧି ସୁଖରେ ସଂସାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଟଙ୍କାକୁ ୫୦ ସେର ଚାଉଳ ମିଳୁଥିଲା ଟଙ୍କାକୁ ଦିଅ ଦ' ତିନ ସେର । ଏବେ କାଳକୁ ଟଙ୍କାକୁ ସରୁଚାଉଳ ଚାରିସେର ମିଳିବା କଷ୍ଟ । କିଆଁ ଇମିତି ହେଲା ? ଆମ ଦେଶରେ କଣ ଧାନ ଫସଲ ହଉନାହିଁ ନାଁ ଗଛରେ କପା ଫଳୁନାହିଁ ? ଆମ ପୋଖରୀରେ କଣ ମାଛ ନାହିଁ ନାଁ ଆମ ଗୁହାଳରେ ଗାଈ ନାହିଁ? ଅଛି ସବୁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲେ ଆମ ଆଖିଟା ହେଲାଣି ଦୂଅର । ଆମେ ହେଲୁଣି ବାବୁ ଆଉ ଅଳସୁଆ । ଆମ ଦେଶରେ କୋଟିଏ ଲୋକ ଯଦି ବାବୁଆନ ଛାଡ଼ନ୍ତେ, କହନ୍ତେ ନାଁ ଆମେ ହାତେ ଅରଜିମୁଁ ହାତେ ଖାଇମୁଁ ହାତେ ଲୁଗା ବୁଣିମୁଁ, ହାତେ ପିନ୍ଧିବୁଁ; ଆମେ ଆଉ ପର ଦୁଆରକୁ ଚାହିଁବୁ ନୁଁ, ଆମେ ଆମ ଭିତରେ କଜିଆ ଗୋଳ କରିବୁ ନୁଁ, ଗାଈ ହେଲେ ଗୋମାତା, ତାଙ୍କ ଦୁଧ ଖାଇ ଆମେ ପିଲାଦିନେ ବଢ଼ିଛେଁ, ତାଙ୍କୁ ଯତନରେ ପାଳିବୁଁ । ତେବେ କଣ ଘିଅ ଦୁଧରେ ଘର ଭାସନ୍ତା ନାହିଁ ? ନତ ନାଁ ଗହେଁଟା ଗୋରୁ ହଣା ହେଉଛନ୍ତି, ଆଉ ପଠାଣଙ୍କ ଇଦରେ ତାଙ୍କ ଧରମ ପରବରେ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଗୋରୁ କୋରବାଣୀ ହେଲେ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଜଳି ଉଠୁଛି, ଆଉ ନିଜେ କଂସେଇଙ୍କ ଠାଇ ବିକିଦେଲା ବେଳକୁ ଗୋହତ୍ୟା ପାପଟା ଲାଗି ଯାଉନାହିଁ ତସ । ହେଇତ ଦେଖ ଏଇ ଯୋଉ ହାଡ଼ି, ପାଣ, ମୋଚି, ଚମାରଙ୍କୁ ଆମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି କହୁଛେଁ, ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ଛୁଇଁ ଦେଲେ ମାଗ ହୋଇ ଯାଉଛେଁ, ଖାଇବା-ବେଳକୁ ତାଙ୍କ କାମଟା କିଏ ତୁଲାନ୍ତା ? ସେମାନେ ତାଙ୍କ କାମ ନ କଲେତ ଆମ ସଂସାର ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ । ଆମର ଏତେ ଉପ-କାରୀ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆମେ ଜାତି ପାଠକରୁ ଅଲଗା ରଖି ଛୁଆଁ ଛୁଆଁ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ ହବ । ଏଇଟା ତଧାତା ସହିବଟି !”

ଘଡ଼ିଏ ଦି ଘଡ଼ି କାଳ ଖୁବ କଥା ଚାଲିଲା, କିଏ ହିଁ ଭରିଲା କିଏ ନାହିଁ କଲା; କିଏ ଜମିଦାର ମୁହଁରେ ହିଁ ମାଇଲେ ପଞ୍ଚୁଡେ କହିଲେ “ମଲା ମୋର, ଆମେ ମୋଟ ଝଦ କିଆଁ ପିନ୍ଧିବୁଁ ! ଆମର କାଳକ ସବୁରେ ଗଲାଣି ନାଁ ଆଜକାଲି ଏସବୁ ନଅନକୋଅ ପରସନ ବାହାରୁଛନ୍ତି, ଆମେ ଏତେ ଓଲୁ ହେଇଚେଁ ଆମେ ଯାଇ ଅପରସନରେ ମିଶିବୁଁ ସରକାର୍ ଅମଠେଇଁ ଅପରସନ ହେଲେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେବେଳେ ଆମ ମଜାଟା କଏ ବୁଝିବ ? ଜମିଦାର ଆସି କଣ ଭୁଲେଇବ ? ମୁହଁରେ ବାଲିଙ୍ଗି କଲେ କଅଣ ହବ ।"

ଗ୍ରାମ ପଧାନ କହିଲା—ଉଠ ହୋ "ସତେ ସତ୍ୟଯୁଗ ଫେରି ଆସିବ ଲୋକେ ତାଡ଼ି ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଛାଡ଼ିବେ ।

ଲଇକ୍ଷଣା ପୁରୁଣା ଗୋଲଖୋର ସେ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖେଇ କହିଲା—"ଯେତେ ଶାଆସ୍ତ କୁହ, ଯେତେ ପୋଥି କୁହ ଲଇକ୍ଷଣ ବେହେରା ଗୋଲି ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି, ମଦତ ଯେ ନ ଖାଇଲା ସେ କିଆ ମରଦକା ବେଟା !" ଧାନା ଧଳ ଯୋଗ ଦେଇ କହିଲା, "ହଁ ରେ ସଙ୍ଗାତ ସତ କହିଲୁ ଯେ ନ ଖାଏ ଗଞ୍ଜେଇ ଗୋଲି, ତାକୁ କି ମଣିଷ ବୋଲି ।" ହାଡୁ ଗୋଛେଇତ ସେ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, ଆମର ଦାରୁ ନ ହେଲେ ଦିନେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ତଥାପି ବଣିଆ, କାହ୍ନୁ ଚରଣ, ବର୍ଜୁଆ ହରିକା ଜମିଦାର ବାବୁ କଥାକୁ ଖୁବ ପସନ୍ଦ କଲେ । ବାବୁଙ୍କ ହୁକୁମ ଥିଲା ଆଖଡ଼ାରୁ ନିଶା ପାଣି ଉଠିଯିବ , ସେଠି ଫି ଶନିବାର ନାଟ ତାମସା ହେବ, ରବିବାର ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ହବ । ଗାଇଲା ବଜେଇଲା ବାଲା ସବୁ ସେଠି ପଞ୍ଚା ହୋଇ ବସିବେ । ଆଉ ସେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଭାଗବତ ଘର ଥାଏ । ଆଜିକାଲି ସେଠି ପୋଥି ବୋଲା ଅଛି କି ନ ଅଛି, ପର ଚର୍ଚ୍ଚାଟା ହୁଏ ପୂରା ମାତ୍ରା, ସେ ବି ଆଖଡ଼ା ଘରକୁ ଲାଗି ଲାଗି, ବାବୁ ଗାଁର ଭଲ ଭଲ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦେଖ, ତେମେମାନେ ଆଗ ପରି ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁର ଟେକ ରଖ । ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁର କଥା ସରକାର ଏଡ ପାରେ ନାହିଁ । ତୁମେ ହେଲ ସବୁ ଜାତିର ଦଳ ବେହେରା, ତୁମ୍ଭେ ମହତ କାମ କରିବ, ମହତ କଥା କହିବ, ନ୍ୟାୟ ନିସାପ କରିବ, ରହସାତ ଲୋଭ ଛାଡ଼ିବ, ତେବେ ଦେଖିବ ଆମ ଓଡ଼ିଶା କଣଅଛି କଣ ହବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାବୁ କଥାରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ସଭିଏଁ ହିଁ କହିଲେ । ସେ ଦିନ ଗାଁରେ ଏ ସବୁ କଥା ନେଇ , ବଡ଼ ଚହଳ ପଡ଼ିଲା ।

ଯା' ହେଉ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଡର କର ହଉ, ନଇଲେ ସ୍ବଇଁ ହଉ ସେଗାଁରେ ଗୋଟାଏ ଅରଟ ଘର ବସିଲା । ପାଁ ସାତ ଖଣ୍ଡ ଅରଟ ଥୁଆ ଗଲା । ଲୋକ ରହିଲେ ସୂତାକଟା ଶିଖେଇବେ ବୋଲି । ଗାଁ ମାଇକିନାଙ୍କ ସକାଶେ ଗାଁର ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ଚରଖା କାଟିବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଲା । ଅକାରଣେ କଳି କନ୍ଦଳରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି , ଭଲ ସୁତା କାଟନ୍ତୁ । ତାସ, ଛକା ପଚିଶ ଭଲ ଛଡ଼ିଯାଉ ।

ସେଇଦିନ ହଠାତ୍ ଜମିଦାରବାବୁ ଖବର ପାଇଲେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଘରତାଙ୍କୁ ଡ଼କେଇ ପଠେଇଛନ୍ତି । ଇସ୍କୁଲକାର କାମ ସାରି ତାକୁ ଘର ଠେଇଁକି ବାହାରି ଗଲେ । ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କ ମାଁ ଦିହ ସୁଖ ନାହିଁ ।

ମାଁଙ୍କ ଶେଷ ସମୟ ହୋଇଥାଏ । ଶୂଳା ଗ୍ରହଣୀ ଧରିଥାଏ । ଅନେକ ଅନେକ ଉପାୟ କଲେ । ଡ଼ାକତରୀ ବଇଦ ଚିକିତ୍ସା ବି ହେଲା ଢ଼େର । ହେଲେ ଯମଦୁଆରେ ହାକିମ । ରଖିବ କିଏ ? ପୁଅ ନାତଙ୍କି କାନ୍ଦେଇ ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିଗଲେ । ଘର ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ଅଭିଆଡ଼ା ପୁଅ ଦୋଟିର କଥା ବୁଝିବାକୁ ରହିଲେ ତାଙ୍କ ବିଧବା ପିଇସି ନାରେଣୀ ଦେଈ ।

ନାରେଣୀ ଦେଈ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହରକି ଭାରି ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ବାଳ ବିଧବା । ସ୍ୱାମୀ ମଲାଦିନୁ ଭାଇଭାଉଜଙ୍କ ଘରଥିଲା ତାଙ୍କ ନିଜ ଘର । ଭାଉଜମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ହାତରେ ମଣିଷ କରିଥିଲେ । ବଡ଼ ପୁରୁଷ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶିବ ମଲ୍ଲପରେ ଘୁରି ଘୁରି ଗୋଳ କରି ଉନ୍ଧ ହେଲାରୁ ତାଙ୍କ ମନକୁ ବଡ଼ ବାଧୁଥିଲା । ସତ କହିଲେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଘଇଜ ଦୋଷରେ ଏତେ କଥା'ଟା ହେଉଥିଲା ମାଁ ହୋଇଁ ପୁଅଙ୍କୁ ପାତର ଅନ୍ତର କରୁଥିଲେ । କଥାଥିଲା କଣ ନାଁ କୃଷ୍ଣ ଆଉ ହରି ସାନ ସଉତୁଣୀର ପିଲା । ହରିର ଜନମ ପରେ ତାଙ୍କ ମାଁଙ୍କର କାଳ ହୋଇଥିଲା । ସାବତ ମାଁ ଏ ପିଲା ଦୋଟିଙ୍କି ମୋଟେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିଜ ମାଁ କଥା ମୋଟେ ସ୍ବାଙ୍କର ମନେ ନ ଥିଲା । ଏମାଁକୁ ମାଁପରି ମାନୁ ନ ଥିଲେ । କଥାରେ କହନ୍ତି, "ସଉତୁଣୀ-ଝିବ, ସଉତୁଣୀ କଣ୍ଟା ନ ଥିବ ।" ନାଟେଲଣୀ ଦେଇ ଏ ପୁଅ ଦୋଟି ଉପରେ ସାବତ ମାଁର ଅତ୍ୟାଗୃର ମୋଟେ ସହ୍ନ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ବାଙ୍କୁ ଅନେକ ରକମ ଶିଖାଶିଖି କରନ୍ତି । ଫଳରେ ଶେଷକୁ ସାନ ପୁଅ ହରି ବଡ଼ ବଗୁଲିସ୍ବା ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆଉ କାହାକୁ ମାନେନାହିଁ । ମାନିଲା ଭିତରେ ଟିକେ ଡ଼ରଭସ୍ବ ଥାଏ ବଡ଼ଭାଇ ନବୀନ ଆଉ କୃଷ୍ଣକୁ । ନୋହିଲେ ସେ ଗୃଳିଲା ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଦେବ । ହେଲେ ବଡ଼ ଚଲାଖୀ, ସେମିତ ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି । ପାଠରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପିଯାଏ । ବି. ଏ. ଯାକେ ଯାଇ ତ କଲେଜ ଛାଡ଼ିଲା । ତାର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ସେ ଯୋଉଥିରେ ମାତିଯିବ ଏକାବେଳେ ମାତିଯିବ । ଯେମିତି ଚଗଲା ବଗୁଲିଆ, ସେମିତ ବୁଦ୍ଧିକ ଆଉ ଜ୍ଞାନୀ । ଗୀତ ବାଜାରେ ଫାଷ୍ଟ, ନାଟ ତାମସାରେ ଫାଷ୍ଟ, ହେଷ୍ଟାମୀରେ ବି ଫାଷ୍ଟ, ଏବେ ନବୀନ ଡରେ ନାହାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଟାଳି ସେ ମାନ୍-ଥାଏ । ଲୋକନାଥର ତାର ବେଶ ପଟେ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଚରଣ ଥାଏ ତାର ଦୁସ୍ମୁଖ ଜୀବନ । ଗୁରୁଚରଣ ବାହ୍ମଣ ଘର ପିଲା । ମାତ୍ର ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବାହ୍ମଣ ଘର ପିଲା କି ବାଉରି ଘରୁ ପିଲା । ବାପ ମାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ । ପାଠ ଶାଠରେ ଧାର୍ ଧାରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାହିଁ । ଯେତେକ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ସବୁରେ ପକ୍କାହେଲେ ଏମାନେ କେବେ କାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନଶାପଣି ନାହିଁ । ଖାଲି ପିଲା ବୟସ, ବଗୁଲିଆଗିରି ସାର । ବାପ ମାଇଲେ ବୋଲିଲେ ମାଁ ଆବୁଡ଼ି ପଡ଼େ । ସେଇଥି ଯୋଗୁ ଗୁରୁଚରଣ ସଭିଙ୍କି ଅଖାଡ଼ର କରୁଥାଏ । ଜମିଦାର ପୁଅ ହଇ ବି ସାଙ୍ଗକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ପିଲାବେଳେ ସ୍ୱାଙ୍କ ଜାଳାରେ ଗୋଟିଏ ଫଳ କାହା ଗଛରେ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଦହିପହରେ ସମସ୍ତେ ତାଟି କବାଟ କଳି ଶୋଇ-ଛନ୍ତି ଏମାନେ କାହା ବାଡ଼ିର ପିଜୁଳି, କାହା ବାଡ଼ିର ପଣସ, କାହା ବାଡ଼ି ନେମ୍ବୁ ପାରିଆଣି ପିଣ୍ଡାରେ ଗଦେଇଦେଇ ଚାଲିଯିବେ । ଗୋଠରୁ ଗାଈ ଧରି କାଞ୍ଜି ହାଉଦାରେ ପୁରେଇଦେବେ । ତମେ ପଇସା ଗଣି ଆଣୁଥାଅ ଧୋବା ତୁଠରେ ଲୁଗା ଶୁଖେଇଛି, ଖଣ୍ଡେ ଦି’ଖଣ୍ଡ ପଥର ଚଳେ ନୁଚେଇ ଦେବେ । ଅବଧାନେ ଗୃହାଳୀରେ ନାହାନ୍ତି, ପିଲାଙ୍କୁ କହିବେ "ଆରେ ଯାଅରେ ଅବଧାନ ଘରଠିକ ଗଲେଣି । ଆଜି ଛୁଟି ।" ଏମିତି ଦୁଷ୍ଟପଣିଆରେ ଲୋକେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଆସି ବାବୁ ଆଗରେ ଫେରାଦ କରନ୍ତି । ବାବୁ ମାଇଲେ ଧଇଲେ କିନ୍ତୁ ଦିନ ତିନି ଚାରି ଥାଆନ୍ତି ପୁଣି ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ହରି ବା ମାଡ଼ ଖାଇବ କିଏ । ଶେଷକୁ ପିଉସି ପିଠିରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ମାଡ଼ରୁ ଉଦ୍ଧାରନ୍ତି । ଏମିତି ମୁହଁ ପାଇ ୨ ସେ ବଢ଼ୁଥାଏ ।

କଟକ ପଢ଼ି ଗଲାବେଳେ ପିଉସୀ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲେ । ହଠାତ୍ ନଅନ୍-କୋପର୍ସନରେ ମିଶି ଦି ଭାଇ କି ଦି’ଭାଇ ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ଦେଶ ଦେଶ ବୁଲିଲେ । ପୁଣି ବାପଠୁ ତଡ଼ା ଖାଇ ଆଉଥରେ ଆସି ନାଁ ଲେଖେଇଲେ । କୃଷ୍ଣ ଧୀର ଶାନ୍ତ, ଆଉ ହରି ଉଦ୍ଧତ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି । କୃଷ୍ଣ ଲୋକନାଥ, ହରି ଗୁରୁଚରଣ ସାଙ୍ଗକୁ ବି ମିଳି-ଆନ୍ତି ବେଶ୍ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦିନାକେତେ ଗଲା । କୃଷ୍ଣର ବିଭାଘର କଥା ଉଠିଲା । ବାପ ନ ଥିଲେ ଭଇ ତ ଅଛନ୍ତି, ମାଁ' ନ ଥିଲେ ଅପା ତ ଅଛନ୍ତି । ଲଇଖଣପୁରରେ କନ୍ୟା ଘର ଠିକଣା ହେଲା । ଯେମିତ ସୁନ୍ଦରୀ, ସେମିତ ବଡଘର ଝିଅ । ପାଠ ଶାଠ କିଛି ପଢ଼ି ନ ଥାଏ । ଅ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନି ଆସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରୂପରେ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ପରି । ନାରେଣୀ ଦେଈଙ୍କ ମନ ମାନିଗଲା । ଭାରି ଜାକଜମକରେ ବାହାଘର ହେଲା । ଖୁବ୍ ଦିଆଣ ନିଆଣ ହେଲା ; କନ୍ୟାଘର ଯାନ ଯଉତୁକ ଖୁବ୍ ଦେଇଥାନ୍ତି । ବାହାଘର ବଡ଼ ମଉଜରେ କଟିଲା । ପିଠା ପଣାର ପଣାର ସୀମା ନାହିଁ । ଖାଆଣ ପିଆଣର ପରଯନ୍ତ ନାହିଁ । କିଏ କେତେ ନେଲେ କିଏ କେତେ ବୋହିଲେ ତାର ସୁମାର ନାହିଁ । ରୋଷଣୀ ଖୁବ୍ ହୋଇ ଥିଲା, ବାଇଦ ଖୁବ୍ ବାଜିଥିଲା, ନାଚତାମସା ଆଚ୍ଛା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣବାବୁଙ୍କ ମନ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଖରାପ ହେଲା । ଅକାରଣ ଏତେଗୁଡ଼ା ଟଙ୍କା ବେଫାଇଦା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ଏଥିରେ ଭେଲା ଦେଶର କାଣିଚୁଏ କାମ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯାହାହେଉ ବଡ଼ ଭଇ ଭଉଜ, ପିଇସି, ଆଉ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ବାହା ସରିଲା । ବୋହୂ ଆସିଲା ଘରକୁ । ରୂପରେ ଅନ୍ଧାର ଘର ଆଲୁଅ ହେଲା । କୃଷ୍ଣ ସବୁ ଦୁଃଖ ପାସୋର ଗଲେ । କିଛିଦିନ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦରେ କଟିଲା । ହେଲେ ସବୁଦିନ ନୂଆ କଥା ନ ଥାଏ । ବୋହୂ ତ ଅକ୍ଷର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ । କଟକରୁ ଆଣିଲେ ଗୋଟିଏ ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀ ; ବୋହୂ କି ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ଦିନେ ଅଧେ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଧରିଲେ । ଶେଷକୁ ମାନ ମାରି କାନ୍ଦି ବସିଲେ । ସେ କହନ୍ତି ଓଲି ପାଠ ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ନ ଥାଏ । ଆପଣା ମାଁ ଜେଜେମାଙ୍କୁ ଶୁଣିଥାନ୍ତି, ମାଇକିନିଆ ଝିଅ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ । ତାଙ୍କ ବଂଶଯାକରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

କୋଉ ଝିଅ ପାଠ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ । ଅବେର କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କ ବର୍ଷ-ଘର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଳାତ୍କାରରେ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ । କିଛୁଦିନ ପରେ ସେ ବିଧବା ହେଲେ ସେ ଦିନୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ବିଶ୍ୱାସ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଝିଅ ବିଧବା ହୁଅନ୍ତି । ଏଠି ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଧୂମ୍ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଡର ମାଡ଼ିଲା । ଶାଶୂ ଆଗରେ କାନ୍ଦିଲେ, ତାଙ୍କ କାନ୍ଦକଟା ଦେଖି ଶାଶୁ ମାଷ୍ଟରାଣୀଙ୍କି ଛଡ଼େଇଲେ । ପାଠ ପଢ଼ା ଉଠି ହେଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମନ ଏକାବେଳକେ ଦୋହଲିଗଲା । ତାଙ୍କ ମନରେ ଯୋଉ ଆଶା ପୋଷିଥିଲେ; ସ୍ତ୍ରୀଯା ପାଠ ପଢ଼ିବ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମେଳିମିଶି କାମ କରିବ ସବୁ ଚୁଲିରେ ଗଲା । ଭାର୍ଯ୍ୟା ହେଲା ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼କୁ ଶାଙ୍କୁଳି ହାତକୁ କଡ଼ି ।

ଖାଲି ଏତିକି ନୁହଁ, ତାଙ୍କ ବୋହୂଟି କୋଉ କାମ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଳିଅଳ ଘର ଝିଅ, ପାଣି ଗୋଟିଏ କାଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ହାଣ୍ଡି ଚୁଲିରୁ ଉପରକୁ ଟେକି ନାହାନ୍ତି । ଏଠି ତ ଚାକର ଚାକରାଣୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । ବାପ ବଇଦା ମାଁକୁ ପୁଣି ସାଙ୍ଗରେ ଦେଇଥା'ନ୍ତି । ଆଉ ସେ ପୁଣି କି ପାଉଛି କହିବେ ? ଦିନସାରା ଖଟରେ ଶୋଇ ଥାନ୍ତି, ସ୍ୱାମୀ ନ ଥିଲା ବେଳେ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ତାସ କଉଡ଼ି ଖେଳ ଲଗାନ୍ତି । ବାର ବେଳେ ବାର ବେମାରି, ସେଥିରେ ପୁଣି ପହିଲୁ ବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହୋଇଁ ନଷ୍ଟ ଗଲା ଆଉ ତାଙ୍କୁ ଧଇଲା ଛୁତିକା ଜର । ସେଥିରୁ ଛ ମାସରେ ଭଲ ହେଲେ । ପଥିରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୁ କାହାରି କଥା ମାନନ୍ତି ନାହିଁ, ଭଲ ହେବେ କୋଉଠୁ ? ମନଟି ବଡ଼ ହିଂସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କାହାରି ଭଲ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଗା ଗାଧୁଣୀକୁ ଜୀବନଠୁ ବଳି ମଣିଥା'ନ୍ତି । ଏମିତି ବାରି ରକମ କଥାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମନ ମରିଗଲା । ସେ ନିଜେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି । ସବୁ ଜୁଗା ଛୁଇଁ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ହାତ କଣ୍ଟାସୂତା ଲୁଗାପିନ୍ଧି, ଏଣେ ଘରେ ତାଙ୍କର ବୋହୂ ତାଙ୍କୁ ଅମାନିଆ କରି ସରୁଲୁଗା, ବାସନା ସାବୁନୁ, ବାସନା ତେଲ, ଅତର ଗୁଣ୍ଡ଼ ନାହାନ୍ତି । ବାବୁ କହିଲେ ଚରଖା କାଟ । ସାଆନ୍ତାଣୀ କହିଲେ, "ମଲା ମୋର ! ମୁଁ କଣ ତନ୍ତିଆଣୀ, ମୁଁ ବସି ସୂତା କାଟିବି ।" ଶାଶୂ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷ ସତକଥା ବଡ଼ ଲୋକଝିଅ, ଏତେଭଳିଆ କାମ ସେ କଣ ପାରିବ ; ପିଲାଦିନୁଁ ଯେ କୁଟା ଖଣ୍ଡେ ଦୁ'ଖଣ୍ଡ କରି ନାହିଁ । "ଥରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଳା ଜୋରରେ ଚରଖା ବୁଲେଇ ଥିଲେ, ଆଉ ହାତ କଣ ହେଲା, ଦୁଆ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା କହି କାନ୍ଦିଲେ ।" ମହାନାରାୟଣ ତେଲ ମାଲିସ କରି ସେକ ଦେଇ ତିନି ଦିନରେ ସେ ଭଲ ହେଲା ଝିଆରୁ ଦରଜ ଗୁଡ଼ିଲା । ସେ ଆଉ ଦେଶ ଉଦ୍ଧାରିବେ କଣ, ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କରମ ଆଦରି ଚୁପ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କଚେରୀରେ କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ଲୋକନାଥ ଆଉ ବାବୁ ଏକା ବସିଥାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ହାଲ ଲୋକନାଥ ସବୁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ; ଆଜି କାଲି ବାବୁଙ୍କର ଯେ ଆଗପରି ଫୂର୍ତ୍ତି ନାହିଁ ଏ କଥା ଚତୁର ଲୋକନାଥ ସବୁ ବୁଝିଥାଏ । କେତେ କଥା ହଉଁ ହଉଁ ଘର କଥା ପଡ଼ିଲା । ଲୋକନାଥର ବୋହୂ ବଡ଼ ସୁଧୀର, ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୂ କଥାରୁ ପଦେ ଟଳେ ନାହିଁ ; ଆଉ ସେ କେଇଟା ଦିନ ଭିତରେ ଭଲ ଚରଖା କାଟି ଶିଖିଲଣି । ତା' କତରୁ ରତନ ଓ ଟେପି ନଅତୁଣ୍ଡୀ ବି ଚରଖା ଶିଖି ସେ ପୁଣି ଯୋଉ ସରୁସୂତା କାଟିଲଣି ଗୁଡ଼ ! କଥାଟା ବାବୁକାନକୁ ବଡ଼ ମିଠା ଲାଗିଲା ! ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ କହିଲେ, ନଅତୁଣ୍ଡୀ କି ବାହା ହେଇଥିଲେ ତ ହେଇଥାନ୍ତା । ଅକାରଣେ ଗୋରୁଟିଏ ଆଣି ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ଲାଭ କଣ ? ଚାର ଯୋଉ ଭେଳ ମୁଣ୍ଡି ମୁଁ କେବେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା' ଭିତରେ କେତେ ଶକ୍ତି । ଅସାଧ୍ୟ ସାଧିଲା ଝିଅ ସେ ।

ଲୋକନାଥ ଅବଶୋ'ଷରେ ହସି ଦେଇ କହିଲା, "ମୂଳିଆ ମୁଣ୍ଡର ଝିଅ ଉତମା, ତାଙ୍କର ମାନ ମହତ କଣ ଯେ, ଆପଣଙ୍କର କୋଉ କାମକୁ କାମ ପାଇବ ? ଦୁଃଖ କଲେ ପେଟ ପୋଷିବେ । ବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, "ମଣିଷ ରଜା ରାଉତୁରା ହେଲେ ବି ମଣିଷ ମୂଳିଆ ମୁଣ୍ଡ ହେଲେ ବି ମଣିଷ, ଆଉ ଦୁଃଖ କରି ପେଟ ପୋଷିବା କଥା ଯାହା କହିଲ, ସେଥିରେ ଲାଜ କଣ ?" ଅକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଜ, ଅଳସ ପଣରେ ଲାଜ, ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଶିକ୍ଷା କଣ ଜାଣି ନି ? ଲୋକନା'ଥ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟରେ କହିଲା, "ସେ ମସ୍ତ ଖୋରଣୀ, ନଅରୁଣ୍ଡୀ ନାଁ ତାଙ୍କ, ଜାଣୁ ଜାଣୁ ନାଗ ସାପ ବେକରେ ବାନ୍ଧିବ ।"

ବାବୁ କହିଲେ, "ହୁଁ ସେମିତ ଗୁଣିଆ ହେଲେ ତ ! ମନ ଯନ୍ତ୍ର ଜାଣିଲେ ନାଗ ସାପ ବଶ ।"

ଲୋକନାଥ କହିଲା, "ଛି, ଛି, ଗୋ ଧର୍ମ ଭଉଣୀ ସତ, ତା' ବୋଲି ସେ ଖୋରଣୀଟାକୁ କେହି ବାହା ହଉ ନାହାନ୍ତି, ତୁମର ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବୋହୂ ଆଉ ଥା'ନ୍ତୁ—

ଲୋକନାଥ କଥା'ଟା ଭଙ୍ଗି ବାବୁ ଟିକେ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ କହିଲେ ହଁ ନେଢ଼ି ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକି ବୋହି ଯାଉଛି ଲୋକନାଥ ! ସୁନ୍ଦର ନେଇ କେହି ଧୋଇ ପିଇବ ନାହିଁ । ଏମିତ ଅଳସେଇ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଅହଂକାରୀ ହଜାରଟା ବଡ଼ଲୋକ ଝିଅଙ୍କୁ ବହୂ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମୂଳିଆମୁଣ୍ଡର କାଳି ହୋତକା ଝିଅଟିକୁ ସହଧର୍ମିଣୀ କରିବା ଭଲ । ସେ ଦିନ ଆଉ ବେଶି କିଛି କଥା ହେଲା ନାହିଁ ।—

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲୋକେ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଖୁସି । ଶେଷକୁ ସାଙ୍ଗ ମହଲରେ ନ'ତରୁଣୀ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ହରି, ଗୁରୁଚରଣ ମହା ବଗୁଲିଆ । ନଅତରୁଣୀ କି ଘର ବାହା ହେବେ ଶୁଣି ହରି କହିଲା, "ହଉ ହଉ ଆମେ ଆଗ ତାଙ୍କୁ ବାହା ହବା । ସେ ଏତେ ସୁଧୀର; ତାଙ୍କୁ ଗାଈ ଚରେଇ ଜାଣିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ କରିବି । ବସ୍ କହିଲେ ବସିବ ଉଠ୍ କହିଲେ ଉଠିବ । ମାଡକୁ ମହାଦେବ ଡରନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀର ଝିଅଟା ଡରିବ ନାହିଁ ।" ଗୁରୁଚରଣ କହିଲା, "ସେ କଣ ମାଇପା ଜଙ୍ଗଲର ବାଘଟା କି ? ମୁଁ ଦେଖି-ନେବି ତା' ଟାଣ ।"

ଅବଶ୍ୟ ଏ ସବୁ କଥା ଲୋକନାଥଙ୍କୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ହୁଏ । ଲୋକନାଥ ଖବର କିଛି ଜାଣି ନ ଥାଏ । ସେତେବେଳେ 'ଜମି-ଦାରୀରେ କାମର ଧୁମ୍ ଧାମ୍ । ଜମିଦାରବାବୁ ନୂଆ ଢଙ୍ଗର ରାଇଜ ଚଳଉଛନ୍ତି । ଗାଁ ଗାଁ ତାଙ୍କର ଦେଶୀ ଜିନିଷ ପ୍ରଚାର ଲାଗିଛି । ଚରଖା ଚାଲୁଛି, ବକ୍ତୃତା ହେଉଛି, ମିଟିଙ୍ଗ ବସୁଛି । ଚାନ୍ଦା ଉଠୁଛି । ହାଡି' ପାଣ ଚଣ୍ଡାଳଙ୍କୁ ଛୁଆଁ ଜାତଭିତରେ ଆଣିବାକୁ ଯତ୍ନ ଲାଗିଛି । ନ'ତରୁଣୀ କଥା ଭାବୁଛି କିଏ ?

ସେତେବେଳକୁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ଜ୍ୱର ଜର ହେଉଥାଏ, କାହିଁ କାହିଁ ବସନ୍ତ ଲାଗିଯାଉ ଥାଏ । ବାବୁ ହାତରୁ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି, ବଇଦ ଓ କବିରାଜ, ଔଷଧ ପଥ୍ୟ, ପଠଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କାମରେ ଚେର ନାହିଁ । ଲୋକନାଥଙ୍କୁ ବି ଚେର ନାହିଁ । ହରି ଗୁରୁଚରଣ ବି ବସି ନାହାନ୍ତି ।

ଖାଲି ବେଳେ ବେଳେ ବାବୁଙ୍କ ମନ ଦୁଃଖ ହୁଏ, ରମା ସୁନ୍ଦରୀ ନାହିଁ । ରୂପରେ ରମା ଭଳି ଗୁଣରେ ଉମା ହୋଇ ଥାନ୍ତେ । ଯେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦୁନଆଯାକକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛୁ ତା' ଘରେ ପୁଣି ତାର ଓଲଟା। ଏ କଥାରେ ଭଲା କାହାକୁ ଦୁଃଖ ନ ଲାଗିବ ?

ଚଉଥା କଥା ।

ଆଗରୁ ଶୁଣିଛ, ଲୋକା ଘରକୁ ବନ୍ଧଆ ଘର, ବାରକ ବାର ହାତକୁ କାନ୍ଥ ଲାଗିଛି । ଲୋକନାଥ ଘରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବାସ, ବନ୍ଧଆ ଘରେ ଦାନା ନାହିଁ । ହତଶିରୀର ଶେଷ ସୀମା । ଏଠି ବାପ ମାଁ ଝୁଅ ତିନ ପ୍ରାଣୀ । ହେଲେ ବନ୍ଧଆ ଆଉ କାମକୁ ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅଫିମ ମାତ୍ରା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢୁଛି । ଗେଲ୍ହା ଆଉ ରତନା ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରନ୍ତି, ବୁଢ଼ା ସେଥିରୁ ଅଧା ଅଫିମରେ ଉଡ଼ାଏ । ଗେଲ୍ହାକୁ ପୁଣି ତୁଆକୁତୁଆ ବାତଜ୍ୱର, ଗୋଡ଼ ହେଲାଣି ଖୋଷ୍ଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖୁମ୍ବପର । ସେ ବି ଆଗପରି ପାଇଟିକି ପାରୁନାହିଁ । ଅଛି ଏକା ରତନା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହା ସାହା ହୋଇ ନାହିଁ, କେହି ବି ମାଗୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଆପଣା ପାଇଟି କରେ, ଭଙ୍ଗା ଘର ଆଉ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କି ଆଗୋଡ଼ିକରି ଥାଏ । ଖାଜଣା ଅସୁଲ ନ ହେଲାରୁ ଜମିଦାର ଉଠେଇ ଦେବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏଣେ ତିନବର୍ଷ ହେଲା ଘର ଛୁଆଣି ଛପର ନାହିଁ, ଠାଏ ଠାଏ କାନ୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଗଲାଣି, ଗୁଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଣା । ବର୍ଷା ଦିନରେ ଲୋକ ଓଳି ଛଡ଼ା ଆଶ୍ରା ଭରସା କେହି ନାହିଁ ।

ଲୋକ ଘର ଆଜିକାଲି ଅନ୍ୟ ଢଙ୍ଗର ହେଲାଣି । ଦୁଲି ମଲାଣି । ଯତନା କୋଉକାଳୁ ଶାଶୁଘର କଲାଣି, ତାର ଆଜିକାଲି ତିନଟା ପିଲା । ଲୋକର ବି ବୋହୂ ଅଇଲାଣି । ତାର ବି ଯୋଡ଼ିଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଢେଙ୍କୋଟି ଗୁଡ଼ାରୁ ଗାଡ଼ୁରୁ ହେଲେଣି । ଲୋକ ବୋଲନ୍ତି ମିଜାଜୀ ମଣିଷ ସତ, କିନ୍ତୁ ନିଜ ପଇସା ପଦକୁ ଖର ଆଖି । କହନ୍ତି କଥାରେ ଷ୍ଟେଟକୁ କେ ଦେଲା ବହୁପଣ ତା' ଠେଇ ନାହିଁ ଥା'ନ ମାନ । ଲୋକା ବସିବସି ଥାଏ ତା' ବାବୁ କଚେରେ । ବାବୁର ଜମିଦାରୀ ବୁଝାସୁଝା କରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହପ୍ତାଏ ଟଙ୍କେ ଛୁଟି ନେଇ ଘରକୁ ଆସେ । ଗେଲହା ଆଉ ରତନୀ ବୋହୂଟିଙ୍କ ଆଡ଼ବାଡ଼ ଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବୋହୂଟି ମୁହଁରେ କିଛି ନ କହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ବାମୀଙ୍କ କରତାପଣିଆ ସୁଖ ପାଏନାହିଁ । ଗରଜ ପଡ଼ିଲେ ଲୋକେ ଗଧ ପାଦ ଧରନ୍ତି । ଏହିଟା ଜାଣିଥିବାରୁ ଚତୁରୀ ସାଉଦା କେବେ ହେଲେ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ହଟି କରି ପଦେ କହେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଠିଏ ଚାଉଳ କେବେ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଟେଣ୍ଟା ଖୋରଣୀ ସତ, ରତନୀର କିନ୍ତୁ ଲୋକା ଖାଇଠି ବଡ଼ ମାୟା । ତା' ପିଲାଙ୍କର ବାରପାଇଟି କଲେ ତାକୁ ଅସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣି ଦୁଃଖୀ, କାହା ସାଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିବ ଯାଇ ? ଲୋକା ଘରେ ଥିଲେ ଖୁବ୍ ଦଆ ନଆ କରେ । ତେବେ ପଇସା ଲୋଭ କାହାଠି ନାହିଁ ?

ଏତେ ଦୁଃଖ ହେଲାଣି, କିନ୍ତୁ ମାଁ ଝିଅ ଖୋରଣୀ ପଣ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଏ ପାଖ ସାହିରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଜାତଘର କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ଏହିଟା ଦରଜୀ ସାହି । ପ୍ରାୟ ୨୫ ବରଷ ତଳେ ଝରଯା କଥାରେ ପଡ଼ି ଦଢ଼ିଆ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଆସି ଏ ସାହିରେ ଘର କଲା । ଆଗେ ତାଙ୍କ ଘର ଥିଲା ଖଣ୍ଡାଇତ ସାହି ବାଇଧର ଜେନା ଘରେ । ତା' ବାପ ଉଦଆ ଜେନା ଦଢ଼ିଆର ଖୁଡ଼ୁତା, ମସ୍ତ ମହାଜନ । ଧାନ୍ ଚାଉଳ କାରବାର । ସେ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ମଲେଣି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ବାଇଧର ଜେନା ଆଜକାଲି ମାଲିକ । ତାଙ୍କ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାଁ ଗାଁ ଦଶକୋଶ ବାଟରେ ପଡ଼ୁଛି । ଟଙ୍କା ଲକ୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ ଘରୁ ଗଣି ଦେବେ, କିନ୍ତୁ ଲୋକଟି ଯେମିତି କାମ୍ପେ ସେମିତି ଜାଲିଆ । ଲୋକେ କହନ୍ତି ତା' ନାଁ ଧରିଲେ ସେ ଦିନ ଭାତ ମିଳିବା ଦୁଷ୍କର । ତା' ନାଁର ଏତେଡ଼ କରାମତି । ସେ ଯେ କେତେ ଲୋକର ଜମି ମାରିଛି, ସମ୍ପତ୍ତି ମାରିଛି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ବଢ଼ଆର ସର୍ବସ୍ୱ ମାରି ତାକୁ ଭିକାରି ଦଶା କରେଇ ସୁଦ୍ଧା ତାର ତୃପ୍ତି ନ ଆଏ । ଟଙ୍କା ଯେ ତାଠୁ ଥରେ ଧାରି ଆଣିଲା ଜାଣ ସେ ମୂଳରୁ ମଲା । ଗଲା ତାର ଚାଟି କବାଟ ଉଠେଇ ନବ ।

ଥରେ ବଢ଼ଆର ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଉଁଥିଲା । ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ ତା'ଠୁ ଟଙ୍କା ୨୦ ଟା କରଜ ଆଣିଲା ଭାବିଲା ଭଲ ! ଗେଲ୍ହି ଯେତେ ମନା କଲା ମାନିଲା ନାହିଁ । ସେହି ଟଙ୍କା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ସୁଧ ମୂଳ ମିଶି ଟ ୭.୦୦ କା ହେଲା । ବାଇଧରକୁ ବାଗ ମିଳିଲା । ବଢ଼ଆର ଘର ଖଣ୍ଡିକ ନିଲାମ କରି ନେଇ ଗଲା । ପରିବାରଟି ଲୋକନାଥ ପିଣ୍ଡାରେ ଆଶ୍ରା ନେଲେ । ଗେଲ୍ହି ସେ ଦିନ ବାଇଧରକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ଦେଇ କେଜାଣି କୋଠାଏ ପାଣି ପିଇଛି ।

ବଢ଼ଆର ସବୁ ଗଲା, ଚାଷ ନାହିଁ, ଦାନା ନାହିଁ କନା ନାହିଁ, କେବଳରେ କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଝିଅ ରତା, ଘରଦ୍ୱାର ଏ ଅବସ୍ଥା । ଭାବି ଭାବି ତାକୁ ଜର ହେଲା । ଜରରେ ବଢ଼ଆ ସେ ପୁରକୁ ଗଲା । ଗେଲ୍ହି ବିଧବା ହୋଇ ଆହୁରି ଦୁଃଖରେ କାଳ କାଟିଲା । ସେବି ଆଉ କାମକୁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ରତମା ଏବେ କରିବ କଣ ? ତାକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଭିଡ଼ି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଲା । ତା' ଖୋରଣୀ ପଣ ସକାଳେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାକୁ ମୂଲ ବି ବେଶି ମିଳୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷକୁ ବୁଦ୍ଧି କରି ଠାଙ୍ଗିଆ ଧରି କାଠକଟାଳୀ ବାଉରୁଣୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବଣକୁ ଗଲା । ତା' ଦେହରେ ଖରି ବଳ କାଠ ହାଣିଲା, ଦଉଡ଼ା ବାନ୍ଧିଲା, ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ କାଠ ବିକିଲା, ସେଇଥିରେ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ତା' ଦିନ ଚଳା । ତା' ଆଗକୁ କେହି ନାହିଁ ପଛକୁ କେହି ନାହିଁ ସେ କରିବ କଣ ? ଘରେ ଲୁକ କରି ବସିଲେ ତ ଆଉ ଭାତ ମୁଠାଏ କେହି ଦୟାକରି ଦେବ ନାହିଁ ।

ହେଲେ ଝିଅର ଅର୍ଜନ ଖାଇ ଗେଲ୍ହା ମନରେ ସୁଖ ନ ଥାଏ । ଦୁନିଆଁଯାକ ଲୋକଙ୍କ ଦାହା ହେଉଛନ୍ତି ତା' ଝିଅଟାକୁ ବର ମିଳିଲା ନାହିଁ, ଶେଷକୁ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ଘରେ ବସିଲା, ଜନ୍ମ ଗଲା ବାଡ଼ ଚଳା, ଘର ଗଲା ଦ୍ୱାର ଗଲା, ବାପ ମଲା । ରତନୀ ଏତେ ଗୁଣବନ୍ତୀ ହବା ପାଇଁ କଣ ଜନମ ପାଇଥିଲା ? ଏ କଥା ଭାବି ଭାବି ଥରେ ଥରେ ତା' ମନ କଣ ହୁଏ ସେ ଭୁରି କାନ୍ଦେ । କିନ୍ତୁ ତା' କାନ୍ଦ ଦେଖୁଛି କିଏ ?

ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ ଘରକୁ ଆସେ ସେତେବେଳେ ଗେଲ୍ହା ଲୋକେ ସାଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ଲଗାଏ, ତୁ ରତନୀକି ହାତକୁ ଦି ହାତ କର । ହେଲେ ଲୋକେ କଣ ରତନୀ ପାଇଁ ଚକରେ ବରଟା ଗଢ଼ିବ ନା ସରଗରୁ ଟେକି ଆଣିବ ? କିନ୍ତୁ ଗେଲ୍ହା ସେଇଟା ବୁଝିଲେ ତ ହୁଏ । ଦିନେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ରାଗରେ ତମ ତମ ହୋଇ କହିଲା ମୋ' ଝିଅ କାଣୀ ନୁହଁ କି କୁଜୀ ନୁହଁ, ଓଟଲେଇ ନୁହଁ କି ଟେରଣୀ ନୁହଁ ତାକୁ ପୁଣି ବର ମିଳିବେ ନାହିଁ । ତା' ଗୋଡ଼ତଳକୁ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ବର ଆସିବେ । ଆମ ହୁଦୁକୁଳ ବୋଲି ନେଇଁକୁ ପଡ଼ୁଛି; ନଇଲେ ମିନତିଜନପାଠଶାଳର

Digitized by srujanika@gmail.com

ସଦେଇ ମହାରାଣୀ ଝିଅ ବନ୍ଧୁ କେମିତ ଆପଣା ବଳରେ ବା’ ହେଇଗଲା । ସେମାନେ କରସ୍ତାମା ! ତାଙ୍କ କଥା ଦୋସର; ନୋହିଲେ ଗୁରୁ ଲୋକାଠାର ଗୋଡ଼ ଧରନ୍ତ କଆଁ । ତା’ ବୋଉଠୁ କଣ ମୋ ଝିଅ ଉଭଲ ନୁହଁ ? ପାଣୁ ମାଁଠା ଏବେ କ ସୁନ୍ଦର ଠାକୁଆ ଗଲା; ଉଷ୍ଣକପାଳୀ, ନଳି ଗୋଡ଼ !—

ଆଉ ଘରେ ସାରଦା ବସି ସନ୍ଧୁଥିଲା, ତା’ ମାଁ କଢରେ ବସିଥିଲା । ସେ ବୁଢୀଟ ଭାରି ଖେରଣୀ; ତା’ କାନରେ ଗେଲ୍ହାର ବଖାନ ବାଜିଗଲା । ସେତ ରନ୍ଧାଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ି, ହାତ ହଲେଇ, ମୁହଁ ହଲେଇ ନାକଚୁଆଁଡ଼ି କହିଲା "ମୋ’ ଝିଅଠାକୁ ବାହ୍ମଣକୁ ଲୌ ଅଇଁଠା ଖାଇ ତୋର ଏତେ ଗରବ । ଏବେ ବାହାର ମୋ ଘରୁ ଏବେ ବାହାର୍ କହୁଛି ନ କହିଲାରୁ ମୁହଁ ବଡ଼ି ଯାଉଛି ।" ଏ କଥାରେ ଗେଲ୍ହା କାନ୍ଦୁନ ହଦା ଲୋକ । ସେ ଉଠି ଲୁଗାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ି ଦେଇ ଲୋକା ମାଁ ଆଗେ ହିନଯାକ କଜିଆ କଲା ।

ସେଷକୁ ସଞ୍ଜ ଗୁଞ୍ଜୁ ଗୁଞ୍ଜୁ, ମାଁ ଝିଅଁ କଂସା ଢ଼’ପଟି, ଦକ୍ଷଣ୍ଡ ମଣିଆ ଚୁଣ୍ଡା ଗୁଦୁଡ଼ି, ଆଉ ଅଉ ତାଙ୍କର ଚ୍ରେଟିଆ ମୋଟିଆ ଚଳସବୁ ଦ ହିଲେ । ଗେଲ୍ହା ପଟି କରୁଥାଏ ଶୋଧୁଥାଏ, କହୁଥାଏ, ମଲା ମୋର ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କଲେ ପେଟ ପୋଷିବୁ, ବାର ଲୋକଙ୍କ କଥା କଆଁ ସହିମୁଁ । ଲୋକା ନ ଥାଏ, ଭଗବାନ ପୁରରେ ତା’ କଚସିଠି ଥାଏ । ସେ ଥିଲେ କେଜାଣି ଗେଲ୍ହା ବାହାରି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ମାଁ ଝୁଅ ଯୋ’ଉଠୁ କହୁ କହିଲେ ନାହିଁ, ଗେଲ୍ହା ବି ଆପଣା ପିଲା ହାତ ଧରି ଚାଳତଳ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ବାହାରି ଗଲା । ସେତେବେଳେ ପାଣି କହୁଛି ମୁଁ, ପବନ କହୁଛି ମୁଁ । ଘଡ଼ ଘଡ଼

Digitized by srujanika@gmail.com

ଘଡ଼ଘଡ଼ ମାରୁଛି, ଝମ ଝମ ମେଘ ପକାଉଛି, ଝିଲ୍ ଝିଲ୍ ବିଜୁଳି ମାରି ଦଉଛି। ହେଲେ ମାଁ ଝିଅଙ୍କ ଦେହ ଅକାଠ। ରାଗରେ ବ ଆହୁରି ଅକାଠ ହେଇଥାନ୍ତି।

ମାଁ ଝିଅ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ। ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଦିଶୁନାହିଁ, କଟି କଟି ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଆଇଲାଣି। ଖୋରଧା ବାଟ ଧରିଥିଲେ, ବାଟ ନ ପାଇ ଅନ୍ୟ ସଡ଼କରେ ଯାଇ ଉଠିଲେ। ବୁଲୁଛନ୍ତି ବାଟର ପରଯନ୍ତ ନାହିଁ; ସେତେବେଳେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ। ବନ ଯାକ ଟାଣ ଖରା ହୋଇଥିଲା, ସଞ୍ଜ ପହରୁ ଧରିଛି ବରଷା, ଜହ୍ନ ଉଠିବାକୁ ନାହିଁ। ବାଟ ପାଖରୁ ମହୁଲ ବାସନା ନାକରେ ବାଜି ଯାଉଛି। ମହୁଲ ଖାଇବାକୁ ଭାଲୁମାନେ ଭାରି ଭଲପାନ୍ତି। ସତକୁ ସତ ଗୋଟାଏ ମହୁଲ ବୁଦା ମୂଳେ ଭାଲୁଟାଏ ଘୁଡ଼ୁ ଘୁଡ଼ୁ ହେଉଥାଏ। ଗେଲ୍ହି ତାକୁ ଦେଖି ସାରିଲାଣି। ଯେତେ ହେଲେ ମାଇକିନା ଲୋକ, ତା' ଛାତିରୁ ନିଆଁ ଟାଏ ଖସି ପଡ଼ିଲା। ହାତରେ ଅସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କୁର୍‌ହାଡ଼ ଆଉ ଝିଅଟା ହାତରେ ଥାଏ ଠେଙ୍ଗାଟା।

ବାଘ ହେଉ ଭାଲୁ ହେଉ, ଯମତ ଭେଟିଲେ ଗେଲ୍ହି ଆଉ ନ ଫେରନ୍ତି। ଆଉ ବା ଜବ କୁଆଡ଼େ। କଣରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଦିଶୁନାହିଁ। କେଉଁଠି ଟିକେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ, ଜନ ପ୍ରାଣୀର ଶବଦ ନାହିଁ। ନିସ୍ତ-ଟିଆ ନିଶୁନ ରାତ! ପୁଣି ପ୍ରାଣ ଉପରେ ତ ପଡ଼ୁଛି। ଗେଲ୍ହି ମନେ' କହୁଛି ଯା ହେବାର ହେବ। ବାଘ ଆସୁ ଭାଲୁ ଆସୁ ଏଇ ଠେଙ୍ଗାରେ ଏକା ଚୋଟେ ଦେବି ଯେ ଦ'ଗଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ। ତା' ମନ କଥା ମନରେ ଅଛି, ମଁଶିଆ ଗଣ୍ଡବାର ଭାଲୁଟ ଗର୍ଜନ କରି ଧାଇଁ ଆଇଲା। ଗେଲ୍ହିକ ବିଧାତା ବଳ ଦେଇଥିଲେ ପରା ସେ ଆଉ କିଛି ନ ପାଇ କୁର୍-ହାଡ଼ର ହେଲାଟ ଏକାଚୋଟେ ତା' କାନ୍ଧରେ ବସିଲା? ବଡ଼ ଜନ୍ତୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲେ କଅଣ ହବ ଖଲୁ ବଡ଼ ଡ଼ରକୁଷ । ସେତ ରଡ଼ଛୁଡ଼
ପଳେଇଛନ୍ତି ଜଙ୍ଗଲକୁ । ଗେଲ୍ହାବ ବଡ ଜୋରେ ମାରଥିଲା । ଖଲୁର
ନଷ୍ଟେ ଜାଗାଏ ଦ'ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡିଆ ହେଇଥିବ । ସେତବେଳକୁ
ଝୁନ ଉଇଁଆଇଲାଣି । ବରଷାବ ଛାଡ଼ି ଗଲାଣି ସାହାସରେ ପୁଣି ମାଁ
ଝିଅ କଚ୍ଛୁ ଦୂର ଗଲେ । ନବୁଜ ବଣ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଝିକ ଆଲୁଅ
ହଟାତ୍ ଦୁଶିଗଲା । ଗେଲ୍ହା ବଗୁଡ଼ଲା ଆଲୁଆ ଯେତେବେଳେ
ଦୁଶିଲାଣି, ଏଠେ ନଷ୍ଟେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଅଛି । ମଣିଷ ନ ଥିଲେ ଆଲୁଅ
ଜଳେଇବ କିଏ ? ଆଲୁଅକୁ ଅନେଇ' ମା ଝିଅ ଚାଲିଲେ ଫନେ
ଜଙ୍ଗଲ ପାରହୋଇଁ ପଶିଲେ ଗୋଟିଏ ଗାଁ ଭିତରେ । ସେଠି ଅନେକ
ଲୋକ । ସାନ' କୁଡଆଟିମାନ, ପତର ଛୁଆଣି ଲୋକଙ୍କ ଚେହେରା
ଯମଦୂତ ପର ଆକାର ପ୍ରକାରରୁ ଜଅର ଶଅରୁଣୀ ପର ଦୁଶୁଥାନ୍ତି ।
ଗେଲ୍ହା ଆଉ ରତନାକ ଦେଖି କେତେ ଲୋକ ପିଲା, ଯୁବା, ବୁଢ଼ା
ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଧାଇଁ ଅଇଲେ । "କେତମେ କିଏ ଲୋ' " କି ଜାଣି
ଷହେ ଜଣଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା । ତାଙ୍କ କଥାରେ ପଦେ ଦ'ପଦ
ଜବାବ ଦେଇ ଗେଲ୍ହା ଟଗଁ ଠାଏ କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ବସିଗଲା ।
ତା' କଡରେ ରତନା ବସିଲା । ମୁଣ୍ଡରୁ ଚଳ ଓହ୍ଲେଇ ଭୂଇଁରେ
ଥୋଇଲେ । ଲୁଗାପଟା ସବୁ ପାଣି ସଡ଼ ସଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ତାକୁ
ଚପୁଡ଼ିଲେ ।

ଶଅର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତ ହେଲେ କଅଣ ହବ, ତାଙ୍କପର ମାନ୍ୟାମନ୍ଧା
ଶୀଳ କେଇଟାଜଣ ଅଛନ୍ତି ? ଫେଁହୁଷିଣି ତାଙ୍କୁ କିଏ ଘରକୁ
ଡ଼ାକିଲା, କିଏ ଖାଇବାର ଯାଚିଲା । ହେଲେ ଗେଲ୍ହା ତାଙ୍କ
ହାତରୁ ପାଣି କେମିତ ଛୁଇଁବ, ସେ କହିଲା ଏଠି ତଷା ଖଣ୍ଡେ-
ଇତ ଘର ଅଛି, ଗୁଡଆ, ଗହଡ଼ ଘର ନାହାନ୍ତି । ଗେଲ୍ହା କଥାରେ
କଡଣ ବୁଢ଼ି କହିଲ'; ହଉଲେ! ନାନ ଆଜ ସତକ ଏଠ ରହ କାଲି

Digitized by srujanika@gmail.com

ସକାଳେ ଦେଖେ ଅମ ସାଆନ୍ତ ଘର କତ ବଣିପଟାରେ ଛାଡ଼ ଦବୁ । ସେଠି ଅନେକ ଚଷାଘର ।

ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ରାତି ପାହିଲା । ଶଉରୁଣୀ ବୁଢ଼ି ଆପଣା କଥା-ମତେ ମାଁ ଝିଅଙ୍କୁ ନେଇ ପନେଇ ପାଞ୍ଚ ଘରକଣ ଗାଁରେ ଛାଡ଼ି-ଦେଲେ । ସେଠି କଳାଣି ଦାଇଶ ଘର ଚଷା ଥିବେ । ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଅଶ୍ରା । ଗେଲ୍ହୀକି ବି କାଳୁ ପରଡ଼ା ଘରେ ବାସ ମିଳିଗଲା ।

ଗେଲ୍ହୀ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦା କରେ; କାଳୁ ପରଡ଼ାର ତେଙ୍କି ଗୃହଆରେ ମାଁ ଝିଅ ଦି' ମୁଠା ଫୁଟେଇ ଖାଆନ୍ତି, କାନପାର ଶୁଅନ୍ତି । କାଳୁ ଘରର ବୋଲବାଣୀ ଃ ନଥ ନାଁ କର ଦିଅନ୍ତି । କାଳୁ ପରଡ଼ା ଘର ଲୋକ ତେମେ ପାଇବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ସରଳ, ନନ୍ଦ ଫନ୍ଦ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତା' ଘରଜାତି ବି ଦୁର୍ଗାଟିଏ । ରୂପ ଯେମିତି ଗୁଣ ସେମିତି । ହେଲେ ମାଟିକ ପେଟରୁ ପଷୁଡ଼ ଜାତ । କାଳୁର ପୁଅ, ଲଲୁ ପରଡ଼ା ଭୁଷ୍ଟା ଗୋଟିଏ ଶଇତାନ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ, ବାପ ମାଁ ବଡ଼ ଗେଲ ଆଦରରେ ବଢ଼େଇଥିଲେ । ସେଇଯୋଗୁ ସେ ନାଁ ବାପକୁ ମନେ ନାଁ ମାକୁ ମାନେ । ଯେମିତି ବଜାଣ୍ଡ, ସେମିତି ଦୁଷ୍ଟ । ଘରଯାକୁ ତ ଚୁଲ୍ଲି ଗୃହରେ ବାସ ଦିଏନା । ପଇସାଟିଏ ଦିନେ ରୋଜଗାର ନାହିଁ, ହେଲେ ଘରୁ ମାଁର ସୁନା ପଇଁଠ, କଣ୍ଠି କାଢ଼ ଯାଇ ବଣିଆ ଦୋକାନରେ ବନ୍ଧା ପକେଇ ଦବ । ବାକ୍ସ ଫିଟେଇ ଟଙ୍କା ନେଇ ଗୃଲିଯିବ ।

ଲଲୁ ପରଡ଼ା ରତନକ ଦେଖିଲା ଦିନୁ ତା' ମନେ ଥାଏ ରତନକ ବାହା ହେବ । ହେଲେ ମା ବାପ ତା କରେଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଦୁଷ୍ଟ ତ, ତେଣୁ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଲା । ରତ-ନକ ନେଇ କଲିକତା ଗଲେ ବୋପା ମାଁ କରିବେ କଣ ? ଏକଥା

Digitized by srujanika@gmail.com

ସବୁ ଦିନେ ରତନକୁ କହିଲା । ସୁବିଧା ଦେଖି ସେ ହେଉଥିବ । ରତନ ଏକଥା ଶୁଣି କି ଆଉ ଚୁପ୍ ରହେ । ଲାଗିଲା ଧୂମାଧୂମ କଜିଆ । ଗେଲ୍ହା ତାକୁ ମାଡ଼ିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ନାନୁ ମାଁ କେବଳ କାନ୍ଦିଲା । ତା ଘରେ ରତନକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲା । ସେଠୁ ମା ଝିଅଙ୍କ ବାସ ଉଠିଲା । ସେଇ ନଈ ବାଡ଼ିକି ଘରେ ରହିଲେ । ତା ବୋଉ ଖର ଖୋରଣୀ । ସେ କିଛିଦିନ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଭଲରେ ଚଳିଲା, ପୁଣି ସେଠିବି କଜିଆ ଲଗେଇ ଯାଇ ଏକାବେଳେ ରହିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାହି ଅର୍ଜୁନ ମିଶ୍ର ଘରେ ।

ଅର୍ଜୁନ ମିଶ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁଣି ବଡ଼ ଲୋକ, ତାର ଗାଈ ବାଛୁରୀ ଘର ଭରିଲେ ପିଲା ; କୁଟୁମ୍ବ ହେଉ ଦଶପନ୍ଦର ଜଣ, ଖାଇଲା ମାଁ ଝିଅ ଦୁଇଟା ଯାକ ଖଟିବେ, ଖାଇମୁଠାଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେକୁ ଏମିତି ସେ ଭଲ କେଉଁଠା ମିଳିବେ । କିନ୍ତୁ ଗେଲ୍ହା ଗୁଣ ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲା । ଗେଲ୍ହାକୁ ନେଇ ବିଚରା ବଡ଼ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲା । ତା ଘର ହେଲା କଳହ-ଭୂମି । ସକାଳେ ଦେଖ କଜିଆ, ସଞ୍ଜେ ଦେଖ କଜିଆ, ଦିନହରେ ଦେଖ କଜିଆ । ରାତି ଅଧରେ ଦେଖ କଜିଆ । ରତନତ ଅଶ୍ମା-ଭଣ୍ଡ ତା ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଜିଆ କଲା । ବେଳେବେଳେ ଧଡ଼ା ଥୋଇ ଦେବାକୁ ବି ଭୁଲିଲା ନାହିଁ ।

ଏମିତି ହେଲେ ମଣିଷଙ୍କର ଦିନ ଚଳେ । ଖୋରଣୀକି ବାସ ମିଳିବ ପୁଣି କେଉଁଠି ?

ଏ ମାଁ ଝିଏ ତ ବାଟିଟାରେ ରହିଲେ ଏଣେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଖବର ପଡ଼ି ମହା ମୁସ୍କିଲରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଲାଛୁଆଙ୍କୁ ଗେଲ୍ହାକୁ ମ ଧର୍ ରତନକୁ ଭଉଣୀଟିଏ । ମାନ ହାନି, ମାୟାମମତା ବି ଲାଗି

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଇଥିଲା, ଖବରଯାକୁ ଶାଶୁକୁ ବହେ ଶୋଧିଲା; ଶେଷକୁ ବାବୁକୁ କହି ଗାଁ ଗାଁ ଲୋକ ପଠେଇ ଖୋଜେଇଲା ।

ବଣିପଡ଼ା ସରଦେଇପୁରକୁ ବାଟ ତନ କୋଶ ହବ । ଲୋକାକୁ କଏ କହିଲା ଗେଲ୍‌ହି ଉଡଣା ସେଇଠି ଅଛନ୍ତି । ଲୋକା ଯାଇ ବଡ କଷ୍ଟରେ ତାଙ୍କୁ ସେଠୁ ବୁଝେଇ ବାଝେଇ ଘରକୁ ଆଇଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ସାରଦାର ଚିଲାପିଲିର ସମ୍ଭାବନା । ସେବ କାମଠା ତୁଲେଇ ନବା ଆଶାରେ ମୁହିଁ ଉପରେ ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଘରେ ତ ଲୋକା ହିଁଙ୍କୁ ଥମ୍ବ ଥାପ୍ପ କର ଦେଇଗଲା । ଏବେଶ ଜାତିବାଲା ତାକୁ କଲେ ଜାତରୁ ଅଟକ । ଗେଲ୍‌ହି ଆଉ ତା'ଝିଅ ଏବେ ତନ କୁଆଡ଼େ ଥିଲେ । ବାଉଶି ହାଣ୍ଡିରେ ଖାଇ-ଛନ୍ତି କି ହାଡ଼ି ହାତରେ ଖାଇଛନ୍ତି କଏ ଜାଣେ । ମାଇକନା ଝିଅ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଏ ଘରେ ପୂରେଇଲା ।

ମାତ୍ର ଲୋକା ଜାତକ କୋଉ ଖାତର କରେ । ତା'ଖବରଯା ଚଢଉଢ଼ ହେଲାରୁ କହିଲା, "ମ, ଏଥିରୁ ସାଇବ କଣ, ମୋ' ଆଣ୍ଠୁ ଆଡ଼ୁ ବୁଝାମଣା;" ଏଇ ଅଲ୍‌ଗୀଆ ଜାତକୁ ମୁଁ ଡରବ । ଲୋକେ ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇଲେ ତାଙ୍କ ଜାତ ଯାଉ ନାହିଁ । ଗଣ୍ଡ ଅରଖିତଙ୍କ ଜମିବାଡ଼ ବୁଡ଼େଇ ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୁରୁ ସଜା ନାହିଁ । ଲୋକ ଦ'ଶାକୁ ଆଣ୍ଠା ଦେଲାରୁ ହେଲା ମୋର ମହାପାପ । ଥାଉନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଜାତ ନେଇ ସେମାନେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଡ଼ରେ ନାହିଁ । ତା' ଖବରଯା ରୂପ । ଏଗାରରୁଣ୍ଡୀ, ନଅରୁଣ୍ଡୀ ସକାଣେ ଲୋକନାଥ ଜାତରୁ ଅଟକ ହେଉଛି, ଏ କଥା ଜମିଦାର ବାବୁ ଶୁଣି ପାରିଲେ । ତନେ ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେ, ଶୁଣ ! ଗୋଟାଏ ନଉକ କରିବା ନଅରୁଣ୍ଡୀ ଯେମିତ ଖୋରଣୀ ତାକୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଠିକ ସେମିତ ଗୋଟିଏ ବର କରି ବାନ୍ଧା ଦେଇ ଦବା । ତମ ଉପରୁ ବୋଝ ଖରଠା ଯିବ । ଲୋକନାଥ ବାବୁର ଆଗ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ମୁନିବ ତାଙ୍କୁ କଣ କହି ହବ । କହିଲା, "ହଉ ଆଜ୍ଞା ସତ କଥ, ରତମା ବା'ନ୍ଧା ହେଇ ଗଲେ ଜଞ୍ଜାଳ ଯାଏ ।" ତେବେଲେ ଏଡ଼େ ଟୋକିଣୀକି ହଠାତ କିଏ ବା'ନ୍ଧା ହବ ଭାବିଲା । ବାବୁ ତ' ମନ କଥ ଜାଣିପାରି କହିଲେ, "ଲୋକ-ନାଥ, ଆମ ରଇତ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଷୋ ଟୋକା ଦେଖି ବାନ୍ଧା-କରି ଦବା । ମୁଁ ପଛେ ତାକୁ ଦି'ମାଣ ଜମି ଯଉତୁକ ଦେବି । ଗୋଟାଏ ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟତ ହବ । ଲୋକନାଥର ଏଥିରେ ନାହିଁ କରିବାର କଣ ଥିଲା ?

ବାବୁ କଥା ଠିକଣା ହେଲା । ଲୋକନାଥ ଘରକୁ ଆଇଲା । ତା' ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏ କଥା ଶୁଣି ରତମା କାନରେ ପକେଇଲା । ସେତ ସଗରେ ଗୋଠାକୁ ଗୋଠା । ତାକୁ ପୁଣି ବାନ୍ଧା ହବ ଏତେ ଗ୍ରୁତ କାହାର ? ତା'କଥା'ରେ ସାରଦାର ଦେହ ଜଳି ଗଲା । ତା' ପ୍ରକାରେ ଏମାନେ ଏକଧରକଥା ଏ କଥା ସାରଦା ମୋଟେ ଭୁଲି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ତା' ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ଏଇକ୍ଷଣି ରତମା କ ପୁଣି ଘରୁ ତଡ଼ିଦବ । ହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଆଉ କିଛି କହିପାରୁ ନ ଥାଏ । ମଫ ଲୋକା ଖାଣ୍ଟୁ ବା କାହିଁକି ସହିବ ? ସେ ଆଉ ଥମାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଝିଅକୁ ଦେଖେଇ କହିଲା, "ଏ ସବୁ ଅର୍ଜିତ ଟାଣ, ଓଠ ଦଉ ତା' ବୋପା ଘର ପରେ ଏଠି ମୋ' ଝିଅ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃପଣିଆ କରିବାକୁ କିଏ କହିଲା ମ ଅଇଁଠା ଖାଇକି ? ରତମା ବଡ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନବୀ ଜନ୍ତୁ ନୁହେ । ସେ ବି ଲୁଡ଼ୀଙ୍କ ଖୁବୁ ବଢେଇଲା । ଶେଷକୁ ସଗରେ ରତମା ଘରୁ ବାହାରି ଗଲା । ଗେହ୍ଲୀ ଯାଉଥ ଏ ଆର ଗାଁକୁ ଧାନ କୁଟି । ଲୋକା

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାହିରେ, କାହା ଘରକୁ ବୁଲି ଯାଉଥାଏ । ରାତି ନଅଟା ବେଳକୁ ଆସି ଶୁଣିଲା ରତନୀ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଣି । ତାକୁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା । କାଲି ତା' ବାହାଘର ଆଜି କନିଆ ପଳେଇଲାଣି, ବାବୁ କଣ ଭାବିବେ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛି । ବଡ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ବକି ବକି ଲଣ୍ଠଣ ଧରି ଖୋଜି ବାହାରିଲା । ଗେଲ୍ହି ଆସି ଏ ଖବର ଶୁଣି କହୁକୁ ମାରିବ କି ତାରିବ । ସେବି ଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ବାହାରିଲା । ପଡଏ ଖଣ୍ଡେ ଏଣେ ତେଣେ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଆମ୍ବ ତୋଟାରେ ତା'କୁ ପାଇଲେ । କଇଁ ଫୁଲପରି ଜହ୍ନ ପଡିଛି । ଷୋଡଶ ବର୍ଷୀ ଦେଖିଲେ ଝୁଣ୍ଟି ହୋଇଯିବ । ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବ ଗଛ ମୂଳେ ଏକାଠିଆ ରତନୀ ବୁଲୁଥାଏ । ଏମିତି ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ପୁରୁଷ ଡରିବେ । ରାତିରେ ତାର ଡରଭୟ ନ ଥାଏ । ଲୋକଜନ ଥକେଇ କୁହା ଫୋଗ୍ସ କରି ଶେଷକୁ ହାତ ଧରି ତାକୁ ଘରକୁ ନେଲା । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ବାରଟା । ଦୁହେଁ ଘରକୁ ଗଲେ । ଏଣେ ସରଦା ମୁହଁ ଫୁଲେଇ ବସିଥାଏ । ସବୁଙ୍କି ବୁଝଉ ବୁଝାଉ ରାତି ଦୁଇପହର ହେଲା ।

ସେ ଦିନ ଉଠୁ ଉଠୁ ତାଙ୍କୁ ବେଳ ପ୍ରାୟ ଆଠଟା ହେଲା । ଏମିତି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଆସି ହାଜର । ଲୋକଟି ତାକୁ ପଡଏ ଖଣ୍ଡେ ଏକା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇ ରହିଲା । ଚକ୍ଷା ଗୃହସ୍ତ୍ରିୟା ଚେହେରା, ଭୂତ ମୁଣ୍ଡିଆ, ଖଣ୍ଡେ ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାରିଛି, କଳା ମୁହଁ ଚେହେରା । ଆସି ଦଣ୍ଡ ହୋଇ ଲୋକ ଗୋଡ ତଳେ ଲମ୍ବଦଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡିଗଲା । ଲୋକ ଏକାବେଳେ ହତବୁଦ୍ଧି । ଲୋକଟା ହଠାତ୍ ଉଠି ବାପ୍ପାଙ୍କ ପରି ସ୍ୱରରେ କହିଲା, ଦଣ୍ଡିମା, ଯାଆନ୍ତୁ ମେତେ କଟେଇଛନ୍ତି ବା' ହବାକୁ 'ମୋ' ନାଁଟି ଫକସ ମୋ' ବସ୍ତ୍ର ନାଁଟି ନିକାଳିଆ, ମୋ' ଜେନ୍ଦ ପା

ନାହିଁ ଭରତଆ ମୋ' ଅଣ ଜେଜବାପ ନାହିଁ ଆରଢଆ, ମୋ' ପଣ ଜେଜବାପ ନାହିଁ ସାରଢଆ—"ଲୋକା ତା' ସ୍ୱରରେ ଚଢ଼ି ଉଠି ଗୋଡ଼ରୁ ଖଡଉ କାଢ଼ିଲା । ମାଇବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଗଲା । ବର ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଦୌଡ଼ି ଯାଇ, ପୁଣି ଫେରନ୍ତି ଆଇଲା । ଲୋକନାଥ ସେତେବେଳକୁ ଭିତରକୁ ପଶି ଗଲାଣି । ଲୋକଟା ଆସି ଦୁଆରେ ଡାକିଲା । ସେଲ୍‌ହି ବାହାର ପଇଲା । ତା' ବିଭୀଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ସେଲ୍‌ହି ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି କହିଲା, "ମାଁ ଲୋ କି ଅପରନ୍ତୁଛଣସ୍ତ୍ରୀ ଅଦ୍ଭରିଜସ୍ତ୍ରୀଟା ଏ କୋଉ ଗାଡ଼ରୁ ଉଠି ଆଇନ୍ତି ।" ଲୋକଟା କଠମଠ ହେଇ ସେଲ୍‌ହି ମୁହଁକୁ ଦଣ୍ଡେକାଳ ଚାହିଁ କହିଲା, "ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚି ।"

ସେଲ୍‌ହି ଘୃଣାରେ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଦେଇ କହିଲା ତୁ ଛଡଖଣ୍ଟା କାହାକୁ ବାହା ହବୁକିରେ ? "ତୋର ଯୋଉ ରୂପ ଲୋକେ ଖାଲି ଧାଇଁ ପଡ଼ିବେ ଝିଅ ଦବାକୁ । ସେଲ୍‌ହି ଆଉ କଣ କହିଥାନ୍ତା, ବରଟା ତ ଦୁମକିନା ତା ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲା, "ମାଉସୀ ଲୋ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚି, ଆଖି ଛୁଁଇ ମୁଁ ବା ହବାକୁ ଆଇଚି, ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ହଉଚି ମୁଁ ବା'ହବାକୁ ଆଇଚି, ତୋ' ଘଣ ମୁଁ ବାହା ହବାକୁ, ତୋ' ଗୁରସ୍ତଘଣ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚି, ତୋ' ଝିଅ ଘଣ ମୁଁ ବା' ହବାକୁ ଆଇଚି; ତୋ' ପୁଅ ଘଣ —"ସେଲ୍‌ହି ଆଉ ସହି ପାରିଲାନାହିଁ, ଝାଡୁରେ ଦି' ପାହାର ଦେଲା, ଗୋଡ଼ରେ ଗଡ଼େଇ ଦେଇ, ପାଟି କରି କହିଲା "ମଲା ମୋ'ର ଅଫଳାଟା କଅଁ ଲଗାଟା," ତା' ପାଟିରେ ଲୋକେ ବି ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ, ଉଦମା ବି ଦଉଡ଼ି ଆଇଲା । ସେତେବେଳକୁ ଲୋକଟା "ବାପ ଲୋ ମାଁ ଲୋ, ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା ଲୋ" ବୋଲି ଏତେ ପାଟି କଲା ଯେ ସାଇଯାକ ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେମାନେ ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ଅବାକ୍ । ଏମିତ ଅପରଛନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି, ଯମଦୂତପର ଚେହେର୍ ଦେଖି ପିଲାଏ ବ ଡରଗଲେ । ତାଙ୍କ ଡର ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼େଇଲା । ବଡ଼ ପାଟିରେ ହସିଲ, ତା' ମୁହଁରୁ ନାଳ ବୋହ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଏଠି କରୁଚ ହ, ସେଠି ବାଡ଼େଇ ହ, ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଡ଼ ଧ', ତା' ଗୋଡ ଧ' ଲୋକ ଆଉ ପଟାଳି ଜମିଗଲେ । ସେ ବାହୁନ ନାଚିଚ, ଆଉ କାନ୍ଦୁଚି;

ଆରେ ମାଇଲେ ଲୋ, ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲେ ରକ୍ଷାକର ରକ୍ଷାକର ।
ପୋଡ଼ ଯା'ଉ କନା ବାହାଘର ।
ଶାଶୁ ମୋ' ବାଘୁଣୀ, ଭଉଯା ନାଗୁଣୀ
ମଲାଣୀ ଶଶୁର ବଦଆଧର ; ଆରେ ଗାଁ ବାଲା ରକ୍ଷାକର ।

ତା' କାନ୍ଦ ତା' ଢଙ୍ଗରେ ଲୋକେ କଛୁ ବେଳ ହୁଡ଼ାହେଇ-ଗଲେ । ଗେଲ୍ହା ତାକୁ, ତୁଚ୍ଛା ବାସ୍ନାଟାକୁ, ଝାଡ଼ୁରେ ପିଟିଛୁ, କଥା କେହ ସହ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲୋକା ଭାରି ରାଗି-ଇ କହିଲା, "ତୋର ମାଉସୀ ଏ କ ଗୁଣ ! ଲୋକଟା ତୋ' ଝିଅକୁ ବାହାହବ କହିଲା ମାତ୍ରେ କଣ ବା' ହେଇଯାଉଚ ନା ତେ ଆମେ ଦେଇ ଦଉଚେ ।"

ଲୋକା କଥାରେ ବାସ୍ନା ଭାରି ଖୁସି । ହାତ ହଲେଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା "ଯାଇଁଲ ! ମୋ' ନାଁଟି ଫକିରା, ମୋ' ବାପ ନାଁଟି ଉକାରିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ଭରତିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଅଟି ଆର୍ତ୍ତିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ସାରିତିଆ । ଆମେ ଜାତିରେ କଟୁଣ ଖଣ୍ଡେଇତ, କଉଣ ଝୁଣ୍ଟରେ ଦଣ୍ଡବତ । କଅ ଲୋକ ମହାରଣା, ବାବୁ ମେତେ ବଟେଇଚନ୍ତି ବା' ହବାକୁ, ଆମ ଖବର ବୁଝୁନା

Digitized by srujanika@gmail.com

କଆଁ ? ଆଲୋ ମଉସୀ, ତୋ' ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି, କନିଆ ଆଣି ଦେ, ବାହା ସା' ହୁଏଁ, ଘରକୁ ଯାଏଁ, ବେଳ ଯେ ମାଡ଼ ଆଉଚି ! ଆଲୋ ମାଉସୀ, ମାଇଲେ ପଛେ ମାର, ଦେ' ଦିଟା ଝାଡ଼ୁ ପାହାର, ମୁଁ ସହିବି, ପାଟି ବୁଜିବି, ଆଖି ବୁଜିବି, କନିଆଟି ଆଣି ଦାଣ୍ଡରେ ଥୁଅ, ଭଲେ ଭଲେ ମେତେ ବିଦାକ ଦିଅ ।" ତା' ଗୀତ, ତା' ସ୍ୱରରେ ସଭିଏଁ ଖୁବ ହସିଲେ । ସାଇ ମା'ଇପେ ରତନଙ୍କ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ, ଆଲୋ ରତମା ତୋ' ବର ଲୋ !" ରନମାଟି ଗଗରେ ଗେଠା ଘୋଠା ! ଏଣେ ବର ତାକୁ ଦେଖି ତାଳି ମାରି ନାଚି ନାଚି କହିଲା :—"ଏଇ ମୋ' କନିଆ, ଏଇ ମୋ' କନିଆ ! ଆଲୋ ଚେପିଟୀ ନାକୀ, ଗୁମ୍ପୁ ଦାନ୍ତୁରୀ, ନାକ କାନ୍ଦୁରୀ, ମାଧିଆ ମାଁ ମୁଁ ତୋ' ବର ଲୋ ବର ଲୋ ! ମୋତେ ଅନା ଲୋ !" "ଆରେ ନିଅଁସିଆ ତୋ' ବରପଣିଆ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ଯାଉକନା" ରତମା ତାକୁ ଝଣ୍ଟିଆ ଝାଡ଼ୁମୁଠା ଧରି ମାଡ଼ି ଗୋଡ଼େଇଲା ! "ଆଲୋ ମେତେ ମାର ନାଁ ଲୋ ! ମୁଁ ତୋ' ବରଟଲୋ !" ବରି ପାଟି କରୁଥାଏ ।

ସେତେବେଳକୁ ସେଠି ଆଉ ଦି'ଜଣ ହାଜର ! ବାବୁର ଭଣ୍ଡାରି ଠୋକା ଦାମା ବାରିକ, ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟାଏ ବୁଢ଼ା ନାହାକ । ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଧରିଚି, ଠୁକେଇ ଠୁକେଇ ଚାଲୁଚି । ତା' ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଝୋଟପରି । ତା' କାଖରେ ବଡ଼ାଏ ତାଳପତ୍ର, ହାତରେ ଗୋ'ଟାଏ ପୁରୁଣା ପଟା, ଉଇକଟା ପାଞ୍ଜି, ତା' ମଲାଟ କୁଆଡ଼େ ଗଲାଣି ! ବୁଢ଼ା ଥରେ ଥରେ କାଶୁଚି, ଥରେ ଥରେ ଛିଙ୍କୁଚି, ଥରେ ଥରେ ନାସ ଟିପେ ଟିପେ ସୁଙ୍ଘୁଚି । ଆଉ ଅଙ୍ଗ୍ ବଙ୍ଗ୍ ବ୍ୟାଂ ତ୍ୟାଂ କରି-ଶୋଳକ ବୋଲୁଚି । ତା' ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ସହସ୍ର ଗଣ୍ଠିଆ ଛିଣ୍ଡା କବଟା, ଏଡ଼େ ମସିଆ ଯେ କଜାଣି ବରଷେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲା ଧୋବାଘର ମୁହଁ ଦେଖି ନାହିଁ; କାନ୍ଧରେ ତେଲ ଚକଟା ଚଗ ଗମୁଛି; ଢାର ବ ହେଇ ଦଶା; ବୁଢ଼ା ଏତେ ପାନ ଖାଇଛି ଯେ ଓଠ ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେ ମୁଣ୍ଡ ପାଚ କଳା ମଢ଼ ଥୋଡ ଯକେ ନାଲି ବୋହି ପଡ଼ୁଛି ।

ଦାମା ବାରକ, ଭଣ୍ଡାରୀ ଠୋକା ବଗୁଲିଆ, ଯେ ବୁଢାକୁ ବକୁଚ, ଗାଳି ଦଉଚ, କହୁଚ, ଚଞ୍ଚଳ ଗୁଲ ହେ ଅଜା ଡକୁର ହେଲାଣି, ବର ଗଲାଣିଖର ଆଗ ।

ଦାମା ବାରକ ସ୍ୱର ଶୁଣି, ଲୋକା ପଗୁରିଲା ତୁ କୁଆଡେ଼; ଦାମା ଅଣ୍ଟା ଖୋସଣୀରୁ ଖଟେ ମଡ଼ିଆ କାଗଜ ବାହାର କଲା, କହିଲା, ଏଇ ଖଷା ଜମିଦାର ବାବୁ ଦେଇଚନ, ଭକାରିଆ ପୁଅ ଫଁକରାକୁ ପଠେଇଚନ, ଡମ ଅଡମ ନାନକ ବା’ ହବ । ଏଇ ନାହାକ, ଉଆ ବାହ୍ମୁଣହରକା, ପାଲିଙ୍କିହରକା ପଛରେ ଆଉଚ, ସଞ୍ଜଠେଇଁକ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ଆଗ ଖାଡ଼ି ପକେଇ ଜାଉଛ ସୁଜ !

ଲୋକା ତ କାବା ! ମାଗିଖିଆ ବୁଲା ଫଁକରଠାକୁ ବାବୁ ବର-କର ପଠେଇଛନ୍ତି । ଖଷା ବ ପଢ଼ିଲେ । ହାକମତ ! ତଙ୍କୁ ସୁବନ ଚନ୍ଦର ଉରବେ । ମଝେ କଥା କଣ ! ଗେଲହି ଏ କଥା ଶୁଣି ଖର ଖପା ! ସେ ଫାଟି କର ଜମିଦାରବାବୁକୁ ଖୁବ ଶୋଧିଲା । ଲୋକା ଖାଲି ତା’ ଗୋଡ ଧରୁଥାଏ ମାଉସୀ, ‘ତୁନି ହ’ ! ମୋ’ ଗୁକଣ୍ଠା ଛଡ଼ା ନାଁ । ଏ ଦାମା ସବୁ ଯାଇ ମୁନବ କାନରେ କହିବ । ସସାର କରଥିଲେ ଗୁତରେ ପଥର ଟଇଲେ ସହି । ବ ଥରେ କହନ୍ତି ଯେତେ ହଇ ସେତେ ଡର, ଯେତେ କନଆ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେଭ ବର । ବରଟା ଏବେ କଣ ଅସୁନ୍ଦର ହେଇଁଚ କି ଖଣ୍ଡିସ୍ତ୍ରୀ ନାଁ, କଣା, କୁଜା । ଖାଲି ବଣ୍ଡିଟା ମଇଁଆ ! ଆଉ ସଂସାରରେ ମର୍ଦ୍ଦପୁଅର ରଙ୍ଗ କଏ ଚାହୁଁଥାଏ । ବାବୁ ଜମି ୧୦ ମାଣ ଦେବେ, ଘର କରିଦେବେ । ତୋ' ଲାଗି ମୁଁ ଜାତପାଠକରୁ ଅନ୍ତର ହେଇଚ ସବୁ କଥା ଜାଣୁ; ପୁଣି ଏତେ ଅବୁଝ ।

ଲେକା ରତନା ମାଁକୁ ବୁଝଉଚ୍ଛି । ଏଣେ ଦୁଆରେ ତାଙ୍କର ତାମସା ଲଗିଚ୍ଛି । ଯଜା ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତ ଲୋକ ମାଡ ଆସନ୍ତି ସେମିତ ଲେକ ଜମାଗଲେଣି । ନ ଜାଣିବା ଲେକେ ତାହାଙ୍କୁ ପଚାରୁଛନ୍ତି, "ହଇଜି ଏ ମଉସା, ଏ ତାମ୍ସାଟା କଏ !" ମଉସା ସେଥିରେ ନାକକୁଞ୍ଚ, କପାଳ କୁଞ୍ଚି ଥରେ ଛିଙ୍କି କହିଲେ, "ଭଲ ସଇଜକୁ ଅଇଲ, ଏ ଗମ ଘର ଜୁଆଁଇ ଚହ୍ନିନା ଆରେ ବୋଇଲା କଣନା :—ସେଠୁ ସ୍ୱର ବାହାରିଲା :—

ପଦାଁଆ ନାଉଁଣୀ ବନ୍ଦାଁଆ ଝିଅଁ ଖୋରଣୀ ନାଁ ତୁଣ୍ଡୀ
ରାଁତନା ବରାଁ, ଧୋଁଇ ଧାଁଇ କାଁର ଘାଁରକୁ ନଅଁ
ସିଧାଁ ଦେଇଁ ମୈଁତେ ବନ୍ଦାମ୍ଭ କରାଁ ।—

ଆଁ କଣ ବୋଇଲା :—ଆଁ ରେ ଆଣ ଆଣ ନାଁଉଆ, ଆଣ ଆଣ ସରୁଁ ଚୂଡ଼ାଁ ଦୋଁପାଗିଁ ଛଗୁଁଡ଼ା—ଏଁ ଆଣ ଆଣ ଧୋଁତି ଗୁଁଦର । ଆଜି ମୂଳା ନଷ୍ଟୈଁଯେ ବାହାଘର । ବର ନାଁଚି ସଁକାଁସ ମ୍ୟା କହୁ କହୁ ସେହିକ୍ଷଣି ଲୋକା ପିଣ୍ଡାରେ ଖଡ଼ା ପଇଲା ନାହିଁକ ଆଙ୍ଗୁଳି ଗଣି କହିଲା—"ବୁଝିଁକ, କିଁକଡ଼ା ମୀନସ୍ୟ ବପ୍ରା"-ଆରେ ସଁକସ :—ନାଁରୁ ହଉଛି, କବିଁଡାରଶି, ପୃରୁଁବା ଆଷିଢ଼ା କଇଖନ—କନଆଁ ନାଁଠା, ରତନାଁ ଦେଇଁ—ହଉଛି, ବୃଛିଁକ,

Digitized by srujanika@gmail.com

କଚିକଟ ମୀନସ୍ୟ ବପ୍ରା :—ଏଁ ହିଁଉଚ, ମଧାଁ ସିଂହ । ବଶିଁକିଁ ଫୁଙ୍କୁଁଚ. ଏ ବୋଲେ ବନାଁ :—"ଆପଣାଁ ଉଦିଁର ପୂରିଁଲେ ତୋଷ; କୋର୍ଧୀ ମାଁସ ଲୋଁଭି ଅଟେ ବଶେଁଷ, ବନ୍ଧୁଁ ମେଳେଁ ତାରିଁ ନ ଥାଇଁ ମନ, କଠା ଚଇଁଷ୍ଟୁ, ଇଚ୍ଛେଁ ବନଗମଁନ ! ଏଁତକ ଗୁଣ ହିଁହ ସଶିଁର ! କେତେ ଲୋକ ନାହାକ ଆଇଚ ଦେଖି ଆବୁଡ଼ି ଯଇଲେ, କଏ ହାତ ଦେଖେଇ ଲା, କଏ ସ୍ପଶି ଗଣେ-ଇଲା । ନାହାକ ସଭିଙ୍କି ପଚୃରୁ ଥାଏ, କୌଠାଏ ଫଳିଁ ନାଁ କହିଲିଁ ? ଉତ୍ତରରେ ଜଣେ କହିଲା ଡାଳିମ୍ବ । ନାହାକ ତାକୁ ଗଣି ଗାର କାଟି ଦଡ଼ ବଡ଼ କର ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ି ଉତ୍ତର କଲା ।

ସେଣେ ନର କଣ କରୁଛନ୍ତି ନାଁ ସୁଅଙ୍ଗ କରୁଚ । ପରସ୍ତେ ନାଚି ଯାଉଚ, ପରସ୍ତେ ବୁଲ ପଡ଼ୁଚ, ହାତରେ ତାଳି ମାରୁଚ ଆଉ ଗାଉଚ ;—

ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ:—
ପଖାଳ ଭାତରେ ନ ଖାଏ ନୁଣ—
ଚଢ଼ିଆ ହୁଡ଼ିଆ ଏକାମାଁଆର
ବାଇଧର ଭାଇ ବଢ଼ିଆଧର
ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ ।—
ଭାଇ ଭାଉଜକୁ ଦୂରୁ କାଢ଼ିଲା
ପଟା ପାଉଁଶକୁ ଚିର ପୋଢ଼ିଲା
ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ.—
ତଟତ ସାହାକ ନାହିଁ ତୁଳଣା—

ବାଇଧର ପୁଅ ବଟ୍ଟୁ ଶୁଣୁଥିଲା । ତା' ବାପ ନାଁରେ ଗୀତ ଶୁଣି ସେ ଲୋକଟାକୁ ଧାଇଁ ଆସି ଗୃପୁଡ଼ାଏ କଶି ଦେଲା । ଲୋକେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସବୁ ମିଶି ଗଲେ । କିଏ ବାନ୍ଧୁଆପକ୍ଷ କିଏ ବହୁପକ୍ଷ । ସେଠି ଲାଗିଲା କାଳି କନ୍ଦଳ, ଗୋଳମାଳ । ବାନ୍ଧୁଆକୁ ନେଇ ସେମାନେ ଗଲେ ବଇଧର କଚେରି ।

ସେତେବେଳକୁ ଦିନ ଦି'ପହର । ବାଇଧର ଘରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାଏ । ସେଇ ଆସି ଦୁଆରେ ପଚାରିଲା, କଣ କଥା, ବହୁ ତାକୁ ସବୁ କହିଲା । ବାବୁ ଆଇଲେ, ଦେଖି ଝରକା ବାଟେ ଚାହିଁଲେ । ବାନ୍ଧୁଆ ଗୀତ ଗାଉଛି ।

ବାଇଧରର ଅପାର ଗୁଣ, ବଡ କୃପଣ
ପଖାଳ ଭାତକୁ ନ ଖାଏ ନୁଣ ।—

ବାଇଧରର ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ସେ ତାକୁ ଧରିଆଣିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲା । ବାନ୍ଧୁଆ ଆସି ନମ୍ର ଦଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାଇଧର ପଚାରିଲା, "ତୁ କିଏ ?" ସେ ବଡ ପାଟିରେ ହସି କହିଲା, ମେତେ ଚିହ୍ନୁ ନାଁ—ମୁଁ ଫେରି ସରଦେଇପୁରୁ ଗାଁ ଫକିରୁ ଓଲୁ ! ମୋ' ନାଁଟି ଫକିର, ମୋ' ବାପ ନାଁଟି ଭିକାରିଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ଭରଢଆ, ତା ବାପ ନାଁଟି ଆରଢଆ, ତା' ବାପ ନାଁଟି ସାରଢଆ ବାଇଧର ଦେଖିଲା ତୁଚ୍ଛା ବାନ୍ଧୁଆ ! ରାଗିକିନା ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଦେଖି ଝରକା ବାଟେ ଅନେଇଛନ୍ତି । ବାନ୍ଧୁଆ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ବାହାର କଲା.—

"ଅଲେ ଫଟା ସୁଦୁରୀ ଲୋ, ଫଟା, ସୁଦୁରୀ; ଫଟା ସୁଦୁରୀ," ଆପଣମାନେ ମୁଁ ଆଟେ ସୁନ୍ଦରୀ ଲୋ, କଳା ଦୁନ୍ଦରୀ ଲୋ, ବୁଢ଼ୀ ବାନ୍ଦରୀ ଡୋଲିକ ଗୁଡ଼ଇନ ଓଳିଏ ଖାଉ ଶାଶୁ ପଚାରଲେ ମୁହଁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶୁଖାଉ, ଗୁରସ୍ତ ଆଗରେ ଖଟ ମିଛ କହୁ, ମନ ଭଙ୍ଗାଉ, ଆଲୋ ଫଂଟା ସୁନ୍ଦରୀ ଲୋ, କୋଢ ଗୋବରୀ—ଫଂଟା ସୁନ୍ଦରୀ ।—

ଭଦ୍ରକୃପାହି କେବଲମ୍ ।
ପାଞ୍ଚକଥା

ରତମାର ବାହାଘର ହବ । କନଆ ତ ରତମା ତରତ ଫଂକାର ବାସ୍ତୁ । ଟାଙ୍କ ବାହାଘରେ ପୁଣି କ ବୋଷଣୀ କ ଜାମଜମକ । ଗହଣା ଭତରେ, ପିତଳ ଖଣ୍ଡୁ ମୁଠାଏ । ଲୁଗା ଭତରେ ଚଙ୍ଗ ସୁରୁବଲ୍ ସାଢ଼ିଟା, ଜାନ ଜଉତୁକ କହୁନାହିଁ । ନାକକୁ କାନକୁ କହୁନାହିଁ ବେକକୁ ଗୋଡକୁ କହୁନାହିଁ । ଲୋକନାଥ ତ ଏକଘର-ବଆ, ପୁଣି ସେ ଜାତରେ ଦରଜ, ଏମାନେ ଚଷା । କୁଟୁମ ସଙ୍ଗୋଳା ନାହିଁ, କ ଖାନା ଭୋଜନାହିଁ ।

ଗତ ଦଶପନ୍ତ ହେଲା । ବର ଆଇଲା । କେହି ଜାଣିଲେ ନାହିଁ ଯେ ବର ଆଇଲା ବୋଲି । ସୋର ଶବଦ କଛି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଦଦରା ପାଲିଙ୍କରେ ଆସିଥାଏ ବର, ଆଉ ଆଇଥାନ୍ତି ଫଂଆଏ ଗଉଡ଼' ଜଣେ ଥୁରୁଥୁରଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସେଇ ପୁରୋହିତ । କନ୍ୟାକୁ ଧୋଇ ପୋଛି ଆଣି ପିଢ଼ାରେ ବସେଇଲେ । ଏତେଣବର ବେଦିରେ ବସିଲା । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସି ବର କନଆ ବିଦା ହେଲେ । ବଧି ନାହିଁ କ ବରତ ନାହିଁ; ସବୁ ଅଦଭୂତ ଢଙ୍ଗର ।

ପାଲିଙ୍କିଟା ବଡ଼ ଦଦରା । ସେଥିରେ ପୁଣି ଦିଜଣ ବସିଲେଣି । ଗଉଡ଼ କାନ୍ଧେଇ ହୁମୁସ ଖାଇରେ, କହି ଦଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେବେଳକୁ ରାତି ଗୋଟାଏ । ହଠାତ୍‌କନା ପାଲଙ୍କିର ପଞ୍ଚାଣ୍ଡା ଗ୍ରୁଡ଼ି ଘରିଲା । ବଡ ହଟହଟା କଥା ; ଗଉଡ଼ ପାଲିଙ୍କି ତଳେ ଥୋଇଦେଲେ । ଏବେ ଯିବେ କେମିତ ; ଆସି ପାଏ ବାଟରେ ହେଲେଣି । ଗୁହିଆଡ଼େ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ । ଗାଁ ଗଣ୍ଡା କିଛି ଦୃଶୁ ନାହିଁ । ନଶା ସାଇଁ ଗର୍ଜୁଛ । ବରଟା ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା, କନିଆକୁ ଟାଣି ବାହାରେ ଛିଡ଼ା କର ଦେଲା । ରତନା ଏତେବେଳଯାଏ ଘୋରପୋର ହେଇ ବସିଥିଲା । ଏ ବିପଦରେ ପଡ଼ି ତା' ଲାଜ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ସେ ମୁହଁରୁ ଓଢ଼ଣା କାଢ଼ି କହିଲା "ମଲି ମୋର ! ଏଇ ଦଦରା ପାଲିଙ୍କିଟା ତେତେ ମିଳିଥିଲା । ଏବେ କଣ କରିବୁ କର୍ । ମୁଁ ଯାଉଚ, ତୁଥା' । ଫଙ୍କାଟା ତ ବାସ୍ତା । କନିଆ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, କଲେ କୁଆଡେ ଯିବୁ, ମୁଁ ତେତେ ଏଇ ଚୁଣିକା ଟା, ହେଲି, ହାତଗଣ୍ଠି ଘରିଲା, ତୁ ନୂଆ ଭୂଆଁଶୁଣିଟା ତୁ ମୋ' ହାତ ମୁଠାରୁ ଫଳେଇବୁ । ଦେଖରେ ମଉସା ! ଆରେ କଣ୍ଡ୍ରିମଉସା ଦେଖିଲୁ ଏ କନିଆର ଢଙ୍ଗ-ଢାଙ୍ଗ ! ଗଉଡ଼ କଣ୍ଡ୍ରିଆ କହିଲା, "ହଁରେ ପୁଅ ଏବକାଳ ମାଇପଙ୍କୁ ପାରିବ କିଏ ! ଆଗ୍ରୁ ଦ'ପାହାର ଥୋ ! ମାଙ୍କୁ ମହାଦେବ ଜରେ ! କବା ଗ୍ରୁର ଟୋକଟା !" ରତନ ତା' କଥା ଶୁଣି କହିଲା କୋଉଠି ଥିଲୁରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା ନଅଁ · ନଗାଠା ! ମେତେ କହୁଚ ନେଣେ ମ'ର୍, ମୁଁ ତୋ' ଖପୁରୀ ଉଡ଼େଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଖଡ଼ିମୁଷା ଦେଖିଚୁ !" କଣ୍ଡ୍ରିଆ କହିଲା, "ଅମେ କିଆଁ କହିବୁଲେ ! ତମ ଭଲକୁ କହୁଥାଇ ! ଉହ ବା ଯା' ତେତେ ଯେ ଟା, ହେଇଚ ସେ ଜାଣେ ଏବେ ଆମ ମୂଲ ଦେଇ ଫକାଅ । ଗିରିସ୍ତ ଘରଯା ଯେଉଠି ଇଚ୍ଛା ଯେଠିକ ଯାଅ ! ଦିଅ ଆମକୁ ଯା, ଚୁକ୍ତି କରିଥିଲ ।" ଆର ଗଉଡ଼ଟା କହିଲା, "ତମ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲା, ଅମର

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେଠଥରେ ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ? ଆମକୁ ଦ' ଟଙ୍କା ଜବାବ କରତ ଦ' ଟଙ୍କା ଦଅ । ଆମେ ଭଲରେ ଘରକୁ ଯାଉ । ମଣ୍ଡପ କ ହଟହଟାରେ ପଇଲୁ ରେ । ମୁଁ ଏତେ ବାହାଘରେ ବରଯାତ୍ରୀରେ ଯାଇଚି ହେଲେ ଏମିତି ଦଦରା ପାଲିଙ୍କି କେବେ ମୋ' ବୋପାକାଳେ ଦେଖିନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ହଁ ରେ ମଧୁଭାଇ ଯାହା କହୁଲୁଟି ସତ, ଆମ ମୂଲ ଘିନ ଆମେ ଯିବା ।

ଫକିରା କହିଲା ବା' ବେଶ୍ କଥାଟି । ତୋ' କଥାଟି ତେତେ ସୁନ୍ଦର ମୋ ମଥାଟା ସେତେ ସୁନ୍ଦର । ଆରେ ଅମେ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ମୂଲ ଦବୁଁ । ଟଙ୍କା କଣ ଗଛରେ ଫଳୁଛି ତମକୁ ଦମୁଁ । ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଯାଇଁ ନାଁ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲା । ଯଜୁରିଆ କହିଲା ଆମେ ପାଲିଙ୍କି ଭାଙ୍ଗିଲୁ । ଗିରସ୍ତ ସାଇଯା ଦ' ଟାଯାକ ଗୋଟାଏ ପାଲିଙ୍କରେ ପସିଲ, ବେଶି ଖରଚ ହବ ବୋଲି । ଦଦରା ପାଲିଙ୍କଟା କୋଉଠୁ ମଗ ଆଣିଥିଲ ! ଏବେ ଆମ ଦୋଷ ହେଲା । ତେମେ ଚଢ଼ିଲ ଆମେ କାନ୍ଧେଇଲୁ ! "ମୋଟ ହେଇଚ ଯେ ମଲେ ବିଲୁଆ ଛମାସରେ ଖାଇବ ।" ଏଥର ରତନା କହିଲା—ମଲା, କି କଥା କହୁଚୁରେ, ଆମ ବେଗ ଉଡ଼ରେ କଣ ଟେକି ବନ୍ଧା ହେଇଚ ନାଁ କେଉ ଫଟିଚ । ମୁଁ ତ ଏଇ ରାତିକା ସାତ ଦଶ କୋଶ ଚାଲି ଯିବି । ଆମକୁ ମାରିବୁ କିଆଁ କହୁଚ । ତୁ ମରନୁଁ । ଫକିରା କହିଲା, "ହଉ ତେବେ ଚାଲ୍, ଆଉ ବସିବା କିଆଁ । ରତନା କହିଲା "ଏମାନେ ସେ ମୂଲ ମାଗୁଛନ୍ତି ?"

ଫକିରା, କହିଲା ହଉ ହଉ ତମକୁ ଦିଆ ଯିବ । ସେଇ ଭଙ୍ଗା ପାଲିଙ୍କିଟା ବହି ନିଅ । ଗଉଡ଼ତକ ପାଲିଙ୍କି ବହି ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲେ । ବର କନିଆ ଗଲେ ପଛେ ପଛେ, ବାଟ ପାଏ ଟଣ୍ଡେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଉଛନ୍ତି, "ଫକୀର କହିଲା, ମୋତେ ବଡ଼ ମଇଦାନ ମାଡ଼ିଲାଣି । ତୁ ଏକାଠି ଠିଆ ହ'କ ମୁଁ ଆଉଚି ।" ଆଉଚି ବୋଲି ଅଧ ଘଣ୍ଟା । ରତନା ରାଗରେ ଜଳି ପୋଡ଼ି ଅନ୍ଧାରରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଆସିଲା ମାତ୍ରେ କହିଲା, "ଏତେବେଳଯାଏ କୁଆଡ଼େ ମରିବାକୁ ଗଲୁ ?" ଫକୀର କହିଲା, "ହଇଲୋ ଅରଖିତଆଣି ଜାଣୁନୁଁ ପାଣି ଖୋଜୁଥିଲି ।" ରତନା କହିଲା, "ମଲା ତୋ'ପରି ବଣପର କିଏ କୁଅ ଖୋଳିଚି କି ? ନିଆଁଲଗାମାକୁ ଏତିକି ବେଳେ ମଇଦାନ ମାଡ଼ିଲା । ନଦଲେ ମଣିଷର ଦନ୍ଧ କଣ ହେଲାଣି । ଏମିତେ ରାତି ରାତି ଯାକ ଚାଲିଛବ ଦେଖୁଚି" । "ଫକୀର କହିଲା, ଚାଲିଲୁ କଲୋ ! ଏଇ ନଦ ମାଡ଼ିଛି ତ ଏଇନେ କାନ ପାରି ଦେଲି ଶୋ' ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଯିବା, ଆମ ଗାଁ ତ ହେଇ ଦୁଉଛି । ରତନା କହିଲା "ହଇରେ ଦୁଷ୍ଟା ! ବଣରେ ବାଘ ଭାଲୁ ଏଠି କୋଉ କୋନକଠା ସୋଇବ ।

ଫକୀର ବାଘ ଭାଲୁ ନାଁ ଶୁଣି ଅଡଚ୍ଛ ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବ ଗଛରେ ଚଢ଼ିଗଲା । ରତନା ଦେଖି କାବା ! ଗଛ ଉପରୁ ଫକୀର ତାକୁ . ଡାକୁଚି । "ଆଇଲୋ କଲୋ । ଦେଖ୍ ଦେଖ୍ ମୋତେ କେମିତି ନ ଖାଏଟି ! ତୋ'ବାଣ୍ ମୋତେ ଯେମିତି ନ·ଖାଏଟି । ମୁଁ ମୋ' ମାଁର ଏକଇର ବାଳା ବସି କେଟେନ "! "ରତନା ତାକୁ ଖୁବ୍ ଶୋଧି ଶୋଧି କହିଲା "ଓଲୁ, ତତେ ଏକା ବାଘ ଭାଲୁ ଖାଉତ, ବଣରେ ରାତି ଅଧରେ ନାଚ କରୁଚି ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ାଠା ।" "ହଇଲୋ ଗାଳି ଦଉଚୁ" କହି ଫକୀର ତଳକୁ ଆସି ରତନା ପିଠି ଆଉଁସି-ଦେଇ କହିଲା, ଚାଲ୍ ଯିବା । ପୁଣି ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଚାଲିଲେ । ଫକୀର ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ଫଶିଲା । ଏବେ ଉପାୟ କଣ । ସ୍ତେଟେଇ ସ୍ତେଟେଇ ବସି ପଡ଼ିଲା । "ଇଲୋ ମୋ' ଗୋଡ଼ ଗଲା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲୋ କହି ମାଟି ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା,।” ରତନୀକି କହିଲା ମତେ ଆଉଁସ୍ । ରତନୀ କହିଲା, “ତୋ ବେଲ, ତୋ ସୁଆଙ୍ଗ ରଖି ଦେଇଥା । ମୁଁ ତତେ ଆଉଁସି ପାରିବିନାହିଁ । ବାଟଯାକ ନାଟ କରୁଚ, “କହି ଖଣ୍ଡୁମୁଣ୍ଡାରେ ପାହାରେ ପିଟିଲା । “ଇଲୋ ମାରି ପକାଇଲା ଲୋ, ଇଲୋ ମାରି ପକାଇଲା ଲୋ କହି ବାୟାଟା ତ ଭୂଇଁପର ଠିଆ ହେଲା । ପୁଣି ଗୁଲିଲେ । ବାହ୍ୟା ଖ୍ଲୋଟଉ ଥାଏ, ବସୁଥାଏ, ଉଠୁଥାଏ, ଏମିତି ହଉହଉ ସକାଳ ପାଇଲା, ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଦିଶିଲା । ବାହ୍ୟା ରତନୀକି କହିଲା “ଦେଖ୍ ଗାଁ ଦିଶିଲାଣି, ଶଶୁର, ମଳାଶୁର ବାଲରେ ଥିବେ, ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣ । ନଇଲେ କହିବେ ବଡ଼ ଅଲକ୍ଷୁକ ଘର ଝିଅ ! ତାକୁ ନଅଜ ସରମଅଛି, ନାଁ ତାର ଢଙ୍ଗ ଢପ ଅଛି । ଆଲୋ ମାଧିଆ ମା ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣ ।” ରତନୀ ଏ କଥାରେ ଖୁବ ଚିଡ଼ି ଉଠିଲା । ସଉଯାକ ତ ହୋଉ ନାଟ ସୁଆଙ୍ଗ ହେଲାଣି । ସେବ କହିଲା “ମଲା ତୋ ନଅାଁନଗା ଶଶୁର ମଳାଶୁରକୁ ମୁଁ କିଆଁ ଡରିବି ।” ଫକୀର ପାଟିକରି କହିଲା, “ହିଁ, ଅଲବତ୍ ଡରିବୁ, ମୋ’ ଶଶୁର ମଳାଶୁରକୁ ଡରିବୁଁନୁ !” ବାଟରେ ମାଇକିନା ପଞ୍ଝାଏ ଗାଧୋଇ ଯାଉଥିଲେ, ଫକୀର ତାଙ୍କ କତିକି ଦଉଡ଼ିଗଲା । ଡାକ ଡାକ କହିଲା ଆଲୋ ମାଉସୀ, ଆଲୋ ଅପା ଶୁଣ ଲୋ ମୋ’ ବୋହୂଟା ନୂଆ ଭୂଆସୁଣୀଟା କହୁଛି ଶଶୁର ମଳାଶୁରଙ୍କୁ ଗୋଇଠା ମାରିବ, ତେମେ ନଣାପ କର । ମାଇପେ ତ କାବା ! ଦଣ୍ଡେ ଫକୀରକୁ ଅନାଉଥାନ୍ତି, ଦଣ୍ଡେ ରତନୀକି ଅନାଉଁଥାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ବୁଢୀଟିଏ କହିଲା “ହଇରେ ପୁଅ ଏ କିଏ ?” ଫକୀର କହିଲା, “ ତେମେ ଚହ୍ନିବ ? ଏ ପରା ମୋ’ ଶାଶୁ ଶଶୁର ଝିଅ ! ଏ ପରା ମୋ’ ବୋପାର ବୋହୂ ଏ ପରା ମୋ’ ଘରଦା ସାଆନ୍ତାଣୀ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ନ୍ଅଟୁଣ୍ଠୀ ।" ବୁଢ଼ୀଟା ଖପା ହେଇଁ କହିଲା, "ତୁ ବାସ୍ତୁଟା କରେ ! ଯା' ଯା' ତୋ' ବାଟରେ ଯା" । "ହେମାନେ ଗଟଲ ଗାଧୋଇ ସ୍ତୁଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଟୋକାଗୁଡ଼ିକ ହସି ହସି ନୋଡର କୋଡର ହେଉଥାନ୍ତି ।

ରତନା ଚଢ଼ଭଡ଼ ହଉଥାଏ, ଫକିର କଆଁ ମାନିବ, ତାକୁ ନେଇ ସେ ଗା ବଡ ଦାଣ୍ଡର ଗୋଟାଏ କୋଠା କଡରେ ଆଣି ଛୁଡ଼ା କଲା । କହିଲା ଏଇ ମୋ' ଘର । ରତନା ଦେଖିଲା ସତକୁହଭ ଭଙ୍ଗା ପାଲ୍କିଟା ଆଣି ଗଉଡ଼ମାନେ ସେଇଠି ଛୁଡ଼ା ହେଇଚନ୍ତି । କୋଠାର ଏଇଟା ପଛପଟ । ଗୋଟାଏ ଦାନ ଦୁଆର ଥାଏ । ବାସ୍ତୁ ତାକୁ ସେଇଠି ଠିଆ କରି ଦେଇ କହିଲା ଈଶର ମା ତଳେ ଆସି ଦିନଯିବ ତୁ ଏଇଠି ଠିଆ ହେଇଥା, ମୁଁ ବଜାରୁ ଆସେ । ଏଇକ୍ଷଣି ଆସିବି ନେଇ କଳଖିଆ, ସ୍ତୁ କହି ଚଲ୍ । ଈଶର ମା ଆସିବବୋଲି ରତନା ଠିଆ ହେଇଛି, ଈଶର ମା ନା ଫିସର ମା । କାହାରି ଦେଖା ଦରଶନ ନାହିଁ । ଫକିର ବି ଫେର ନାହିଁ । ତାକୁ ବଡ଼ ଡରକ୍ତ ଲାଗିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ ଗଉଡ଼କୁ ପଚାରିଲା, ହଇ ହେ ମଉସା ଏ ଘର କାହାର ?"

ଗଉଡ଼ କହିଲା, "ଏଇଟା ବାବୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଘର ।" ରତନା ବୁଝିପାରି ତୁନ ହେଲା । ତା' ଇଛାଥିଲା କାହାକୁ ଡାକନ୍ତା । ବାବୁ ସାଆନ୍ତ ନାଁ ଶୁଣି ଟିକେ ଭୟ ହେଲା । ଆଉ ବା ଡାକବ କାହାକୁ ? କେହି ତ କୁଆଡେ ଦେଖାନାହିଁ । ଖାଲି ଗଉଡ଼ ଗୁରଟା ଆଉ ସେ ଏକାଠିଆ । ଗଉଡ ଭିତରୁ ଜଣେ ଦୟାକରି ପଚାରିଲା, "ହଇଏ ! ତମକୁ ତ କେହି ଡାକୁନାହାନ୍ତି କେତେ ଆଉ ଖରାରେ ଠିଆହେବ, ଏ ପାଲ୍କିଟା ପଡ଼ିଚ ବସିଥାଅ ।" ରତନା ଭାବିଲା, ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଛୁଡ଼ାହେବା ଅପେକ୍ଷା କଣରେ ଆଉଜ ବହିଲେ ଭଲ । ସାଡପାକ ଚେଇଁ ଥ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାଟ ଚାଲୁଛି, ନିଦରେ ଆଖିପତା ବୁଜିହୋଇ ଆସୁଛି । ଯାଇ ପାଲିଙ୍କି ଭିତରେ ଆଉଜି ବସିଗଲା । ଗୁଁ ଗୁଁ ନିଦ ମାଡ଼ିଆସିଲା ।

ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଗୋଳମାଳ ପାଟିରେ ତା' ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଛାତିଟା ଦାଉଁକିନା ହୋଇଗଲା । ରତନା ବାହାରକୁ ଅନେଇବ କଣ ଦେଖିଲା, ଗୋଟାଏ ପାଞ୍ଚହାତ ଡେଙ୍ଗା ଧୋବଧାଉଳିଆ ମଣିଷ, ବେତ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଗଉଡ଼ଙ୍କୁ ପିଟିଲାଗିଛି । ଗଉଡ଼ ବିକଳ ହୋଇ ପାଟିକରି ତା' ଗୋଡତଳେ ପଡୁଛନ୍ତି, ହାତତଳେ ପଡୁଛନ୍ତି । "ସାଆନ୍ତେ ଆଉ ମାରନା, ଆଉ ପଇସାକଥା ମୁହଁରେ ଧରିବୁନୁଁ, ତମର ଶହେବରଷ ଗୋଲାମୀ ଖଟିବୁ । ତମ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛୁ, ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ହଉଛୁ ।" ସାଆନ୍ତ କାହିଁକି ମାନିବେ । କହିଲେ, "ପଇସା ମାଗୁଛ, ପଇସା ଧୋଇ ପାଣି ଦେବ, ମୋ' ଘରଜଗରେ ରହିଲ, ସୁଖରେ ଘରକଲ, ଦୋଳବାଣୀଟା କରିଦେଲି ପୁଣି ପଇସା ମାଗୁଛ ।" ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ପିଟିଲେ । ତାଙ୍କ ମାଡ ଦେଖି ରତନାର ହଲକ ଶୁଖିଗଲା । ସେ ପାଲିକି କଣରେ ଚାକିଯୁକି ହୋଇ ବସିଲା । କିନ୍ତୁ କଣହବ । ସାଆନ୍ତ ତାକୁ ଦେଖି-ସାରିଲେଣି । ପଡ଼ିଏ ବେଳ କଟମଟେଇ ଅନେଇ କହିଲେ, "ତୁ କିଏ ?" ରତନା କହିଲା, "ମୁଁ—ମୁଁ—ରତନା ।" "ଏଠିକି କେମିତି ଆସିଲୁ ?" ରତନା କହିବ କଣ ପଡ଼ିଏ ଭାବି କହିଲା ସାଆ-ନ୍ତଙ୍କ ବେହେରା ଫକିର ସାଇଁ ମୋତେ ଆଣିଛି ।" ସାଆନ୍ତ କାବା ହୋଇ କହିଲେ, "ଏଠିତ ମୋ' ବେହେରା ଫକିର ସାଇଁ କେହି ନାହିଁ ।" ରତନା ବୁଦ୍ଧିକରି କହିଲା, "ଲୋକ ମହାରଣାଙ୍କୁ କହିଲେ ଜାଣିବେ, ସେ ମୋ' ଧରମଭାଇ ।" ସାଆନ୍ତେ ପୁଣି କହିଲେ, "ଏଠି ତ ଲୋକ ମହାରଣା କେଇନାହିଁ ।" ଏଥର ରତନା ଆଉ କାହା ନାଁ କହିବ, କହିଲା, ଈଶର ମା ଜାଣେ । "ସାଆନ୍ତେ

Digitized by srujanika@gmail.com

କହିଲେ, "ଈଶ୍ୱର ମା କିଏ ?" ଆଉ ଏ କଥାକୁ ରତନା ଜବାବ ନ ଦେଇ ଚୁପ୍ ହେଲା। ପଂଜରା ଉପରେ ତା' ହାଡ଼ କଡ଼କଡ଼ ଡାକୁଥାଏ। ଆସୁ ଆସିଲେ ସିନା ତା' ମଜା ବୁଝିବ ? ସାଆନ୍ତେ ତା'ଠୁ କଥାର ଉତ୍ତର ନପାଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ। ଦଣ୍ଡେ ପରେ ଆସିଲା ଗୋଟାଏ ମାଇପି ଲୋକ। ରତନା ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଗଲା। ଭାବିଲା ଈଶ୍ୱର ମା ଆଇଛନ୍ତି, ଏଥର ତାକୁ ଘରକୁ ନେବ। ମାଇପି ଲୋକଟି ସିଧା ପାଲିଙ୍କି କତିକି ଆସିଲା, କହିଲା, "ଝିଅଲୋ କାହିଁ ଅଇଲୁ ? ରତନର ମହାରାଗ ହେଲା। କହିଲା କିଛି ଜାଣି-ନାହିଁ ଯେମିତ, କହିଲା କାହିଁ ଅଇଲୁ, ନଙ୍କାରୁ ଆଇଲି।" ତା' କଥା ଶୁଣି ସେତ ମାର ମୁଷ୍କିଲ୍। କହିଲା କଥାପଦକୁ କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼-ଉଚୁଡରେ ନପଶୁଣୁ ଗୁଜ ବାଜିଲାଣି। ଏ ପୁଣି କ ଘର କରିବ, ତା ପାଟିରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମାଇକିନା ଭିତରୁ ବାହାରିପଡ଼ି କହିଲା, ହଇଲୋ ଧଡ଼ିଆବୋହୂ କାହାସାଙ୍ଗେ ନଢୁଚୁ ? ଧଡ଼ିଆବୋହୂ ସେତେବେଳକୁ ଅଗ୍ନିମୂର୍ତ୍ତି ! ସେ ତାକୁବି ଶୋଧିଦେଲା। ରତନା ପାଲିଙ୍କି ଭିତରୁ ବାହାରିପଡ଼ି କହିଲା, ଦେଖିଲୁ ମାଉସୀ, ତୁଚ୍ଛେଇ-ଟାକୁ ମୋ' ସାଙ୍ଗେ ନଦେଇଚ। ମୁଁ ଭଲ ତାକୁ କିଛି କହିଥାନ୍ତି। ମୁଁ ପଚାରିଲି ତୁ ଈଶ୍ୱର ମାଁ କି ?" ଆଉଜଣ ଥାଇ କହିଲା, "ମୁଁ ଈଶ୍ୱର ମା। ତୁ ଫଙ୍କାସ ବୋହୂକଲୋ ! ଆ'ଆ' ଘରଭିତରକୁ ଆ', ମତେ ଫଙ୍କାସ କୋଉକାଳୁ କହିଲଣିଟି। ଏ ନଆଁନଗା ମନକୁ କଣ କହିବଟି। ଠୋକାଠା ଏଇକ୍ଷିଣି ବଜାରରୁ ଆସିବ। ଆଉ ତୁ ବାହାରେ ବଇଚୁ। ହଇଲୋ ତୋ' ପାଟିରେ କଣ ବେଙ୍ଗ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା। ମତେ ଡାକଟାଏ ଦେଲୁନାହିଁ। ଆ' ଆ'।"

ରତନା ଆଶ୍ରାପାଇ ବଡ଼ ଖୁସିରେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା। ଦେଖିଲା, ଖଟ ପଡ଼ିଛି, ମେଜ ଥୁଆ ହୋଇଚି, ଚଉକି ସଜା ହୋଇଚି,

Digitized by srujanika@gmail.com

କାନ୍ଥରେ ମାଛ ଅଇନା ଆଉ ଚଣ୍ଡ । ଖଟରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ସାଆନ୍ତେ । ଟୋକାଟିଏ ଗୋଡ଼ ଘଷୁଚି । ଈଶର ମା ଘରକୁ ପଶିଯିବ କଣ ତା’ ମୁଣ୍ଡ ବାଜି କାଚର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅଇନା ଧୁମ୍‌କିନା ତଳେପଡ଼ି ଚୂନ୍‌ଭୂନ୍ । ସାଆନ୍ତଙ୍କର ତ ନିଦ ଲାଗିଆସୁଥିଲା ଏ ଶବଦରେ ଉଠି-ପଡ଼ି ଆଗ ଦ’ଗୁମୁଡ଼ା ଦେଲେ ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକାକୁ, ସେଠୁ ଦ’ ଦ’ ବେତ ଦେଲେ ଏ ତିନିଜଣଙ୍କୁ । ହଠାତ୍ ଘରେ ପଶି ଅକାରଣେ ମାଡ଼ଖାଇ ରତନାର ରାଗରେ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି କହିଲା, “ଏଇଠା କାହିଁକି ମତେ ମାରୁଛ ଲୋ ! ଈଶର ମା ଆରଶୀ ଭାଙ୍ଗିଲା, ମୁଁ ଖାଇଲି ମାଡ଼ ।” ସାଆନ୍ତେ ଖୁବ୍ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, ବେଶି ବକ୍‌ବକ୍ କରନା । ଏଠି ରୁକ୍ମଣୀ ଯେମିତି ସାଆନ୍ତାଣୀ ସେମିତି, ଦୋଷକଲେ ମାଡ଼, ସାଆନ୍ତାଣୀ ହୋଇଛି ବୋଲି କଣ ମୁଣ୍ଡ କିଣିଛି ? ଉଠ ଯାଇ ଭଙ୍ଗା କାଚତକ ଗୋଟେଇ ସଫା କର । ରତନା ଆଖିପୋଛିଯାଇ କାଚତକ ଗୋଟେଇ ସଫାକଲା ।

ବାବୁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଭଣ୍ଡାରୀ ଟୋକାଟାବି ଆସି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଗଲା । “କାଚ ଗୋଟଉ ?” କହିଲା, ଦେଖିଲୁ ମାଁ ସାଆନ୍ତାଣି, ସାଆନ୍ତେ ଆମର ଖୁବ ଚଡ଼ିଲା ମଣିଷ । ଯେମିତି ନଙ୍କାମରଚନ୍ତି ତ ! ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୁଝି ଚଳିବ । ତେବେ ନୂଆ ଲୋକ ବୋଲି କହି ରଖିଲି । ରତନା ସୁଯୋଗ ପାଇ ପଚାରିଲା, ହଇରେ ତୋ ନା କଣ ? ଟୋକା କହିଲା ମୋ’ନା ଦାମା । ମୁଁ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଘସେ, ପଙ୍ଖା ଟାଣେ, ବୋଲ ହାକ କରେ । “ରତନା କହିଲା, ଆଉ ଫଂକସ କଣ କରେ ? ଦାମା କହିଲା, କାଏ ରତନା କହିଲା ଏଠି ଫସ ସେ ଥାଏ ।” ଦାମା କହିଲା ଏଠି ତ ଫଂକସ ବୋଲି କେହି ନାହିଁ । ରତନାକୁ ତ ଖୁବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ସେତେ ବେଳକୁ ଈଶର ମାଁ ଆସି ଡାକିଲା, ଆଲୋ ବୋହୂ ଗାଧେଇବୁ । ରତନା ଉଠିକରି ଚାଲା-

Digitized by srujanika@gmail.com

ଈଶ୍ୱର ମାଁ ତାକୁ ନେଇ ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ବସିଲା । ମୁଣ୍ଡା ଏ, ସାବନ, ଗିନାଏ ବାସନା ତେଲ ଧରି ବସି ଥାଏ । ଅଇନା ପାନିଆ ସବୁ ଆଣିଥାଏ ।

ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଘର ନିର୍ଜନ, ଚାରିଆଡେ ପାଚେରି ବନ୍ଧା । ପକ୍କା ବେଢା, ତୁଳସିଚଉରା, ବାଡଟା ଖୁବ ସୁନ୍ଦର, ଫୁଲଗଛ ମାଳ-ମାଳ, ନଡିଆଗଛ, ଆମ୍ବଗଛ କଦଳୀଗଛ ପଣସଗଛ ମାନ । ରତ୍ନା ଏ ସବୁ ଦେଖି ତା' ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଗଲା । ସେ ଘଡିଏ ସବୁଆଡେ ଚାହିଁଲା ।

ଈଶ୍ୱର ମା ଟିକେ କଡ଼ାସ୍ୱରରେ କହିଲା, କଣ ବଲବଲ କରି ଅନାଉଚୁ ଘର ବାରି କଣ କେବେ ଦେଖିନୁଁ । ତୋର ସାଆନ୍ତର ଘ । ଏଠି ରାଣୀ ହୋଇ ରହିବୁ । ଭଲ ଗୁଣକଲେ କପୁର ଚୂରିବୁ । ଆମେ ତ ଶୁକରବାକର ଲୋକ । "ରତ୍ନା ଟାଣି-ହୋଇ କହିଲା, "ମୋର କଣ ମନ୍ଦଗୁଣ ଦେଖିଲୁକ ? ଈଶ୍ୱର ମା କହିଲା, ସାଆନ୍ତେ କହୁଥିଲେ, ତୁ କୁଆଡେ ପକ୍କା କଳହଆଖୋର-ଣୀଟା ।" ଆପଣା ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ରତ୍ନା ଖପା ହୋଇ କହିଲା, "ମୁଁ ପକ୍କା କଳହୁଆଖୋରଣୀ ଆଉ ତୋ' 'ସାଆନ୍ତଟା ଖୁବ ଭଲ । ସେଇଟା କଅଁ ମୋ' ସାଙ୍ଗେ ନାଗିଚ ମତେ ସଖାଳୁ ଦ' ପାହାର ବାଡ଼େଇଲାଣି । ହଉଲେ ତେମେସବୁ ଏଠି କେମିତ ଚଳ ? ଈଶ୍ୱର ମା ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ କହିଲା "ମାଡ଼ ଗାଳି ଖାଇ ଚଳୁ । ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା । ସାଆନ୍ତେ ଖୁବ ପ୍ରତାପୀ; ଏବେ ତମ ହାତରେ ଆମ ଚୁଟି । ମାଇଲେ ଧଇଲେ ଯିବୁଁ ଆଉ କୁଆଡ଼କ ? ଜମି ଧଇରୁ ।" ସ୍ତ୍ରୀ କହି ଟାଣିନେଇ ରତ୍ନାକ ତଳେ ବସେଇଲା । ପିଠିର ଖଡ଼ୁତକ ତାର ବଡ଼ ହୁଗୁଳା ତଆର ହୋଇଥାଏ । ହାତରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶୁଣି ରତନା ଆଖିରୁ ଟପ ଟପ ଲୁହ ଗଡ଼ିଗଲା । ଘଣ୍ଟା'କ ଆଗର ଗହଣା ପିନ୍ଧି ହୋଇ ସୁଖ, ଶୂନ୍ୟରେ ମିଶିଗଲା । ଆଉ ତାର ଭାବ-ନାର ବେଳ ନଥିଲା । ବଡ଼ ବଡ଼ କଞ୍ଚନ ଥାଳରେ କ ଜାଣି 'ଙ ଲୋକର ବାନ୍ଧିବା ଦରବ ଧନ ଗୁଡ଼ିଠା ପୁଝାରୀ ଆସି ହାଜର । ରତନାଙ୍କ ହୁକୁମ ହେଉଛି ବାନ୍ଧିବବୋଲି । ତା' ଛାତି ଥର ଥର । ସେ କ ବାନ୍ଧା ଜାଣେ ? ଯା' ହଉ ବାନ୍ଧା ଘରକୁ ଗଲା । ଜିନିଷ-ପତ୍ର ଥୋଇଦେଇ ପୁଝାରୀ ବାହାରିଗଲେ । ରତନା ଚୁଲିକର ଚୁଲ୍ଲି ଜାଳେଇଲା ଭାତ ଫୁଟେଇଲା । ସାଗଟା ଖରଡ଼ିଲା, ଡାଲିଟା କଲା । ବଡ ମାଛକୁ ବେସର କରଦେଲା । ଆଉ ତ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ପୁଣି ଭାତବନ୍ଧ ସନ୍ତୁଳାଠା କଲା । ଆଉ ସବୁ ଜିନିଷ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେକ ଜାଣେ ଖିରମୋହନଭୋଗ, ଆଉ କଲିଆ କୁରୁମା !

ସାତ ନଅଠାକୁ ବାବୁ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲେ । ରତନାଙ୍କ କହିଲେ; ଭାତ ବାଢ଼ । ତା' ହାଲକ ଶୁଖିଗଲା । ଏଡ଼େବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ କେମିତି ଭାତବଢ଼ କଣ କରିବ । କେହି ସାହାଯ୍ୟ କଲେନାହିଁ । କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ ଥାଳିରେ ଥାଳିଆରେ ଭାତ ତିଅଣ ପରଶିଲା । ସାଆନ୍ତେ ଖାଇ ବସିଲେ । କହିଲେ ଭାରି ସୁଆଦ ହୋଇଚି । ରତନା ମନ କୁଣ୍ଢେ । ଡାକିଲେ, "ଆସ ଖାଇବ" । ରତନାଙ୍କ ଭାରି ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ଚୂନହୋଇ ରହିଲା । ସାଆନ୍ତେ ପୁଣି ଡାକିଲେ, ନଶୁଣିଲାରୁ ରାଗ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଥାଳି,ଥାଳିଆ, ଗିଲାସ, ବାସନ, ଭାତ ତରକାରୀ ସବୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । କହିଲେ, କଣ ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ ।" ସାଆନ୍ତର କାଣ୍ଡ ଦେଖି ରତନାର ଛାତିରୁ ଅଧେ ରକ୍ତ ଶୁଖିଗଲା । ସେହିକ୍ଷଣି ଇଶ୍ୱରମିଙ୍କୁ ଡକରା ହେଲା । ସାଆନ୍ତ ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ କହିଲେ, ଏ ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ କରୁଛି, ଏହାକୁ ପଖାଳ-ଭାତ ପଡ଼ାଶାଗ ଏହିକ୍ଷଣି ଆଣିଦିଅ ।" ସେହିକ୍ଷଣି ପଖାଳଭାତ ପିତା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶାଗ ଖରଡ଼ା ଆସିଲା । ସାଆନ୍ତ କହିଲେ,"ବସ୍ ଖାଇବାକୁ ।" ରତନା ଉତ୍ସୃତରେ ଖାଇ ବସିଲା । ସାଆନ୍ତ କଟରଇ କଟେଇ ଖତ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ଅନେଇଁ ଥା'ନ୍ତି । ପୁଣି ରାଗରେ କହିଲେ "ହଇଲୋ ଈଶରା ମାଂ ହାଣ୍ଡିଏ ଗୋରୁ ତୋରାଣୀ ବାଢି ଦେଇଛୁ । ଏତେ ଖାଇବ ସେ ! କଡ଼ ଫୋପାଡ୍, ସେହିକ୍ଷଣି ଈଶ୍ୱରା ମାଁ ସବୁ ଅଜାଡ଼ିଦେଲା, ରହିଲା ଖାଲି ଶାମୁକାଏ ତୋରାଣୀ । ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ, ଏଇ ତୋରାଣୀ, ଆଉ ପିତାଶାଗ, ମୋ' କଥା ଅମାନିଆ କଲେ ଏଇ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ । ରତନା ଲୁହ ଚୋବୁଥାଏ ଖାଉଥାଏ, ତା' କଇଁକଇଁ ସ୍ୱର ଶୁଣି ସାଆନ୍ତେ ଝଟ ତା ପିଠିରେ ବେତଟିଏ ବଜେଇଲେ । କହିଲେ "କାନ୍ଦିଲେ ଏ ଶାସ୍ତି । ରତନା ତୁନିହୋଇ ସେତକ ଖାଇଲା ।

ଖାଇ ଉଠିଲାମାତ୍ରେ ସାଆନ୍ତେ ଗଲେ ଆଁର ପିଣ୍ଡାକୁ; ସେଠି ଚଟେଇ ସତରଞ୍ଜି ପଡ଼ିଲା । ହାରମୋନିଅମ୍ ସିତାର ଥୁଆଗଲା । ବାବୁ ବସିଲେ ବାଜା ବଜେଇ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇଲେ । ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର ମଧୁର ରତନା ଶୁଣୁଥାଏ । ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ, "ଆସ ବାଜା ବଜେଇବ ।" ଆଉ ସେ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ କଟକି ଗଲା । ବାବୁ ତାକୁ ବାଜା ଶିଖେଇ ବସିଲେ । ସେ ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ହୁଁ ହାଁ ମାରୁଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ଗଲା, ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ଚାଲ ଶୋଇବା । ଖରାଦିନ, ବଡ଼ ଗରମ, ପିଣ୍ଡାରେ ବିଛଣା ହେଲା । ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦର ବିଛଣା, ଗଦି, ତୋଷକ, ଲେପ, ତକିଆ, ପୁଣି ମଲ୍ଲି-ଫୁଲ ମାଳ । ସାଆନ୍ତେ ଶୋଇଲେ । ଦଣ୍ଡେ ଯାଇନାହିଁ ସାପ ମାଇଲାପରି ଉଠିଲେ । ବିଛଣା ବଡ଼ କାଟିଲା । କଥା କଣ, ରାମା ବେହେରା, ଦାମା ବାରିକ ଦଉଡ଼ି ଆଇଲେ । ବାବୁ ସବୁ ବିଛଣା ଅଗଣାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । କଥା କଣ, ଖୋଜଖୋଜ ସାତ ପରସ୍ତ ଗଦିତଳେ ଗୋଟାଏ ଖଡ଼ିକା । ଏଇଟା କାଟୁଥିଲା । ବାବୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖଡ଼କାଠି ପାଇ ସେହ୍ନଷଣୀ ସମା ବେଢ଼େହେରକୁ ଢ଼'ଢଧା ଦାମା ବାରିକକୁ ଢ଼'ଚଠକଣା ବଟେଇଲେ । କହିଲେ, ଆଣ ଖଜୁରପଟି । ତାଙ୍କ କଥାମତେ ଗୋଟିଏ ସାତିଛୁଣ୍ଡା ଖଜୁରିପଛି ଆସି ପଡ଼ିଲା । ପିଢା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେଇ ସାଆନ୍ତେ ଶୋଇଲେ । ରତନକୁ ଡାକିଲେ ଗୋଡ ଦସି. । ତାଙ୍କ କାଣ୍ଡଦେଖି ରତନାର ପିଳେହି ପାଣି । କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗଲା ଗୋଡ଼ ଚିପିଲା ।

ମୁଠାଏ ଦ'ମୁଠା ନ ଦଉଣୁ ସାଆନ୍ତେ ଏମିତି ଗୋଇଠାଟିଏ ଦେଲେ ଯେ ଗ୍ରୁଟିହୋଇ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ପଡ଼ିଲା "ଆଲୋ ବୋପାଲୋ" ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସତେ ଯେମିତି କିଛି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି. ସାଆନ୍ତେ ଧଡ଼ପଡ଼ ଉଠିଯାଇ କଅଁଳେଇ କହିଲେ, "ଆହା କାଟିଲା କଅ ! ହଉ ଆସ ଦସା ଥା'ଉ, ଶୋଇ ପଡ ରାତି ବାରଟା ହେଲାଣି । ଭିତ୍ତରେ ଭିତ୍ତରେ ରତନା ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ଶୋଇଥାଏ । ତା' ଆଖିକି ନିଦ ନାହିଁ । ସାତପାଞ୍ଚ ଭାବୁଥାଏ । ମାଁ କଥା ମନେ ପକେଇ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଲୋକାଖିଇର ଛଳକଥା ଟିକ୍ରା ତା'ବୁକୁ ଫାଟିପଡୁଥାଏ । ଏ କଣ ହେଲା, କୁଆଡେ ଥିଲା, କୁଆଡକି ଆଇଲା ; ଫଙ୍କାରେ କିଏ, ଏ ସାଆନ୍ତେ କିଏ, ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଏତେ ରଙ୍ଗ କଅଁ କରୁଛନ୍ତି କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ଉଠିବସି ଫୁଉଁ ଫୁଉଁ ହୋଇ ଅନେକବେଳ କାନ୍ଦିଲା । ତା'ଫୁଉଁ ଫୁଉଁରେ ସାଆନ୍ତର ନିଦଭାଙ୍ଗିଲା । ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ କଣ ରାତି ଟୋକାକ ଶୁଆଇ ଦବନାହିଁ କହ ! କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛ ?" ଏଥର ରତନା ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ଆହୁରି ବଡ ପାଟି କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସାଆନ୍ତ ତାର କତିକି ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, "କଅଣ କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛ ମତେ କୁହ । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀକି ନ କହିବ ତ ଆଉ ଦୁଃଖ କଥା କହିବ କାହାକୁ ?" ସାଆନ୍ତ କଥାରେ ରତନାର ଗୋଡ଼ରୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଜଳି ଉଠିଲା । ଖାଲି ମଲେ ମରିବ ପଦେ କହିବ । ଝଟ ଉଠିଯାଇ କହିଲା, "ମଲାମୋର ତେବେତ କୋଉଦିନ ବାହା ହେଲି ? ଫକୀର ମଲାନାହିଁ ମଢ଼ ଆଣି ଏଠି ଏତେ ରଙ୍ଗ କରା-ଉଚ୍ଛି, ଲୋକ ମଲାନାହିଁ ମଢ଼ ପୂରେଇ ଏଠି ନାଟ ଦେଖୁଚ ।" ଏହା କହି ଦୁମ୍‌କନା ତଳେ କଚୁଡ଼ି ହେଇପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇଲା । ସାଆନ୍ତେ ମହା ବ୍ୟସ୍ତହେଇ ତାକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ସେଠୁ ଉଠେଇଲେ ଅନେକ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ତୁନିକଲେ । ହେଲେ ରତ୍ନା ମୋଟେ ତୁନି ହେଉ ନଥାଏ । ଖାଲି କାନ୍ଦୁଥାଏ କହୁଥାଏ ଏ ଜୀବନ ଆଉ ରଖିବ ନାହିଁ । କାଲି ସକାଳେ ପୋଖରୀକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବ । ଅର୍ଥିତ ଜୀବନ ଏତେ ହୀନସ୍ତା ହେଲା । ଜଣେ ବାହା ହେଲା, ଆଉଜଣେ କହିଲା ସ୍ୱାମୀ ! ମୁଁ ମୂଲିଆ ମୁଣ୍ଡର ଝିଅ ବୋଲି କଣ ମୋର ଇଜତ ମହତ ନାହିଁ । ନିମ ଘରେ ବାରପାଇଟି କରିବ ବୋଲି କଣ ମୋ ମାନ ମହତ ଗଲା । ମୁ ପଟେଛ ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଦେବ ।"

ଆଉ ବେଶି ବଢ଼ିବାର ନୁହେଁ ଦେଖି ସାଆନ୍ତେ ଆପେ ଆସି କଡ଼ରେ ବସିଲେ । ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ କହିଲେ, "ଆରେ ଶୁଣ, ମହାପୁରୁ ସାକ୍ଷୀ. ଦଅଁ ଦେବତା ସାକ୍ଷୀ ମୁଁ ତୁମକୁ ବାହାହେଇଚ ଫକୀର କେହି ନୁହେଁ । ମିଛରେ ମିଛରେ ସେତକ ଭେଳକ ହୋଇଥିଲା । ତୁମେ କଳିଆଖୋରଣୀ ବୋଲି ତୁମକୁ ଏ ଦଣ୍ଡ ।"

ରତ୍ନା ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ହେଲାରୁ ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ଥିର-ହେଇଁ ଶୁଣ ! ମୁଁ ଆଗରୁ ଲୋକାକଡ଼ରୁ ଶୁଣିଥିଲି ତୁମେ ଖର ଖୋରଣୀ, ଖର ସାହାସୀ । ତେବେ ମନେଥିବ ତମର, ମୁଁ ଯାଇଥିଲି ତମଗାଁକୁ ମାଛମାରି, ସେ ଆଜିକି ପାଞ୍ଚ ବରଷ କଥା । ସେଦିନ ତୁମର ଯୋଉ ସାହାସ ଦେଖିଲି, 'ମୋ'ମନ ମାନିଗଲା । ମୁ ସାହା-

Digitized by srujanika@gmail.com

ସକୁ ଘର ସୁଖପାଏ । ହେଲେ ତମ ଖୋରଣୀପଣଟା ଛଡ଼େଇବା ସକାଶେ ଏତକ ଉଆଣକର ବାହାହେଲି । ଏଥର ମନ ମାନିଲା !'

"ରତମା ଏତକ ଶୁଣି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସାଆନ୍ତେ ଆଦରରେ ପାଖରେ ବସେଇ କହିଲେ ଏଥର ତୁ ରତମା ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ହେଲି, ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ଦେଈ ମଙ୍ଗଳ ଚଣ୍ଡୀ ।" ରତମା ମୁହଁରେ ଆଉ କଥା ନାହିଁ ।

ଛ କଥା ।

ଆରଦିନ ଦିନ ୯ ଘଡ଼ି ହେଇଚି, ସାଆନ୍ତେ କଚିରିଠାଇଁ ଅଛନ୍ତି, ରତମା ବଇଚି ମଝିଘରେ, ଈଶର ମାଁ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ତା' ଗୋଡ଼ରେ ଅଳତା ଦଉଚି, ଆଇଲା ଫକୀର ବାମ୍ଭା ! ତା' ହାତରେ ପଥର ଠୁଙ୍କାଟି ।

ଫକୀରକୁ ଅନେଇଦେଇ ରତମାର ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଥରିଗଲା । ଏଇନାଁ ସାଆନ୍ତ କହିଥିଲେ ଫକୀର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ, ଏ ପୁଣି ଜାଅନ୍ତା ଫକୀର କାହୁଁ ଅଇଲା ? ତେବେ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ମିଛ କହିଲେ ? ଏ କଣ ମାୟାପୁର ?" ଫକୀର ଘଡ଼ିଏଖଣ୍ଡେ ରତମାକୁ ଅନେଇ କହିଲା, "ମଲୁନୁ ପୋଡ଼ା ମୁହିଁ, ମୁଁ ଏ ବଜାର ସେ ବଜାର, ଏ ଗାଁ ସେ ଗାଁ, ଏ ବିଲ ସେ ବିଲ ତେତେ ଖୋଜିଲିଣି, ଆସି ତୁ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଉଆସରେ ପଶିଲୁଣି ! କହନ୍ତିନେଇଁ କଥାରେ କାହା କପାଳରେ ଖିରଖିରଷା କାହା କପାଳରେ ନଡ଼ୁ, ଆରେ ଏ ପୋଡ଼ା ଫକୀର କପାଳରେ ଖାଉଥା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖଣ୍ଡା ଗ୍ଲେବେଇ ଗ୍ଲେବେଇ ମରୁ !" ତୁ ଏଠି ନଅ ଭୁଅଣ, ତେର ଭଜା, ପନ୍ଦର ପିଠା, ଦଶ ଗଇଁଠା ଖାଇ ମଉଜ କରୁଚୁ, ଆଉ ଫକୀର୍ ଓଲୁ ତେତେ ମାଜଣା ମଙ୍ଗଳପୁର ବୋଲି ଖୋଜି ଅଇ-ଲଣି । ଗ୍ଲଲ ଘରକୁ ଯିବୁ । ଶାଶୁ ଅନେଇଥିବ, ଶଶୁର ଅନେଇ-ଥିବ, ଅନେଇଥିବ ମାଧିଆ. ମାଧିଆ ବୋପା ତ ଘରେ ବଇଚି, ମାଧିଆ ମାଁକୁ ନେଲ କଲେ ଗଧିଆ ! "ଗ୍ଲଲ୍ ଗ୍ଲଲ୍, ଆଲେ ଉଠୁନୁ ?" ଏହା କହି ତା' ବାହାଧରି ଝିଙ୍କି ପକେଇଲା । ରତନୀ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଇଁ ଉଠି ଠିଆ ହେଇ ଆଗେ ତାଜୁ ଗୋଡ଼ଠୁଁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ଅନେଇଲା । ଇଲେ ସେଇ ବାମ୍ନା ତ । ସାଆନ୍ତ କଥା ମନେକରି ତାର କଲିଜା ଦୁହିଁ ହେଇଗଲା । ସେ କଣ କରିବ କିଛି ବୁଝି ନପାରି କାଠପରି ଛିଡା ହେଇ ରହିଲା । ଈଶରୀ ମା କହିଲା, "ଇଲୋ ଯାଆଲୋ, ଡାକୁଚ ! ଶାଶୁ ଶଶୁର ଅନେଇ-ଥିବେ, ପଞ୍ଚ ଯାଇଛନ୍ତି ପଡିଥିବ । ଆପଣା ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଏତେ ହାତଧରା ଗୋଡ଼ଧରା !" ଏଥର ରତନୀର ପାଟି ଫିଟିଲା । ଈଶରୀ ମାଁକୁ ବନ୍ଦେ ଗୋଧି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ କାନ୍ଦି ବସିଲା । ସେତେ-ବେଳକୁ ସାଆନ୍ତ ଆସି ହଜର । ସାଆନ୍ତକୁ ଦେଖି ସରମରେ ରତନୀ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲାଣି । ଧାଙ୍କ କନିଆ ଗୋଳ ଦେଖି ସାଆନ୍ତ କହିଲେ, "କିଅ ଫକୀରଚରଣ, ଆମ ହଆସ ଭିତରେ ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ କିଆଁ ଲଗେଇଚ ?" ସାଆନ୍ତ କଥା ଶୁଣି ଫକୀର ଟିକେ କାନ୍ଦି ପକେଇଲା, ଟିକେ ନୁହ ପୋଛି ପକେ-ଇଲା କହିଲା ସାଆନ୍ତେ ହଜୁର ନଖାପ କର । 'ପଅରଦିନ ରାତରେ ବହା ହେଲ କାଲି ସଖାଳେ ଗାଁକୁ ଅଇଲି, କନିଆକୁ ଈଶରୀମାଁ ଜଡରେ ଥୁଇ, ଗଲି ବଜାରକୁ, ଏଣେ କନିଆଟି ତମ ଘର ପିଠା ସୁଆଦ ପାଇ ଆମ ଗରିବଗୁରୁବା, ମୂଳିଆ ମୁଣ୍ଡର

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଖାଳ ଭାତ ପିଠା ଶୁଖୁଆ ମଣୋମାନରେ ଆଉ ରଜ ନୁହନ୍ତି । ଆଉ ଠା'ରୁ ଉଠୁନାହାନ୍ତି । ଏ ଈଶର ମାଁ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ତାକୁ ଭଲା ସୁଆଦ ଚଟଖାଇଲା ! କହିଲା ତୋ ସାଆନ୍ତ ଘର ଖିର ଖିରଷା ଥେଥେ ବଡ଼, ଆମ ହଳିଆ ମୁଳିଆଙ୍କ ପେଜ ତୋରାଣୀ ଆମକୁ ବଡ଼ । କହିଲୋ ଜାତି ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁକି ? ରଖି ଦେଇଥା ସୁଆଗ ତୋ' ସାଆନ୍ତ ଘରେ । "ଈଶର ମାଁ କି ଗୁଡ଼ଖା-ଖାଇ ନୁହେଁ ।" ସେ କହିଲା, "ଆରେ ନିଆଁ ଲଗା, ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ା ସାଆନ୍ତ ବୋହୂକୁ କୁଆଡ଼େ ନବାକୁ ବସିଛୁ? ହାଣି ଦେଇଛି ଥେଥେ ?" ହଣା ନାଁରେ ବାମ୍ଫା ଚଢ଼ିଗଲା । ଛାନ୍ଦ ପକାଇ କହିଲା, "ଆଲୋ ଈଶରମାଁଲୋ, ହାଣ୍ଡିଆଁ ଲୋ, ଦାନ୍ତରେ କୁଟା ହଉଚି, ଗୋଡ଼ ଧରୁଚି, ହାତ ଧରୁଚି, ହାଣ୍ଡିଆଁ ଲୋ, ଖର ଘସଣିଆ ଟୋଲା ! ମୁ ପର ମୋ' ବୋପା ମାଁର ଏକଇର ବଳା ବଶିକେଶନ ! ନେ ନେ ମିଠେଇ ମଧୁର ଖା !" ମୃତ୍ୟୁ କହି ମିଠେଇ ପୁଞ୍ଜାଟା ଈଶର ମା ଉପରକୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା । ଈଶର ମା ତାକୁ ଦି' ଚଟକଣା ବସେଇ ଦେଲା ।" ନାମ୍ଫା ପୁଣି କାନ୍ଦପକେଇ ସାଆନ୍ତ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କହିଲା ଦେଖିଲେ ସାଆନ୍ତ ଈଶର ମା ଗୁଣ ! କହନ୍ତି ନେଇଁ ଜାତି ଭଣ୍ଡା'ରୁଣୀ, କହୁରୁଣୀରେ ଖୋଜେ ଦାନ୍ତ ! ତାକୁ କି ବିଶ୍ୱାସ ! ଏବେ ନିଶାପ କର ! ଭଲରେ ଭଲରେ ଆମକୁ ବିଦା' ଦିଅ ।

"ବିଦା ନବୁକିରେ !" ଏହା କହି ଦାମା ବାହାର ପଟୁଉ ଆସି ଫଙ୍କାର ପିଠିରେ ଦି' ବିଧା କସିଦେଲା । ଯେମିତି ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଲୋକେ ଛଟପଟ ହୁଅନ୍ତି, ଫଙ୍କାର ଠିକ୍ ସେଇପରି ହେଇ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, "ଇଲୋ ମଲି ଲୋ, ମଲି ଲୋ, ମୋ' ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା, ମୋ' ଜୀବ ଗୁଡ଼ିଗଲା" ଏହା କହି ମୋହ ଗଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ରତ୍ନାର ଆଉ ସହ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ଈଶର ମାଁକୁ କହିଲା, "ମଲା ଲୋକଟାର ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲାଣି, ମୁହଁରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ଦେ ! ଇଲେ ଏ ଜଣ ହାଡ଼ଚମ ସବୁ ।" ସାଆନ୍ତେ ଦାମାକୁ କହିଲେ, ଅ.ଣରେ ଦ ମା ପାଣି ଛାଟେ । ଦାମା ଗରାଏ ପାଣି ଆଣି ରତ୍ନା ଗୋଡ଼ କଡ଼ରେ ଧୁମକନା କରି ଦେଲା । ଈଶର ମାଁ ଥିଲା ଥିଲା ପାଣି ଗରାକ ଉଠେଇ ଫକୀର ମୁଣ୍ଡରେ ଓଜାଡ଼ି ଦେଲା ।" ଆରେ ସାଇଲେ ସାଇଲେ କହି ଫକୀର ଉଠି ପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡଟା ଏତେ ଯୋରରେ ଝାଡ଼ି ଦେଲା ଯେ ପରଚୂଳଟା ତା' ମୁଣ୍ଡରୁ ଖସି ହାତେ ଦୂରରେ ପଡ଼ିଲା । ସାଆନ୍ତେ ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ହସି କହିଲେ, "ଏଥର ଧରା ପଡ଼ିଲୁ ଗୁରୁଚରଣ !" ଗୁରୁଚରଣ ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କହିଲା, ଆଉ ଏ ଈଶର ମାଁଟା ମୋ' ଚୂଟି ଝିଙ୍କି ଦେଲା ।

ରତ୍ନା ତା' କାଣ୍ଡ ଦେଖି ହସିବ କି କାନ୍ଦିବ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେଠୁ ସାଆନ୍ତ, ଗୁରୁଚରଣ, ଦାମା ବାରକହରକା ଗଲେ ପୋଖରୀକ ଗାଧୋଇଂ !

ଟେଁ ବଁଧା କୁକୁଁ କଁ ଟେଁ—ଏଁ--ଏଁ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଡାକି ଡାକି ଦୁଆରକୁ ଆଇଲା ଗୋଟିଏ ନାହାକ । ଈଶର ମାଁ ଯାଇ ତାକୁ ଭିତର ଅଗଣାକୁ ଡାକିଆଣିଲା । କହିଲା, "ନାହାକେ ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିକଇଲ ? ନାହାକ କାଶି ଘଣ୍ଟାଏ କଲା । ରତ୍ନା ଅନେଇଲା, ଦେଖିଲା ଅଗଣାରେ ଛଅଫୁଟ ଗୋଟାଏ ସତୁରି ବରଷର ବୁଢ଼ା ମଣିଷଟି, ତା' ବାଳ ଝୋଟପରି, ତା' ନାକ ଅଗକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପ୍ରଚକ୍ଷୁ । କାଖରେ ବଡ଼ାଏ ତାଳପତ୍ର, ଫଟା ପଞ୍ଜି ଗଣ୍ଡାଏ । ତା' ରୂପ ଭେକ ଠିକ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ପାତମ.କଂଢ଼ଘର । ବୁଢ଼ା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖାଲି ଥରୁଚ, କାସୁଚ, ଛୁଙ୍କୁଚ, ହାଇ ମାରୁଚ, ଥରେ ଥରେ ଗଳାଖଙ୍କାରୁଚ । ତା' ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ରତନୀକ ସ୍ୱର ଚଡ଼ି ମାଡ଼ିଲା । ସେ କହିଲା, "ଈଶ୍ୱର ମାଁ ଏଇ ଥୁରୁଥୁରୁଆ ନାହାକଟାକୁ କାହିଁ ଡାକି ଆଣିଲୁ ?" ଗୁହାଳ ଦେ ସେ ଯାଉ ।" ରତନୀ କଥା ନାହାକ କାନରେ ପଇଲା ଖିଣ ସେ ଉଠି ପଡ଼ି କହିଲା, "କିଲୋ ପଦ୍ମଆଁ ନାତୁଣୀ, ବଦଆଁ ଝିଅ ! ତୋହରି ଏତେଡ଼େ ଗୁମର । ବାହାଁ ସାହାଁ ହେଲୁ । ଜାତକ ସୁଜେଇଥିଲି, ଖଡ଼ି ପକେଇଥିଲି, ଆମି ସିଦ୍ଧା ଗଣ୍ଡାକ ମାଁରବୁଝିଲୋ ? ଆଁଶୁଣ, ଷରୁଁଚୂଡ଼ା, ଦୋପାଁଖି ଉଗୁଡ଼ା, ନଡ଼ଆଁ ପଞ୍ଝିପୁଞ୍ଜା, ମଜକୁ ବୁଝୁଁ; ଆଁରେ ବୋଇଲା କନା— କନିଆଁ ରତନା ନିଅରୁଣ୍ଡୀ, କଳିହୁଡ଼ି ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ— ବରନା କୁଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଉଡୁରୁ, ଗୁଡ଼ି ଥିରୁଁ, ହେଉଁ ହବ୍ଗୁ ଗ ।" ବଢେଇ ଦେଖିଲେ ବେଲିଇ ଦଧ, ଝାଏଁ କୁଣ୍ଡାପିଠା କଳିମଷାଗ, ଡାଳୁଅଁ ଗୁଡ଼ଁଳ ଜେଳିଥା ଡାଲି, ପିଙ୍କେ ଛୁଣ୍ଡାକନ୍ଥା ସହସ୍ରେ-ଡାଳି ।"

ଗୀତ ଗାଇସାରି ନାହାକ ତସି ପାଞ୍ଜି ଫିଟେଇଲେ । ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଣିଲେ । "ମେଷ, ବୃରୁଷ, ମିଥୁନ, କିରକିଟ ସିଂହ, କନିଆଁ, ତୁଳା, ବୃରୁଁଛିକ, ଧନୁ, ମକର, କୁମ୍ଭ, ମୀନ । ଆରେ ବୋଇଲା କନ ବୃଶ୍ଚିକ କର୍କଟ ମୀନସ୍ୟ ବପ୍ର ୪, କନିଆଁ ନାଁ ରତନା ଏଁ— ମେଷ, ବୃରୁଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଡ଼ା, ସିଂହ, କନିଆଁ — କନ୍ୟା ରାଶି— ନକ୍ଷତ୍ରର ଏଁ ଅଶ୍ୱିନୀ ଦୁଇଆଁ, କୁରୁତ୍ତିକା, ରୋହିଣୀ, ମୃଗ-ଶିରା, ଆରେଦ୍ରା —ଏଁ ବୋଇଲାକନା କନ୍ୟା ରାଶି ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷେତ୍ର । ଫଳହେଲା — କନ୍ୟା ସୁଲକ୍ଷଣା ପୁନ୍ୟକନ୍ୟା, ଧନ ଧାନ୍ୟ, ପୁରୁନୀ, ଡାହାଣପାଏଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାଁ ପାଏଁ ହଟିଶିରୀ । ଗୁରସ୍ତି ମାସ, ପୁଅ କରୁଡ଼ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାହାକଙ୍କର ଗଣ୍ଡା ଶେଷ ହୋଇଗଲା ଖାଉଁ ନୁ, ଗୁରୁଚରଣ ଗାଧୋଇ ଆସିଲେ । ଗୁରୁଚରଣ ନାହାକ କତରେ ବସିଗଲା, କହିଲା, ଅବଧାନେ ମୋ' ରାଶି କହିବଟି । ନାହାକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଟେକ ତା' ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା କହିଲା, "ତମ ନାଁ କହ ।" ଗୁରୁଚରଣ କହିଲା "ମୋ' ନାଁଟି ଫକୀର, ମୋ' ଟୋପା ନାଁଟି ଭିକାରିଆ, ମୋ' ଜେଜେ ବୋପା ନାଁଟି ଭରତିଆ, ମୋ' ଅଣ ଜେଜେ ବାପା ନାଁଟି ଆରତିଆ, ମୋ' ପଣ ଜେଜେ ବାପ ନାଁଟି ସାରତିଆ । ସ୍ଥା କହି ଦଉଡ଼ିଯାଇ ନାହାକର ଚୁଟି ଟାଣି ଦେଲା । ସେଥି ପରଚୂଳା ଖସିପଡ଼ିଲା । ନାହାକ ଭିତରୁ ହିଁ ବାହାରିଗଲା ରତନା ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀ କ୍ଷେମା କର, ବାଳକ କଥାରେ ଦୋଷ ନଧର । ଆମେ ପିଲାଜାତ ଅଥ ଅବୁଝା, ଦୋଷ ଆମକୁ ଦେଇ ଉଖୁଡ଼ା ଚୂଡ଼ାଭଜା ।"

ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ହେଲା ଖାଲି ହସ । ହସି ହସି ସଭିଙ୍କର ପେଟ ପରାସ ହେଲା ।

ସଞ୍ଜବତୀ ଲାଗିଲା । ରତନା ବସି ପାନ ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା । ଗୁରୁଚରଣ ଆସି କହିଲା, ଆସ ଘରକୁ ଯିବ, "ଅନାଇଁ ଥିବେ ଶାଶୁ ଶଶୁର ।" ରତନା ଉଠିପଡ଼ି ଧାଇଁ ଯାଇ ମଝି ପିଠିରେ ଦୁମକନା ବିଧାଟିଏ ଦେଲା । ଗୁରୁଚରଣ ହସି ହସି ଦାଣ୍ଡକୁ ପଳାଇଗଲା । ସେଦିନଠୁ ଗୁରୁଚରଣ ଆଉ ହାର ତା' ସାଙ୍ଗେ ବଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଶିକ୍ଷାରେ ନଅରୁଣ୍ଡୀ ଖାଲି ବଦଳି ଗଲା । ଆମ ମଣିଷ ଆଉ ସେ ନୁହଁ । ଯେମିତି ସଭ୍ୟ, ସେମିତି ଭଲ । ତା' ଖୋରଣୀପଣ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ସାଆନ୍ତେ ତା' ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ମାଷ୍ଟ୍ରିଆଣୀ ଆଣିଲେ ଛମାସରେ ସେ ସବୁ ପଢ଼ି ପକେଇଲା । ତାର ଖାଲି ବୁଦ୍ଧି, ଯାହା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଧରୁଥାଏ ତ.' ଶିଖୁଥାଏ । ସାଆନ୍ତେ ଘର ପାଖରୁ ଭଲ ସୁଆର ମଠେଇ ତାକୁ ଅନେକ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଚଣ୍ଡାବଢ଼ା ପଠା ପଣା ଶିଖେଇଲେ । ନିଜେ ଗାଇଣା ବାଇଣା ଶିଖେଇଲେ । ଅଉଟରେ ସେ ଏମିତ ସରୁସୁତା କାଟି ଶିଖିଲା ଯେ ସେ ଗାଁରେ ତା'ଠୁ ବଳି ଆଉ ଭଲ ସୁତା କେହି କାଟି ପାରୁ ନଥିଲେ । ହେଲେ ଦୁଃଖୀ ଘର ଝିଅ ଏଠି ସୁଖରେ ରହିଲା, ବାପ ଚଳ ପଣ୍ଡିଲା । ଆଉ ସ୍ୱାମୀଟିଏ ଦଇଅଁ ଲେଖା । କି କଥାକୁ ତାକୁ ଦୁଃଖ ।

କଥା ଲୁଚି ରହିଲା ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଆଉ ଘରକୁ ଦେଖି ଆସୁ ନାହିଁ । ଘରେ ତାରପଣ ବୋହୂ । ନାତେଣୀ ଦେଖି ବଡ ମନ ଦୁଃଖରେ କାଳ କାଟନ୍ତି । କୃଷ୍ଣକୁ ବୋହୂ କଥା କହିଲେ, କୃଷ୍ଣ ମୁହଁ ମୋଡ଼ନ୍ତି, କହନ୍ତି ତୋ ମନ ଇଚ୍ଛା ବୋହୂ କରିକୁ । ତୋ' ଘର ଆଲୁଅ କର ବସିଥାଉ । ଯେ ସ୍ୱାମୀକୁ ମାନିଲା ନାହିଁ ସେ କ ସ୍ତିରି । ଘରେ ପାଠ ପଢଣା ପେଡ଼ିରେ ଖଣ୍ଡା ହେଉଛି, ହିନ୍ଦୁ କରେ ହିନ୍ଦୁକେ ଅଳଂକାର । ପୋଇଲା ପଢବାକୁ ଅଛନ୍ତି ପଢିବାକୁ । କୋଉ ସୁଖରେ ଉଣା ଯେ ସ୍ୱାମୀ ନ ହେଲେ ଚଳନ୍ତା କଣ ?

ଉମା ସୁନ୍ଦରୀ ଭାରି ଅଭିମାନୀ । ଅଭିମାନ ଆନ୍ତୁର ଗଣ୍ଡି ଧରି ବସନ୍ତି । ସେ ବଡ଼ଘର ଝିଅ; ଟିକେ କଥା ହେଲେ କହନ୍ତି ମୋତେ ଗୁଞ୍ଜିଦିଅ ମୁଁ ବାପ ଘରକୁ ଯିବି । ୧୦ ବାର ଲୋକର ବାର ବୋଲଣା ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମଲି ମୋ ଗ, ମୋ' ବାପରେ କସର ଅଭାବ ଯେ ଏଠି ପଡ଼ି ପୋଇଲାଙ୍କ ହାଇଲା କଥା ଶୁଣିବି ?

ଥରେ କୃଷ୍ଣ ତା' କଥାରେ ଖାର ଟପା ହେଇ ବାପ ଘରକୁ ପଠେଇ ଦେଲେ । ସେହିଦିନୁ ଆସି ହେଉ ବରଷ ହେଲା ଉମା ବାପ ଘରେ । ଏହି ଭିତରେ ସାଆନ୍ତେ କାହାକୁ ନକହି ନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବଗୁର୍ ରତନାଙ୍କ ବାହା ହେଲେ । ହେଲେ କଥାଟା ଲୁଚିଲା କୁଆଡ଼ୁ । ବାହା ହେବାର ଛ ମାସ ନ ଯାଉଣୁ ଉମା ବାପଘର ଖବର ପାଇଲେ । ଉମା ଏ କଥା ଶୁଣି ପାହିଲା ତା' ମନଟା କେମିତି ହୋଇଗଲା, ପରେ କହିଲା, ହଁ । ଯେତେଟା ବାହା ହେଲେ ମୋ' ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ତ । ଉମା ମାଁ ସଂସାର ମଣିଷ । ସେ ଖୁବ ଦୁଃଖରେ ନାରେଣୀ ଦେଈଙ୍କ ଖବର ପଠେଇଲେ । ନାରେଣୀ ଦେଈ ଏ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆକାଶ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା । ସେ ସେହିକ୍ଷଣି ସୁଆରିରେ ବସି, ଆରଦିନ ସକାଳେ ସରଦେଈପୁରରେ ହାଜର ।

ଘରେ ଗୋଡ ଦେଲାମାତ୍ରେ ରତନାଙ୍କ ଦେଖି ଆଗେ ବନ୍ଧେ ଗାଳିଦେଲେ । ରତନା ଆଗ ଶାଶୁର ଚର୍ଚ୍ଚା—ବୁଝିଲା । ସେ କାହୁଁ କାହାର ପାଣି ଛୁଇଁଲେନାହିଁ । କହିଲେ ତୁ କ ଘରବୋଲି କ ଘର ଝିଅ ତୋ' ହାତରୁ ପାଣି ଛୁଇଁବ ।" ଏ ଅନ୍ୟାୟ କଥା ବରଦାସ୍ତ କରିବା ଭଳି ପ୍ରକୃତି ରତନାଠି ନଥିଲା ସେ କହିଲା, "ମୋତେ ମିଛକୁ ଗାଳି ଦିଅନା ତମ ପୁତୁରାକୁ ପଚାର ।" ସାଆନ୍ତେ ଘରେ ନଥିଲେ । ଆସି ଶୁଣିଲେ ଅପା ଆସିଛନ୍ତି ପୁତୁରାକୁ ଦେଖିଲା-ମାତ୍ରେ ନାରେଣୀ ଦେଈ ଆହୁରି ପାଟିକଲେ । କହିଲେ ମୋ'ତେ ନବସ୍ତୁର, ନପସ୍ତୁର ଗୋଟାଏ ଅଇଁଠାଖିଆ ଘରର ଝିଅକୁ ଆଣି ଆମ ବଂଶରେ ପୂରେଇଲୁ । ଆମ ଇଜତ ମହତ ଗଲା; ଆଉ ତୋ' ହାତରୁ କିଏ ପାଣି ଛୁଇଁବ । ତୁ ପୁଣି ମୋତେ ମୁହଁ ଦେଖା-ଉଛୁ ।" ପୁତୁରା ତା' କଥାରେ ପାଟି ନ ଫିଟେଇ କହିଲେ, ହଉ ବଜାରକୁ ସରବା ଯିବ ଜଳଖିଆ ଆଣିଦେବ ଖା' । ବୁଢ଼ି କହିଲା, ନାଁ ମୁଁ ତୋ' ମୁହଁ ଚାହିଁବିନାହିଁ, ଆଗେ କହ । ଏ ଅଲକ୍ଷିଣୀକି କୋଉଠୁ ଆଣିଛୁ । ତାରପରେ ବୋହୂ ତୋତେ ପସନ୍ଦ ହେଲା-

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାହିଁ, ଏଇ ଟେପିଟିନାଙ୍କ, ଝିଅ କପାଳି ଥନ୍ତଲ ଫେଷ୍ଟୀ ତୋର ପସନ୍ଦ ହେଲା । ଆଜ—କାଲିକା ପିଲାଏ ପରା ସ୍ୱର ଅବାଧ । ଆମ ବଶରେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ କହିମୁଁ ତୋଲିମୁଁ ।" ଏହା କହି ବଡ଼ ପାଟିରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟସ୍ତରେ କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ, କହିଲେ ମାଁ ତୁ ଅପା ତୁ, ମାଇଲେ ମାର୍ ଜିଆଇଲେ ଜିଆ । ହେଲେ କଥାଟା ବୁଝ ! ତୁ କହୁଛୁ ତାକୁ ସେ କି ଘର, ହଇ ଆଗକର କହ ମୁଁ କି ଘର ବୋହୂ, ମୋ' ପିଇସା ଦନାର୍ଦ୍ଦନ ଶ୍ରେଷ୍ଠଗ' ମାଇଣା ମଙ୍ଗଳପୁରୁ ବାଇଧର ଜେନାର ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇଟି । ଆଉ ଏ ବୋହୂ ତାର ନିଜ ଝିଅଟା । ପଦନ ଜେନା ଉଦସ୍ତ ଜେନା ଏକା ମାଁର ଦୁ' ପୁଅଟି । ଏ ବୋହୂ ପଦନର ପୁଅ ବଦ୍ଧିଆର ଝିଅ ।

ବୁଢ଼ି ଏତକ ଶୁଣି ଟିକେ ନରମ ହେଲା । ରତମା ଆସି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ହାତଧରି ଉଠେଇଲା । ବାରବରକମ ଆଣି କଡ଼ରେ ବସି ଶାଶୁକୁ ଖୁଆଇଲା । ଶୋଇଲାରୁ ନିକଟେ ଯାଇ ଗୋଡ଼ ଘଷିଦେଲା । ତା ଶିଷ୍ଟାଚାରରେ ବୁଢ଼ି କ୍ରୋଧ ଭୁଲିଗଲା । ଟିକେ ପ୍ରେମ ହେଇଗଲାରୁ କହିଲା, ମୃଁ ପିଇସାର ବାପ ଆଉ ତୋ' କକେଇ ବାଇଧର ମାଁ ଏକା ମାଁ ପେଟର ଭାଇ ଭଉଣୀ । ସେଇ ଲେଖାରେ ତୋ' ବାପ ମୋ' ଦିଅର । କୃଷ୍ଣ ବାହାହେଲା ଭଲକଲା ହେଲେ ମୋତେ ଟିକେ ବଗୁରିଥାନ୍ତା କି ନେଇଥାନ୍ତା ।

ଏତକବେଳକୁ ହରି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁଥିଲା । ଅପା କଥା ତା' କାନରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ କହିଲା, "ତୋତେ ବଗୁରିଥିଲେ ଆମ ବାହାଘରଟା ଆଉ ଉଠିଥାନ୍ତା । ବୋହୂକୁ ସମାନ ବୁଝିକୁ ପକ୍କା କଳିଆଖୋରଣୀ ନଅତୁଣ୍ଡୀ । ରତମା ଲାଜରେ ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗୃହଠାବେଳେ ରତନୀ ଗଲା ସେଥିରେ ଶାଳକୁ ଘନ୍ଧ, ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ହରି ବସି ଅପା ଆଗରେ ବାହାଘରର ସବୁ କାରଖାନା ଗୋଟି ଗୋଟି ବଖାଣ କଲେ । ବୁଢ଼ୀ ଶୁଣି ହସି ହସି ତା' ପେଟ ଫଗସ । ଝରକାବାଟେ ରତନୀ ଗୃହିଣୀ ଶାଶୁ ଘର ହସୁଛନ୍ତି । ଦାମା ଆସି କହିଲା "ଜାଣିଲ ସାଆନ୍ତାଣୀ, ଅପାସାଆନ୍ତାଣିଙ୍କ ଆଗରେ ସାନ ସାଆନ୍ତେ ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ନନା ବାହାଘରର ସବୁ କଥା ବଖାଣ କଲେଣି । ରତନୀକି ଶୁଣି ଆହୁରି ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା ।

ପୁତୁରା କଡ଼ରେ ବୁଢ଼ୀ ରହିଲେ, ଦ'ମାସ । ବୋହୂର ଗୁଣ-କିସ୍ତାରେ ପହିଲ ପହିଲ ଚଢ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ତଡ଼ବାର କାରଣ ରତନୀ ବେଶି ଲାଜ କରୁ ନ ଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଳାମିଶା କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ସେ କାମରେ ଘର ଫୁଟି, ସ୍ୱାମୀର କଥାରୁ ପାଦେ ଟଳେ ନାହିଁ । ନିଜ ହାତରେ ନ ଡଅଣ, ଦଣ ଭଜା କରି ସ୍ୱାମୀ ଶାଶୁଙ୍କୁ ପରଶୁଛି, ସମସ୍ତେ ଖାଇ ସାରିଲେ ଆପେ ଖାଇ ବସୁଛି । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଝିଅଚିଆ ପ୍ରତି ତାର ବଡ଼ ଆଖି । କେହି ତା' କଥାରୁ ବାହାର ନୁହନ୍ତି । ଘର ଗୋଠାକ ତଳେଇ ଏଣେ ଦ'ପହରିଆ ବସି ପାଠ ପଢ଼ୁଛି । ନଡ଼ ଘଣ୍ଟାଏ ଅରଟରେ ସୂତା କାଟୁଛି, କଳ ଘରଘର କରି ଜାମା ଜୋଡ଼ ସିଲେଇ କରି ପକାଉଛି । କାଇଁଶି ଡାଲି ଶିଝେଁଚ, ଚଜ ଆଙ୍କୁଚ । କୋଉ କଥାରେ ଊଣା ନୁହେ । ତା'ଠି ପୁଣି ଫେସନ କିଛି ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀର ଇଚ୍ଛା ଯାହା ତା' ଇଚ୍ଛା ତା'ହି । ତା'ଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ସରୁଲୁଗା, ବାସନା ତେଲ ଅତର । ତା'ଠି ଦେଖିବ ନାହିଁ ଅଳସପଣ ।

ଦିନେ ସଞ୍ଜଆ ପିଇସି ପୁତୁରା ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଉଛନ୍ତି, ରତନୀ କଥା ପକେଇ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ "ତୋ'

Digitized by srujanika@gmail.com

ବୋହୂ ନାଁ ରତନ, ତା' ଗୁଣ ରତନ ।" ପରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, ଉମା ଏ ଏଇଭଳି ତୋ କଥା ମାନିଥିଲେ ଆଜି କପୂର ଚୁରିଥାନ୍ତା । ହେଲେ ସେ କଣ ଶୁଣିଲା ? ଆଗ ପଛ ବିଗୁରିଲା ?

କୃଷ୍ଣ ଦୁଃଖରେ କହିଲେ ବଣର ବାଘକୁ ଆଣି ବଶ କଲି । ସେ ବଡ଼ଘର ଝିଅ ହୋଇ କୁବୁଦ୍ଧି ଧରିଲା ! ହେଲେ ତାକୁ ମୁଁ ଗୁଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ ଟିକେ ଚେତୁ, ତେବେ ଅଣିବି । ନୋହିଲେ ପରଙ୍କୁ ଆମେ କାହିଁ ଉପଦେଶ ଦେବୁଁ ? ଆମ ଘରସୁନା ତ ଭେଣ୍ଡ୍ରୀ, ଆମେ ପରକୁ ତିଆରିବୁଁ, ତମେ ଭଲ ହୁଅ, ସଉକ ଛାଡ, ଆପଣା ଦେଶର ମହତ ରଖ । ସେଦିନୁ କହିଥିଲେ ଲୋ ଅପା ବଡ଼ ଘର ଝିଅ ଆଣିବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ଘରେ ଝିଅ ଦେବ । ବଡ଼ଘର ଝିଅ ଆଣି ଏ ହଟହଟା, ନେହନା ସ୍ୱାମୀ କି ମାନିଲା, ନାଁ ଶାଶୁକୁ ମାନିଲା । ତାକୁ କି ସ୍ତ୍ରୀ କହିବ ? ସେ ନିତାନ୍ତ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୁରୁଷ ପୁଅକୁ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କଲେ, ପୁରୁଷ ପୁଅ ସରିଲା । ଆମ ଦେଶର ଆଉ ଏଡ଼େ ଦୁର୍ଗତି କାହିଁକି ? ଝିଅମାନେ ଗୃହ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହବା ଦୂରେ ଥାଉ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେଲେଣି । ସ୍ୱାମୀ ଭକ୍ତି ଗଲାଣି । ତାଙ୍କର ଚୂଳିରେ, ଗହଣା ଲୁଗା ହେଲାଣି ସାର ପଦାର୍ଥ । ମୁଁ ଉମାକୁ ଏଇ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ମାନସରେ ମୁଁ କଲି । କହିଲି ତ ହେଲା ନାହିଁ । ବୋଲିଲି ତ ନାହିଁ । ପଦେ କହିଲେ ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଦବାକୁ ଗଲା । ଟିକେ ଅସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ବାପ ଘରକୁ ଧାଇଁଲା । ମୁଁ ଏବେ ମର୍ଦ୍ଦପୁଅ କାହିଁତକ କଳାଞ୍ଜଳୀ ହେବ । ସେହି ଯୋଗୁ ଗରିବ ଘର ଝିଅ ଟିଏ ବାହା ହେଲି । ସେ ହେଲେ ଘର ଗରିବ । ଆମେ ହେଲୁ, ନାଁ ଜମିଦାର । ଆମ ଘରେ ଆମ ବୋହୂମାନେ ଆମକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବେ ଆଉ ପରଜାଏ ଆମଠୁ ଦେଖି ଶିଖିବେ ! ପ୍ରଜାଙ୍କ-

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲାଗି ବନା ଦୋଷରେ ଜାନକୀ ପରି ସତୀସାଧ୍ୱୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀରାମ ବଣକୁ ପଠେଇଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆମର ହାତେ ବଢ଼ିଲେ ଆଉ ଧର୍ମ ରହିବ ?

ନାରେଣୀ କହିଲେ, "ହଁରେ ପୁଅ ଏବେ ବୁଝିଚ, ମୁଁ ଇ ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଇ ସବ୍ୱନାଶ ବାଟରେ ନେଇଚ, ସେତେବେଳେ ମୋର୍ ମୁହଁ ଚାଇ ନ ଥିଲେ କଜାଣି ଅବା ତୋ' କଥା ମାନିଥାନ୍ତା । ମୁଁ ତା' ପକ୍ଷ ହେଲାରୁ ସେ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିଲା । ଏଇଟା ମୋର ବଡ଼ ଭୁଲ ।

କୃଷ୍ଣ କହିଲେ—ଯା' ହବାର ହେଇଚ, ନେଉ ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକି ବୋହୁ ଗଲାଣି । ହେଲେ ସେବି ବୋହୂ । ମୁଁ ତାକୁ ଫୋପାଡ଼ ଦେବିନାହିଁ । ଯେତେ ଦିନ ରାଗରେ ବାପ ଘରେ ଅଛି ଥାଉ । ରାଗ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଆସିବ । ନାରେଣୀ ଦେଈ ଦୁଃଖରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ-ଟିଏ ପକେଇ କହିଲେ—ଆଉ ରାଗ କଣ ସଦାଦିନ ରହିବ । ମୁଁ ବୁଢୀ ହେଲିଣି, ଆଜ ଅଛି କାଲ ନ ଥିବ, ହେଲେ ମୋ' ରାଣ ତାକୁ ମୋଟେ ଫୋପାଡ଼ଦବୁ ନାହିଁ । ପାଟର ଅନ୍ତର କରିବୁ ନାହିଁ । ତା' ମାଫିକେ ତାକୁ ଚଳେଇବୁ । କୃଷ୍ଣ ହଁ ଭରିଲେ । ବୁଢ଼ୀ ତୋଷ ହୋଇ ଜପ କରିବାକୁ ଉଠିଗଲେ । ରତନୀ ଶାଶୁର ଜପ କରିବା ଥାନଟି ଆପଣା ହାତରେ ପରିଷ୍କାର କରି କୋଥଳୀ ଥୋଇ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ପଙ୍ଖ ସଜାଡ଼ି ରଖିଥିଲା । ବୁଢ଼ୀ ତାର ଭକ୍ତି ଦେଖି କହିଲେ ମୁଁ କଲ୍ୟାଣ କରୁଚ ରୁ ଯେମିତ ସଭିଙ୍କ ମନ ନେଇଚୁ ପରମେଶ୍ୱର ସେମିତ ଏକା ତୋତେ ଉତ୍ତମ ସୁନ୍ଦର ବାଳକ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ଏମିତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦିନ କଟିଲା । ହେଲେ ଗେଲ୍ହା ଖବର କଣ ବୁଝିବା । ରତନୀ ବାହାଦିନୁ ଗେଲ୍ହା ମନ ସୁଖ ନଥାଏ । ଦିନ ରାତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲୋକ୍କାକୁ ଶୋଧି ଥାଏ। କଜିଆ କରୁଥାଏ, ଆଉ କାନ୍ଦୁଥାଏ।
ଲୋକା ଖବର ଆଉ ଲୁଚେଇବା ଭଲ ନୁହେଁ। ଗୋଟିଏ ସୁଅସ୍ତ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲା। କହିଲା, ମାଉସୀ ଚାଲ୍ ତୋ' ଝିଅକୁ
ଦେଖି ଆସିବୁ। ଗେଲ୍ହୀ ପହିଲ ପହିଲ ନାହିଁ କଲା। ମୋ' ଝିଅ-
ମଲାଣି। କହି ଗାଳି ଦେଲା। ହେଲେ ଲୋକା ବଳାତ୍କାର କରି
ନେଇ ଗଲା। ପାଲିଙ୍କି ପହଞ୍ଚିଲା ସିଧା ଜମିଦାର ଓଆସରେ
ଗେଲ୍ହୀ କୋଠାବାଡି ଦେଖି କହିଲା, "ହାଇରେ ଏଠି
କୋଉଠେ ଆଇଲୁଁ ? ଏଠେ ରତମୀ ଅଛି ? ଲୋକା କହିଲା ଏଇଠି"
ଅଛି," ଏ ସବୁ କେଠା ବାଡ଼ି ତାର। ଗେଲ୍ହୀ ତ ଅବାକ୍। ମହିଈଗ-
ଣାକୁ ପଶିଗଲା ମାଝେ ଦେଖିଲା. ରତମୀ ଖଣ୍ଡେ ମଠ'ଲୁଗା ପିନ୍ଧି
ଚଉରା ମୂଳେ ପୂଜା କରୁଛି। ତା' ଦେହରେ ସୁନା ରୁପା ଅଳ-
ଙ୍କାର ସୁସ୍ତି ବହୁଛି। ହାତରେ ମୁଠାଏ ସୁନା ଚୁଡ଼ି, ଖଡ଼ୁ,
କାନରେ ସୁନା ଫୁଲ, ବେକରେ ସୁନା ମାଳ, ଗୋଡ଼ରେ [illegible]
ଅଣ୍ଟା'ରେ ସରୁ ତାଗହାର। ସେତେ ଡଙ୍ଗର ଅଳଂକାର ସେ
କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲା। ତା' ଆଖି ଖସି ପଇଲା। ମାଁକୁ ଅନେଇ
ଦେଇ ରତମୀର ଗ୍ରୀତ କୁଣ୍ଢେ ହେଲା। ଜମିଦାର ଜୁଆଁଇ ପାଇ
ଗେଲ୍ହୀ ମହା ଆନନ୍ଦ। ହେଲେ ବେଶି ଦିନ ଝିଅ କତରେ ରହିଲା
ନାହିଁ। ସେହିଠା ଦାଣ୍ଡକୁ ଅଶୋଖ ସ୍ତବ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନକେ ତା' ପାଇଁ
ଲେଙ୍କା ଘର କଡରେ କୋଠା ଦ'ବଖର କରି ଦେଲେ।
ପରମା ଆଉ ସଡଆ ମାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଲେ। ବୁଢ଼ୀ ସୁଖରେ
ବସି ଖାଇଲା। ତା' ଖୋରଣୀପଣ ତୁଟି ଗଲା। ବାଇଧର ଘର ଏ
ଖବର ପାଇଲେ। ଏତେ ଦିନ ଗେଲ୍ହୀକ ପଚୁରୁ ନ ଥିଲେ।
ଏଥର ତା' ଝିଅ ଜମିଦାରକୁ ବସା ହୋଇଛି ଶୁଣି ବଳେ ବଳେ
ଯାଇ ତା' ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ। ଗେଲ୍ହୀ ମଧ ପୂର୍ବଗତ ଭୁଲିଗଲା।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେବେଳକୁ ତାଇଧରର ଉତ୍ତମା ବୋଲି ଷୋଳବରଷର ଖୁବ ସୁନ୍ଦରୀ ଝିଅଟିଏ ଥାଏ । ଗେଲ୍ହୀ ଠିକଣା କରି, ଝିଅକୁ ପଟେଇ ଶେଷକୁ ତାକୁ ହରକ ହାତକୁ ହ' ହାତ କଲେ । ଗୁରୁଚରଣଙ୍କୁ ବି ଟୋଟାଏ ବାହା କରି ଦେଲେ । ତା' ଖରଚା ଜାଣି ମଞ୍ଜୁଳା । ଖୁବ ସୁନ୍ଦରୀ ବାହାଘର ହେଲା । ଖୁବ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ଏକା ଏଇଟା ପୁଣି ତାଙ୍କ ବଂଶର ଶେଷ ବାହାଘର । ବାହାଘରେ ଜଣ କହିବେ, ବଳେ ବଳେ ବଡ଼ ବୋହୂ ଉମାସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ଆଣିଲେ । ଉମା ସାନ ସଉତୁଣୀକି ଦେଖି ପହିଲି ଖୁବ ବିରସ ହେଲା । ପରେ ଉତ୍ତମା ତାକୁ ଆଦର କରି ବଡ଼ ଭଉଣୀପରି ମାନ୍ୟ ଯତ୍ନ କରି କତରେ ରଖିଲା । ତାରିବ ମତ ଗତ ଫେରିଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଉତ୍ତମାର ପୁଅଟିଏ ହେଲା । ବାପ ଆଦର କରି ନାଁ ଦେଲେ ହେମଚନ୍ଦ୍ର । ସୁଖର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ହ' ସଉତୁଣୀ ସ୍ୱାମୀର ମନ ଯାହିଁରେ ସୁଖ ହବ ସେହି କଥା କରି ଚଳିଲେ । କୃଷ୍ଣ ବି ପାତର ଅନ୍ତର କଲେ ନାହିଁ । ଦୁହିଙ୍କର ପିଲାପିଲିରେ ଘର ପୂରିଲା ।

ସାତ କଥା ।

ଆଗରୁ ଶୁଣିଛ କୃଷ୍ଣବାବୁ ବାପ ଯଦୁମଣିଙ୍କର ଦୁଇ ସଂସାରଥିଲା । ସେ ମଲାବେଳେ ବଡ଼ ଘରଯା ପୁଅଙ୍କୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଗ, ସାନ ଘରଯା ପୁଅକୁ ସାନ ଭାଗ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ ପୁଅ ଶିବ ସବୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ଶିବଙ୍କର କାଳ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ବୋହୂ ଯାଇ ବାପଘରେ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ପିଲାପିଲି ନଥିଲା । ସେହି ସକାଶୁ ଶାଶୂ ମୋଟେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ । ଜନାଜ ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତା' ଠିକଣା ନାହିଁ । ବଡ଼ ଭାଗତକ ଘ' ବାଣ୍ଟ ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଭାଗ ପାଇଲେ । ସାନ୍ ଭାଗ ବାଣ୍ଟ ବଖରା ହେଲା ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣ ହେଲେ ଜମିଦାର, ହରି ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ମାନ ଚଳିଲେ । ତାଙ୍କ କଚେରୀ ହେଲା ଶରଦେଈପୁର । ସେଠି, ଉମା ରତମା ଆଉ ଉତ୍ତମା ରହିଲେ, ସୁଖରେ ଘର କଲେ ।

କୃଷ୍ଣବାବୁ ଭାରି ଦେଶଭକ୍ତ । କେମିତି ଆମ ଦେଶର ଭଲ ହେବ ଏଇଟା ତାଙ୍କର ଭାରି ଭାବନା ଥାଏ । ସେ ଆପଣା ରାଇଜର ଭାରି ଉନ୍ନତି କଲେ । ଠା'ଠା'କୁଅ ଖୋଳେଇଲେ, ଠା'ଠା'ପୋଖରୀ ଖୋଳେଇଲେ, ଠା'ଠା'ବାଗ୍‌ବଗିଚା କଲେ, ନୂଆ ନୂଆ ନଡ଼ିଆମାଳ, ଗୁଆମାଳ, ଆମ୍ବତୋଟା ସବୁ ହେଲା । ତାଙ୍କର ହୁକୁମ ଥିଲା, ତାଙ୍କ ଇଲାକାର ଧାନ ଚାଉଳ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ । ତେବେ ଯଦି ଧାନ ମହଙ୍ଗା ହେଲା ଗରିବ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖାଜଣା ମାଫି କଲେ, କୋଠରୁ ଧାନ ଦେଇ ତାଙ୍କ ପରିବାର ପୋଷିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଇଜର ଛତିଶ-ପାଟକ ଜାତି ଏକାଠି ମିଳିମିଶି ରହିଲେ । ହେଲେ ଏ କଥା ସବୁ ଏକା ଦିନକରେ ହୋଇ ନଥିଲା । ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖରଚ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ହେଲା । ପହିଲ କଣ ହେଲା ଶୁଣ । ସାଆନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଜାଏ ବଡ଼ ମୂର୍ଖ ! ସ୍ମାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା ନ ଦେଲେ ତ ସ୍ମାଙ୍କୁ ଯେତେ ମାଠୁଥିବ ମାଠ୍ ସେହି ଦରପୋଡ଼ା କାଠ୍ ହୋଇ ରହିବେ । ସ୍ମା ଭାବି ଆପଣା ଇଲାକାରେ ଚାହାଳିଗୁଡ଼ିଏ ବସେଇ ଦେଲେ । ଅବଧାନ ସବୁ ରହିଲେ । ସେଠି ଓଡ଼ିଆ ପାଠ, ଅଙ୍କ, ପଞ୍ଜା ପାଇଣ୍ଟି ପଢ଼ିବା ଏଇ ସବୁ ଶିକ୍ଷା ହୁଏ । ଆଉ ଗାଁଯାକ ହୁକୁମ ଦେଲେ ସଭିଏଁ ମାଗଣାରେ ଆପଣା ପିଲାଙ୍କୁ ସେଠି ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଛାଡ଼ିବେ । ନୋହିଲେ ଜୋରିମାନା । ଅବଧାନଙ୍କୁ କୋଠରୁ ଦରମା ମିଳିଲା । ଏହିପରି ପନ୍ଦରଟା ଷୋଳଟା ଚାହାଳୀ ଚଳିଲା । ପୁଅ ଝିଅ ସେଠି ସଭିଏଁ ଏକାଠି ପଢନ୍ତି । ପଢ଼ା ଖାଲି ଦୁଇ ଚାରି ବର୍ଷଯାକ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

କ୍ଲାସ ଉଠିଲେ କାଗଜ ନାହିଁକି ସାର୍ଟିଫିକେଟ ନାହିଁ । ବାବୁଙ୍କ ମତରେ ପାଠ ଘୋଷି ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖି ଦେଇ ଗୋଟାଏ କାଗଜ ପାଇଗଲେ କିନ୍ତୁ ବହୁଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ହବନାହିଁ । ପେଟରେ ପାଠ ଥିଲେ ଗଲା । ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଏ ପାଠ ବଡ ଆରେଇଲା । କେତେଟା ବରଷ ପରେ ତାଙ୍କ ଘଇଳରେ ଆଉ କେହି ନିରକ୍ଷର ରହିଲେନାହିଁ । ତାଡ଼ି ଖଟି ସବୁ ଉଠିଗଲା । ଗାଁ ଗାଁ ଭାଗବତ ଘର ବସିଲା । ସେଠି ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୋଥି ବୋଲିଲେ । ଗାଁବାଲା ଆସି ଶୁଣିଲେ । ଆଗ କାଳର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବ ଆଦି କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମନବି ଭଲ ହେଲା । ଭାଗବତ ଶୁଣିବାକୁ ବୁଢ଼ା'ମାନେ ବି ମେଳ-ହେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କୋଠରୁ ଟଙ୍କା ଆଉ ବରତନ ମିଳିଲା । ସେଥିଠି ପାଞ୍ଚି ପଞ୍ଚୁ ନ୍ୟାୟ ନଷ୍ଟାଟକ କଲେ ।

ସେମିତି ପଠାଣସାହିମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଫାର୍ସୀ ମୋଖତବ୍ ବସିଲା । ସେଠି ପଠାଣ ପିଲାଏ ମୌଲବି ପାଖରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଆରବୀ ପଢ଼ିଲେ । ସେହି ମୌଲବି ପୁଣି ତାଙ୍କୁ କୋରାଣ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଁଲେ ।

ପ୍ରତି ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଖେଳ ଆଖଡ଼ା ହେଲା, ସେଠି ନିତିନାଁ ଶନିବାର ରବିବାର ଗାଁ ପିଲାଏ ଖେଳ ଦେଖେଇଲେ । କୁସ୍ତି ନଢ଼ିଲେ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କ ମନ ନବାକୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦଶ କାମରେ ତାଙ୍କ ସାହାପକ୍ଷ ହେଲେ । ସାଆନ୍ତେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଗ୍ରନ୍ଥା ଗାରଖୋଲି ସେ ଗାଁର ପାଞ୍ଚଭଲଲୋକେ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଗାଁର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଯେ ଯାହା ସ୍ୱଚ୍ଛମନରେ ଦେଲା ସେହି ପାଞ୍ଚ ପଇସା ରହିଲା ଗାଁରେ କୂଅ ଖୋଳା ହଉ, ଗରିବ ଦୁଃଖୀ ସକାଶେ ହଉ, ରୋଗ ବଇରାଗ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସକାଶେ ହଉ ସେଇ ପାଣ୍ଠିରୁ ଖରଚ ହଉଥିଲା । କାହା ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ତାର ସର୍ବସ୍ୱ ପୋଡ଼ି ଜଳିଗଲା । ସେ ସେହିଥିରୁ ଘର ବନେଇବାକୁ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲା । ଗାଁ ଗାଁ ପୁଣି ଅରଟ ଘର ବସିଲା । ଲୋକେ ସେଠି ସୂତାକାଟି ଶିଖିଲେ । ଖାଲି ଏତିକି ନୁହଁ ମାଇପି ଲୋକେ କେମିତି ଭଲ ହେବେ ଏ କଥାରେ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଭାରି ଚିନ୍ତା ଥାଏ । ହିନ୍ଦୁଘରେ ପଠାଣ ଘରେତ ଭାରି ପରଦା ହେଲା ତ ପଦାକୁ ବାହାରି ପାରିବେନାହିଁ । ଦେଶ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ପୁଣି କିଆଁ ଲାଗିବ ? ହେଲେ ସାଆନ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ କଲେ । ଭାବିଲେ, ନାହିଁ ମାନ୍ଦରୁ କଣା ମାମୁ ଭଲ । ଦିନେ ରତିମାକୁ ପାଖରେ ବସେଇ ମନକଥା କହିଲେ । କହିଲେ ଦେଖ ମୁଁ ସିନା ମରଦ ପୁଅଙ୍କ ସକାଶେ ବାର କଥା କରିବି । ଝିଅଙ୍କ କଥା ତମ ହାତିଙ୍କି ଲାଗିଲା । ତେମେ ସବୁ ଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆପଣା ଉଆସକୁ ଡାକିକି ପଠେଇ ସମିଏ୨ ଆଣି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥା ଭାଷା ହୁଅ । ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ବଜେଇ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଅ ପୁଣି ପର୍ବଦିନ ବଡ଼ ଘର ବୋହୂ ଝିଅଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚ କଥା ହୁଅ । ସେହିମାନେ ଭଲହେଲେ ଆମ ଦେଶଟା ଭଲ ହବ ।"

ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ରତିମା ମହା ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେଠୁ ସେ, ଉମା ଆଉ ଉତ୍ତମା ମିଶି ନିତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗାଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଣି ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଶୁଣେଇଲେ । ସେଠୁ ବସି ପାଞ୍ଚକଥା ପକେଇଲେ । କଥା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ନାନାଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଆପଣା ଦେଶ କେମିତି ଭଲ ହବ, ଲୋକେ ଆପଣା ଦେଶ ଜିନ ବେଭାର କଲେ କଣ ଫଳ ହବ ଏ ସବୁ କହିଲେ ।

ଦିନେ ମହାପାତ୍ର ଘର ବୋହୂ ଝିଅ ଆସିଥାନ୍ତି ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଶୁଣି । ସେମାନେ ଭାରି ବଡ଼ଲୋକ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଆଉ ତାଙ୍କ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଘର ପୁଅମାନେ ବଡ଼ ଗୃହକର୍ତ୍ତା । ସେମାନେ କୃଷ୍ଣବାବୁ ଘରକୁ ଚଷାବୋଲି ପଛରେ ଠାଟ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେଦିନ ତାଙ୍କ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଗ ଖୁବ ଗୋଡ଼ାଏ ହସିଲେ । ଏ ତାର ସେ ତାର ଆଖି ଠାରାଠାରି ହେଲେ । କଥା କଣ ନା ଏମାନେ କେତେ ଦେଶେକୁ ମୋଟା ଖଦଲୁଗା ସବୁ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । "ତାଙ୍କ ହସ ତାଙ୍କ ଢଙ୍ଗରେ ରତମା ମନେ ମନେ ଦୁଃଖହୋଇ କହିଲା, "ମାଉସୀ କ କଥା ଦେଖି ହସିଲ ? "ମାଉସୀ ହଉଛନ୍ତି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରଣୀ । ସେ କହିଲେ, "ତେମେ ସବୁ ଯୋଉ ଅଖା ପିନ୍ଧିଚ, ତାକୁ ଦେଖି ଆମେ ହସିଲୁ । ସ୍ବାକୁ କେମିତି ବୋହୁଚ, ଚମ ଛିଣ୍ଡି ଯାଉଥିବ, ଅଣ୍ଟା କାଟି ହୁଏ ନାହିଁ ?" ରତମା ସରଳ, ସେ କହିଲା, ଆମେ ଜାତି ଚଷା, ଆମ ତିନିପୁରୁଷ ମୋଟା ଖଦ ପିନ୍ଧି ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ହେଲା ଆମ ଦାଦି କପାରୁ ତିଆରି । ମୁଁ ନିଜେ କାଟିଚି । ଆମେ ଲାଜ ଘୋଡ଼େଇବାପାଇଁ ପର ଦୁଆରକୁ ଯିମୁଁ କିଆଁ ?

ମାଉସୀ ବଦ୍ରୂପରେ ହସି ଦେଇ କହିଲେ, "ଏବେ ବୁଝିଲି ତେମେ ସବୁ ନନାଙ୍କ ଅପରହନ ହେଇଚ । ହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ଦେଲେ ବି ଆମ ଘ' ହାତରେ ଏ ମୋଟା ଖଦ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମାଁ କେ ଦେହ ଲସେଇ ପଡ଼ିବ ।"

ଉମା ଥିରଗଳାରେ କହିଲା, "ମୁଁ ବି ଆଗରେ ସେହିକଥା କହୁଥିଲି, ମାଉସୀ ହେଲେ ଆଜିକାଲି ସୁଖରେ ମୋଟା ପିନ୍ଧୁଛି । ବିଲାତି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ମୋ, ଦେହରେ ପକାଇବ ନାହିଁ ।"

ଉମା ଘର ଖାନଦାନ, ଘର ଝିଅ କଥା ଶୁଣି ମାଉସୀ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯେମିତି ସେଦିନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘର ଆସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବଂଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପରଚର୍ଚ୍ଚା ପରନିନ୍ଦାକୁ ସମ୍ବଳ କରି ବୁଲନ୍ତି । ଯୋଉଠି ବସିଲେ ସେଠି ପରଚର୍ଚ୍ଚା ପରଘରର ପାଞ୍ଚକଥା । ଗଲ୍ ଝିଅରୁ ବୋହୂରୁ, ଶାଶୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ; କେହି କାହାକୁ ଊଣା ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବିଥିଲେ ସ୍ୱାଙ୍କ ଘରବି ସେହିପରି ହୋଇଥିବେ। କଥାପଦେ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘରଣୀ ସୁଲକ୍ଷଣା କହିଲେ ହଇକିଏ ଶୁଣିଚ ତମେ ସବୁ ଦୋପଟି ଜଗମୋହନ ଝିଅ କଥା ! ସେପରି ଗାଡ଼ଗାଡ଼ ଲୁଗା ଶାଶୁ ଘରୁ ପଠେଇ ଆଇଚ ।” ରତନୀ ଉତ୍ତର କଲା, ଆମଚନ୍ଦ୍ରା ଆମକୁ ଗରୁ ପରଘର ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଆମକୁ କଣ ମିଳିବ । ମୁଁ ଶୁଣିପାଏ ନାଁ । ସେ ସବୁକଥା ସୁଲକ୍ଷଣା ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କହିଲେ, “ତମର ସବୁ ବ ଚନ୍ଦ୍ରା ବା ! ଟୋଲାରେ ଖାଇ ମେଲରେ ଶୋଉଚ । ଅଣ୍ଡିରଙ୍କଦେଖରେ ବାହାରେ ବୁଲୁଚ, ବାଜଣା ବଜାଉଚ, ନାଚ ତାମସା କରୁଚ ।” ରତନୀ ଏକଥା ଶୁଣି ମନେ ମନେ ବିରକ୍ତ ହେଲା । ହେଲେ ଆପଣାକୁ ସମାଳି ନେଇ କହିଲା” ଯନ ! ଆମେ ଅଣ୍ଡିରଙ୍କ ଦେଖରେ ପଦାକୁ ବାହାରିଲୁ ସତ, ସେଥିରେ ପାଞ୍ଚ ଭଲ କାମ ହଉଚ। ଗରିବଗୁରୁବା ଘରକୁ ଯାଇ ରୋଗୀ ଦୁଃଖିଙ୍କି ଦେଖୁ, ପ୍ରଜାଙ୍କ ହାନିଲାଭ ବୁଝୁ, ହେଲେ ଘରେ ବସି ପରଚର୍ଚ୍ଚା ଆମକୁ ପୋଷାଏ ନାହିଁ । ପର ପରମେଶ୍ୱର କହନ୍ତି ନେଇଁ ପରନିନ୍ଦା କଲେ ନର୍କେ-ବାସ । କାହାରେ ଭଲ କହିଁବୁଁ ହିଁ ଶୁଣିଲା ବାଲା ତେଷ୍, କହିଲା ବାଲା ତୋଷ୍ ।” ପଟ୍ଟନାୟକ ଭଉଣୀ କଳାବତୀ ରତନୀ କଥାଶୁଣି ବାଆଁ ବେଇ ହୋଇ କହିଲେ, “ହିଁ ସେ କଥାରୁ କି ଖାଇବ । ଏ ବୋହୂଟା ବଡ଼ ସଜ୍ଜିଆ, ତା’ ପେଟରେ କଥାରହେ । ତାର ଜାଗା ଅଜାଗା ନାହିଁ । ଗ୍ରୁଡ଼ ଗ୍ରୁଡ଼ ସେ କଥା । ହଇକିଏ ହେମବୋଉ, ତମଘରେ କୁଆଡ଼େ ଆପଣା ହାତରେ ସୂତା କାଟୁଚ ସବୁ । ଏତେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସୂତା କଣ କେର ? ରତନୀ ହସି ହସି କହିଲା ସୁଖଲାଟେଗ କାଟୁ, ତନ୍ତିକି ଦେଇ ଲୁଗା ବୁଣେଇ ପିନ୍ଧୁ; ଖଦି ଭଣ୍ଡାରମାନଙ୍କୁ ଆମର ସୁତାଗୁଡ଼ା ଯାଏ ।" ପଙ୍କନାସୁକ ମାଁ ବୁଢ଼ୀ ନଟେଶଦାମଣି କହିଲେ, "ହଁ, ଏଇ ମୋଟ ନୁଗାରେ ଏକା ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ପକେଇବେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଯୋଉଁ ଅଖଦେଟରେ ହେଉଛି, କେମିତି ସମାଳିବ ଆଗ ।"

ଉତ୍ତମା କହିଲା, ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ହେଲାଣି, ଅଖାହଡ଼ କଥାହବ ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ ସରୁ ଲୁଗା ନାହିଁ । ଆମେ କୋଉଠୁ ଆଣିମୁଁ "ଯେ ଦେଶ ଯାଇ ସେ ଫଳ ଖାଇ ।" ପଛନାସୁକ ସାନଝିଅ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଇଁ କହିଁଲା, "କଆଁ ଏଇ ମୁଁ ତ ସରୁନୁଗା ପିନ୍ଧିଚି, ଦେ କାନରେ ଯାହାକୁ ଯେତେ ।" ଉମା କହିଲା, ସେ କଣ ଆମଦେଶ ନୁଗା ? ସେତ ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଆଉଚି, ଆମ ପେଡ଼ି ପଇସା ଆମେ କଆଁ ପରଲୁଗା କିଣିମୁଁ ? ରମା କହିଲା- ସେଥିରେ ହେଲାକଣ, ନୁଗା ତ ପିନ୍ଧିବ, ଆମଦେଶ କଣ ତମ ଦେଖିକଣ ? ଆମ ଦେଶ ନୁଗାରେ କଣ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ନୁହିଁ ?

ରତମା କହିଲା ଖଦିରେ ତ ବେଶି ଖରଚ । ଫରଚ ସକାଶେ କିଛି କଥାନାହିଁ । ପଇସାଟା ଆମ ଦେଶରୁ ଯାଇ ବିଦେଶରେ ରହୁଛି, ଆମେ ପରା ଦରିଦ୍ର ହଉଛେଁ, ଓଳିଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ ଆଉ ଓଳିକ ଦାନା ନାହିଁ । ଖାଲିକଣ ନୁଗା, କାଚକୁନ୍ଦ, ସିନ୍ଦୁର କୁନ୍ଦ, ଚନ୍ଦନକୁନ୍ଦ ନୁଣକୁନ୍ଦ, ଛୁରୀକୁନ୍ଦ କଇଁଚିକୁନ୍ଦ ନଅାଁ କାଠି ଆଦିକରି ଆମକୁ ପରା ପର ଦୁଆରେ ହାତପତେଇ ଆଣିବାକୁ ହଉଚି । ହାତ ପତେଇଲାଠୁ ହୀନ ଅଛି ? ଆମ ବାବୁଙ୍କର ଏ ସବୁ ଶିକ୍ଷା !

Digitized by srujanika@gmail.com

ବୁଢ଼ୀ ଯଶୋଦାମଣି କହିଲେ, "ତମପାଠ ତମେ ବୁଝ, ହେଉ
ଲୋ ମାଁ ତମେ ଏକା ଦେଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ସ୍ୱରଗ ଯିବ, ଆମେ
ନର୍କରେ ପଡ଼ି ଧାଣ୍ଡି ହମୁଁ ।"

ତାଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ କଥା'ଶୁଣି ତାଙ୍କଝିଅ ଗୁଲବଦନୀ କହିଲା, "ବାବା
ବାଙ୍କୀ ନୁହନ୍ତି, କି ଦାଅ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି, ଆମେ କଥାଟା ଭଲ
ବୋଲି ମାନମୁଁ ସତ, ହେଲେ ଏଡ଼କି ମୋଟବା କନ୍ଥା ଦାହରେ
ଦେଇ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ତ ହବ । ମୁଁ ତ ଗରମରେ ମୁର୍ଚ୍ଛା ଯିବି
ମୋ ଦ' ହାତରେ ତା' ଚଳିବ ନାହିଁ । ତା' କଥା ଶୁଣି ଏମାନେ
ତୁନି । ଆଉ କହିବେ କଣ ?

ଏମିତି କଣ୍ଟୁଦିନ ଗଲା । ପଠାଣଙ୍କ ଇଦ ପଇଲା । ସେଥର
ପଠାଣ ସାହିରେ ସଭିଏଁ ଗୋରୁ କୋରବାଣୀ କରିବାଲାଗି ଠିକଣା
କରିଥାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ଟୋକାଙ୍କ କାନରେ ଏ କଥା ପଡ଼ିଗଲା । ପଠାଣ
ଯେତେବେଳେ ଗାଈ ବେକରେ ଫୁଲମାଳହାରିକା ପକେଇ ମହା-
ମଉଛବ କରି କୋରବାଣୀ ଥାନକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଭେଟିଲେ ତ ତାଙ୍କୁ
ଏ ଦଫାକ । ସେଠୁ ଲାଗିଲା ଦି'ପକ୍ଷର ଭାରି ପିଟାପିଟି । ମାଡ଼ଗୋଳ
ତାଙ୍କ, ହୋ ହା ଧୋଧାରେ ଦାଣ୍ଡ କମ୍ପି ଯାଉଥାଏ । ମାଇପେ
ତରସ୍ତ ହେଇ ଘର କୋଣରେ ଲୁଚିଥାନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ ଗାଁଅରେ
ନ ଥାନ୍ତି । ହରି ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ଧାଟଣା ଯାଗାକୁ ଗଲେ ।
ସେତେବେଳକୁ ଲୋକେ ଥାଟପଟାଳ । ହୋ ହା ରେ କିଏ କାହା
କଥା ଶୁଣୁଚି, କିଏ ଧରିଚି ଠେଙ୍ଗା, କିଏ ଧରିଚି ବାଡ଼ି, କାହା
ହାତରେ ଅଛି ଟାଙ୍ଗିଆ । କିଏ ପୁଣି ବଲରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଫାଳ ଧିନ
ଦଉଡ଼ୁଛି । ପୁଲିଶ ଆସି ଠିଆ ହେଲେଣି । ଧରା ଧରି ଲାଗିଲାଣି ।

ହରି ଆଉ ଗୁରୁଚରଣ ଜୀବନର ମାୟା ନ ରଖି ମଝିରେ
ପଶିଲେ । ପାଟି କରି ଡାକିଲେ " ସ୍ଥିର ହୁଅ, ସ୍ଥିର ହୁଅ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାଆନ୍ତ ଘର ଲୋକ ଦେଖି ପ୍ରଜାମାନେ ଟିକେ ଚପି ଗଲେ । ସାହାକୁ ଯେମିତି ବୋଧବାଧ ଦେଇ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମା ଖଣ୍ଡିଲେ । ସେ ଦିନଟା ଗଲା । ଆର ଦିନ ଆଖଡ଼ା ପଡ଼ିଆରେ ବସିଲା ସଭା । ସାଆନ୍ତ ବି ଏ ଖବର ପାଇ କଟକରୁ ସେଇ ରାତି ରାତି ପଳେଇ ଆଇଲେ । ସଭାରେ ସାଆନ୍ତେ ଠିଆ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ, "ଭାଇମାନେ କାହା କଥାକୁ ତମେ ସବୁ ଏତେ କାଣ୍ଡଟା କରି ବସିଲ । ଟିକେ ଥିରି ଧରି ଭାବ । ଗାଈ ଆମ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୋମାତା ସତ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଜୀବନ ସବୁଠୁ ବଡ଼ । ଗୋମାତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇଁ ଯେ ତେମେ ଭଗବାନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ, ଦେଶମାତାଙ୍କ ପୁଅଙ୍କୁ ମାରାମାରି କଟାକଟି କଲ । ଯେଝା ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଯେ ଚଳିବେ । ତା ବୋଲି ଧର୍ମ ନାଁରେ କଳିଗୋଳ, ମାଡ଼ ପିଟାପିଟି ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଫଟି, କଣ ଭାରି ବାହାଦୁରୀ ?" ତାଙ୍କର କଥା ସରେ ନ ସରୁଣୁ ସଭା ଭିତରୁ ଜଣେ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ହିନ୍ଦୁ ଲୋକ ଡାହାରପଡ଼ି କହିଲା, "କିଆଁ, ଗୋବଧଠୁ ବଳି ପାପ ନାହିଁ । ପଠାଣ ଗୋରୁ ମାରିବେ ଆମେ ଅନେଇ ଦେଖୁ-ଥିବୁଁ । ତା କଥା ଶୁଣି ପଠାଣ ପଞ୍ଚାଏ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ସଭା ଥଳରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଯିବ ପରା । ହୁା ଭାବ ପୁଣି ସାଆନ୍ତେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲେ, ଭଗବାନ ନାମରେ ଥିରହୁଅ ଥିରହୁଅ । ଗୋବଧ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମମତରେ ଭାରି କିନ୍ତୁ ହିଂସା ସହସ୍ର ଗୋବଧଠୁ ବଳି । ତେମେ ମଣିଷ ମଣିଷ ହିଂସାହିଂସି ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ବଇଜକୁ ଲହୁ ବକଟରେ ବୁଡ଼ାଅ ନାହିଁ, ମୁଁ ହାତଯୋଡ଼ି କହୁଚି, ଭଲରେ ଭାବି ଦେଖ, ହିନ୍ଦୁ କିଏ ମୁସଲମାନ କିଏ, ଏକା ମାଆଙ୍କର ଦୋଟି ପୁଅ । ଜଣକ କଷ୍ଟରେ ଆର ଜଣଙ୍କର କଷ୍ଟ । ଦିଗୋଡ଼ରୁ ଗୋଟାଏ ଟେଣ୍ଟା ହେଲେ ଆଉ ଚାଲି ହବ ତ ? ଦିଆଖିରୁ ଗୋଟାଏ କଣା ହେଲେ

Digitized by srujanika@gmail.com

କେତେ କଷ୍ଟ । ଅଂଗ ପଛ ଝୁବ ଦେଖ ! ଆମ ଦେଶ ଉପର କଳୁଆ ଦଙ୍ଗାରେ ଗ୍ରୁରଖାର ହେଲା । ଘଇଜରୁ ଧରମ ପଟେଇଲା । ଘର ଘର ଏକା ନାହ ଦ'ଖଣ୍ଡ ଏପର କଳକଳୁଆ କଦ ଗୋରୁଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣା ଶ୍ରେଷ୍ଠପଣିଆ ଦେଖେଇଲଛି । ଦଉଡଠା ଛୁଣ୍ଡେ-ଇବା ଶକତ କଥା, ସୁତା କେସକ ଫୁଟୁକନା ଛିଣ୍ଡି ଯିବ । ଏ ସବୁ ଖବର ଚିନ୍ତାବ, ତେବେ ଯାଇଁ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ହବ । ହିନ୍ଦୁ କଣ ଛେଳ ମଇଁଷି ବଳୀ ଦଉନାହାନ୍ତି ? ଧରମ ହକାରେ ଆଦଣା ଘରର ଗୁଠି ସହିବ । କଣ ତମ ପକ୍ଷରେ ଭଲ ନୁହିଁ କ ? ଖାଇବା ଅକାରେ ଗୋରୁ ହାଣିଲେ ମହାପାପ ! ମୁଁ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଭରବ ନାହିଁ । କାହିଁକ ନା ଆମେ ତା ଦୁଧ ଖାଉଚୁ । ଦୁଧ ପର ବଳିଷ୍ଠ ଚିଜ କଣ ଅଛି ? ଘିଅ ପର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜିନସ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଆମ ପିଲାଏ ପିଲାଦିନୁ ଘିଅ ଦୁଧ ଖାଇ ତାଜା ହେବେ । ଗୋରୁ ମାରିଲେ ଘିଅ ଦୁଧ ପାଇବୁ କୋଉଠୁ ? ହେଲେ ଧରମ କଥାଟା ଦିନକ ସକାରେ ତମକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ମୁହିଁ ଗୁହିଁ ଦେଶର ହିତ ଚିନ୍ତା ସହ୍ୟ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନୋହିଲେ ଗୋଟାଏ ଗୋରୁ ବଦଳି ଗୁରିଟା ମଣିଷ ପ୍ରାଣ ଯିବ । ଜାତ ଜାତ ଭିତରେ, ଘର ଘର ଭିତରେ ହିଁ ହାହିଁସି ରେଷାରେଷି ଲାଗି ଦେଶ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଯିବ । ଏଇଟା କଣ ଭଲ ?

ସେ ଦିନ ସଭା ସରୁ ୨ ଘଡ଼ି ୯ଟା ହେଲା । ସାଅନ୍ତ ବଡ଼ ଥକାସି ହେଇ ଘରକୁ ଗଲେ । ଘରରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା ବନ୍ଧୁ ୬ ଗୋଡ଼ ଟିପୁ ଟିପୁ ରତନା ଆଉ ଉମା ସବୁ ହାଲ ପଚାରିଲେ । ସାଆନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟି ୨ କରି ସବୁ କହିଲେ । ଶୁଣି ସେମାନେ ଭାରି ଦୁଃଖ କଲେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଉମା କହିଲା "ମଣା, ଏମାନେ ମଣିଷ ମାରି ଧରମ ଅରଜୁଛନ୍ତି । ସାଆନ୍ତେ କହିଲେ ଦେଖୁଛୁ ତ ହାଲ । ବୁଝେଇ ୨ ଥକିଲଣି । ବୁଝିଲେ କି ନାହିଁ କିଏ ଜାଣେ ?

ହେଲେ ସେହିଦିନୁ ଆଉ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଦଙ୍ଗା ହେଙ୍ଗାମା କଥା ଶୁଣା ନାହିଁ । ବେଶ ମିଳିମିଶି ଚଳି ଲାଗିଲେ । ଆଉ ବର୍ଷେ ଇଦ ବେଳେ ଯେତେବେଳେ ମୁସଲମାନ ଛେଳି ଘେନ କୋରବାଣୀ କଲେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମିଶି ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ୨ କହିଲେ । ସାଆନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସଭା କରି ତାଙ୍କୁ ଖୁବ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ସାଆନ୍ତଙ୍କ ସବୁ ହେଲ ତିନିପୁଅ ଗୁରି ଝିଅ ହେଲେ । ରତନାର ଦୁ' ପୁଅ ଦୁ' ଝିଅ । ବଡ଼ ନାଁ ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ସାନ ନାଁ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର । ଉମା ପୁଅ ନାଁ ସୁଧୀରଚନ୍ଦ୍ର । ଉତ୍ତମାର ଏକାବେ ଗୁରିପୁଅ ଆଉ ଝିଅଟି । ତା' ପୁଅଙ୍କ ନାଁ ହେଲା ବସନ୍ତ, ଶରତ, ହେମନ୍ତ, ଶିଶିର, ଆଉ ଝିଅମାନଙ୍କ ନାଁ ଦେଲେ ଉତ୍ତମା, ଝିଅ ନାଁ ପ୍ରିୟତମା, ଉମା ଝିଅ ନାଁ ସୁଷମା, ରତନା ଝିଅ ନାଁ ଶ୍ୟାମା, ସରମା ! ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କୁ ସାଁମାନେ ଖୁବ ଯାବତାରେ ରଖିଥିଲେ ।

ସାଁ ମାନେ ଦୁ'ଅକ୍ଷର ଜାଣନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ପିଲାଟିଦିନୁ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ାଇଲେ, ଖେଳ ଶିଖେଇଲେ, ଧର୍ମ କଥା କହିଲେ । ରାନ୍ଧଣା ବାଜଣା ଶିଖେଇଲେ । ଜମିଦାର ଘର ପିଲା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋଟ ଖିଆ ମୋଟ ପିନ୍ଧାରେ ତାଙ୍କୁ ପିଲାଟି ଦିନୁ ଚଳେଇଲେ ।

ଦିନେ ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ସାଁହରକା ବୁଲି ଆସିଥିଲେ । ପିଲାଏ ଗୁହାଳୀରୁ ଆସି ଖାଇ ବସିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦିଆଗଲା ପଖାଳଭାତ, ଆଳୁ ବାଇଗଣ ଭରତା । ତାଙ୍କ ଖିଆ ଦେଖି ବ୍ରଜମା ଚମକି ପଡ଼ି ଉମାକୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

କହୁଥିଲେ, ଏ ଦେଶର ତମ ପିଲାଏ ବେଶ ସୁଧୀର । ସ୍ୱା ଧର ଯେ ଖୁଆ ଦିନୁଛନ୍ତି, ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ତ ଖଜା ରସଗୋଲା ଦେଲେ ବ ଅରୁଚି । ଉତ୍ତମା ଜଭ କାମୁଡ଼ି କହିଲା, "ନାନ ତମେ ପିଲାଙ୍କୁ ବଜାର ଜଳଖିଆ ଖୁଆଅ !

ବ୍ରଜମାଁ ହସି ହସି କହିଲେ, "ମଲା କଣ ହେଲା, ଗାଉଁର ଲୋକ ଖାଉଛନ୍ତି, ଆମର କଏ ଏତେ କଏ ବାଟିବ ଘଷିବ ପିଠା ପଣା କରିବ ? ଉମା କହିଲା, "ଆଛା ତମର ବ କାମଟି ! ନତନାଁ । ତାସ ପଶାପାଲି ଖେଳୁଚ, ଆଉ ପିଲାଙ୍କୁ ବଜାର ଜଳଖିଆ ଖୁଆ-ଉଛ । ଏଥିରେ ଦେହ ଭଲ ରହେତ ? ବ୍ରଜ ମା ଗର୍ବରେ ଫୁଲି କହିଲା, "ଆମ ଘରେ ନିତ ବଇଦ, ନିତ ଡାକତର । ଆମ ବାବୁ ପିଲାଙ୍କ ଦେହ ଟିକେ ଇସ୍ କଲା ହେଲେ ବଡ଼ ଡାକତରଙ୍କୁ ଘିନ-ସିବେ । ଆମ ପିଲାଏ ବଡ଼ ସୁକୁମାରିଆ । ରତନା କହିଲା, "ପିଲାଙ୍କି ତମୁ ସୁକୁମାରିଆ କରୁଚ, ବଡ ହେଲେ କୋଉ କାମର ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ ।" ତାଳେ ପାଣି ତ କାଢ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବ୍ରଜ ମା ବାହାଦୁରୀ ଦେଖେଇ କହିଲା, "ମଲା, ବାବୁଘର ପିଲାଏ ପାଣି କଅଁ କାଢ଼ିବେ, କାଠ କଅଁ ହାଣିବେ । ସେ କଣ ଆଉ ହଳ କରିବେ ନା ନଙ୍ଗଳ ଧରିବେ । ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ କେତେ ଚାକର । ବାପ ଯେତେ ହେଲେ ହପୋଟି ! ନାଁ ଗାଁ ତ ପଡ଼ିଛି ।"

ତାଙ୍କ କଥାରେ ଉମା ଉତ୍ତମା ଭରସି କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ହେଲେ ରତନା ଛାଡ଼ିଲା ନୁହେ, ସେ କହିଲା, "ଅଳସୁଆ ହେଇ ମେଜ ଚଉକିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଯୋଡି ବସିଲେ ମଣିଷ ମଣିଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।" ଏଥର ବ୍ରଜ ମା ରାଗ କହିଲା, "ଆମେ ତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାହ୍ମଣ, ଚଷା ନୋହୁ ଯେ ପଖାଳ କଂସାଏ ଖାଇ ବିଲକୁ ଯିବୁଁ ।

ରତନମା କହିଲା, "ସତ କଥା, ଯାହାର ନାହିଁ ଗୃହ, ତାହାର ନାହିଁ ବାସ । ହାତେ ଅରଜିବୁଁ ହାତେ ଖାଇବୁଁ । ଗୋଡହାତ ବାନ୍ଧି କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆପରି ବସିବାଠା ମଣିଷଙ୍କୁ ଅଶୋଭା । ସେଥିରେ ମଣିଷପଣିଆ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ବ୍ରଜମା ଆଉପାଟି ପିଟେଇଲେ ନାହିଁ । ରତନାହରକା ତାଙ୍କୁ ଭରସ ଦେଖି କହିଲେ ଆସ ନାନ ଗ୍ରାମୋଫୋନ ଶୁଣିବା ତାଙ୍କଘାଟେ ମୁଁ ବି ଟିକେ ଶୁଣି ଅଇଲି । ଗ୍ରାମୋଫୋନ ଗାଇଲା ।

ଉଠ ଉଠ ହେ ତରୁଣ କୋଟି
ଏକମନେ ଏକ ପ୍ରାଣେ,
ଏକା ମାଁ ଆର କୁମର ସଭେଁ
ରହିଥାଉ ସଦା ଧିଆନେ ।
ଲାଗୁ ହେ ତୁମ୍ଭକୁ ତୁମ ଦେଶଚିନ୍ତା,
ଛୁଡ କଲି ଗୋଳ ଅନସ୍ଥ ଅହନ୍ତା
ସ୍ୱରଗ ହୁଅନ୍ତା ଏ ଭରତଭୂଇଁ
ମିଶିଲେ ତୋହର ସନ୍ତାନେ । ୧ ।
ଏକା ଆମ ରକ୍ତ, ଏକାଆମ ସ୍ୱାର୍ଥ
ମିଛ ହିଂସା ଦ୍ୱେଷ କରୁଛୁ ବ୍ୟର୍ଥ,
ଭୁଲ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲୋଡ ହେ ପରାର୍ଥ
ମିଶ ହେ ଭରତ ସନ୍ତାନେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହିମାଳୟ ଠାରୁ କୁମାରିକା ଯାଏ
'ଉଡ଼ୁ ଦେଶେ ଦେଶେ ପତାକା ପରାଏ,
ଭାରତର ଜୟ ଜନନୀର ଜୟ
ଲଭୁରଖି ଶ୍ରୀ ଭଗବାନେ ।

ମୁଁ ଶୀତଶୁଣି ଘରକୁ ଆଇଲି । ମନରେ ହେଲାଏଇ ନଅରୁଣ୍ଡୀ 'କଜଆଖୋରଣୀ ରତମା । ନାଁ ଓଡ଼ିଆ କୁଳରତନ ଗୁଣସାଗର । ମୋ କଥାଟି ସରିଲା ଫୁଲ ଗଛଟି ମଲା । ହଇଲୋ ଫୁଲ ଗଛ ତୁ କିଆଁ ମଲୁ ? ତେତେ ଏତେ ଯତନ କରି ପାଣିଦେଇ ବଢ଼େଇଥିଲି । ଫୁଲଗଛ କହିଲା ମୋ ଦୋଷ କଣ, ମେଢେପର କାଳିଗାଈ ଖାଇଲା । ହଇଲୋ କାଳୀ ଗାଈ ତୋତେ ପାଳଗଦା ବି ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ, କୁଣ୍ଡା ତୋରାଣୀ ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ତୁ ଗଲୁ ମୋର ଏଡ଼େ ଶରଧାର ଫୁଲଗଛ ଖାଇଲୁ । କାଳୀ ଗାଈ କହିଲା, ସାଆନ୍ତାଣୀ ମୋ ଦୋଷ କଣ । ମେଢେ ପର ମାଧିଆ ଗଉଡ଼ ଜଗିଲା ନାହିଁ । ହଇରେ ଗଉଡ଼-ଟୋକାଟୁ କିଆଁ ଜଗିଲୁ ନାହିଁ । ଗଉଡ଼ ଟୋକା କହିଲା, ମୋତେ ଦେଲା ରତମା 'ସାଆନ୍ତାଣୀ ପଖାଳ ଭାତ କଁସାକ ଦେଲେ ନାହିଁ । ହଇ 'ଲୋ ରତମା ! ତୋର ଏଡ଼େ ଗୁମର । ସାଆନ୍ତ ଘରକୁ ଆସି ସାଆନ୍ତାଣୀ ହେଲୁ ଖଟ ପଲଙ୍କରେ ବସିଲୁ । ରତମା କହିଲା, ମୋ ଦୋଷ କଣ, ମୋ ପିଲା ପ୍ରେମା ପର କାନ୍ଦିଲା । ହଇରେ ପ୍ରେମା ତୁ କିଆଁ କାନ୍ଦିଲୁ । ପ୍ରେମା କହିଲା, ମୋ ଦୋଷ କଣ ମୋତେ ପର ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା କାମୋଡ଼ିଲା । ହଇ ରେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା ତୁ କିଆଁ ଆମ ପ୍ରେମା ବାବୁଙ୍କୁ କାମୋଡ଼ିଲୁ । ଧୂଳିଆ ଜନ୍ଦା

Digitized by srujanika@gmail.com

କହିଲା, ମୋତେ କ ସାମାନ୍ୟ ବୁଝିଛି । ମୁଁ ଧୂଳିରେ ଥାଏଁ, କଅଁଳ ମାଉଁଶ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ରୁଟୁ କିନାଁ କାମୋଡ଼ ଦିଏ । ମେତେ କଣ ଉଣା ସମଜତ । ମୁଁ ସବୁ ସଂସାର ଠାକୁର ନାଁ ନେଇଚ । ବସ୍ତୁ ଗୁପୁତ । ଧୂଳରେ ମୋ ଦେହ ଘୋରପୋର ହେଇଁ କଅଁଳ ମାଉଁଶ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ରୁଟୁ କନା କାମୋଡ଼ ଦିଏଁ । ହଇରେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ମା ବସ୍ତୁ ଗୁପୁତ ତେତେ ମୋର କୋଟି ଦଣ୍ଡବତ ।

Printed by B. S. Das, Mukur Press, Cuttack. 1925.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

ଅଞ୍ଜଳି

ଭକ୍ତର ପବିତ୍ର ତପୋବନ !
ଭାବର ସ୍ୱଚ୍ଛ ମନ୍ଦାକିନୀ-ଧାରା !!
କଳ୍ପନାର ମନୋହର ନିକୁଞ୍ଜ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧ ।

କାଳି-ବୋହୂ

ନବ ଜାଗରଣର ଦୁନ୍ଦୁଭି !
ନବ ସମାଜର ନବନ୍ୟାସ !!
ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ଭ୍ରାନ୍ତି

ଏକ ନିଶ୍ୱାସରେ ପଢ଼ିବା ବହି !
ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚିତ୍ର !!
ଉପନ୍ୟାସ-ରାଜ୍ୟର କୋହିନୂର !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।୵

ଉଲ୍ଲାସ

କବିତାର ମଧୁର ଉଲ୍ଲାସ !
ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟର ମୁକୁଟମଣି !!
ଭାଷାଶିଳ୍ପର କୋଣାର୍କ !!!

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୵

ପରଶ-ମଣି

ସଚିତ୍ର ଅଭିନବ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ।/

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ :—
ମୁକୁର ପୁସ୍ତକାଳୟ, କଟକ
ଓ
କଟକର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବହିଦୋକାନମାନ ।

Digitized by srujanika@gmail.com